

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No TK / 86

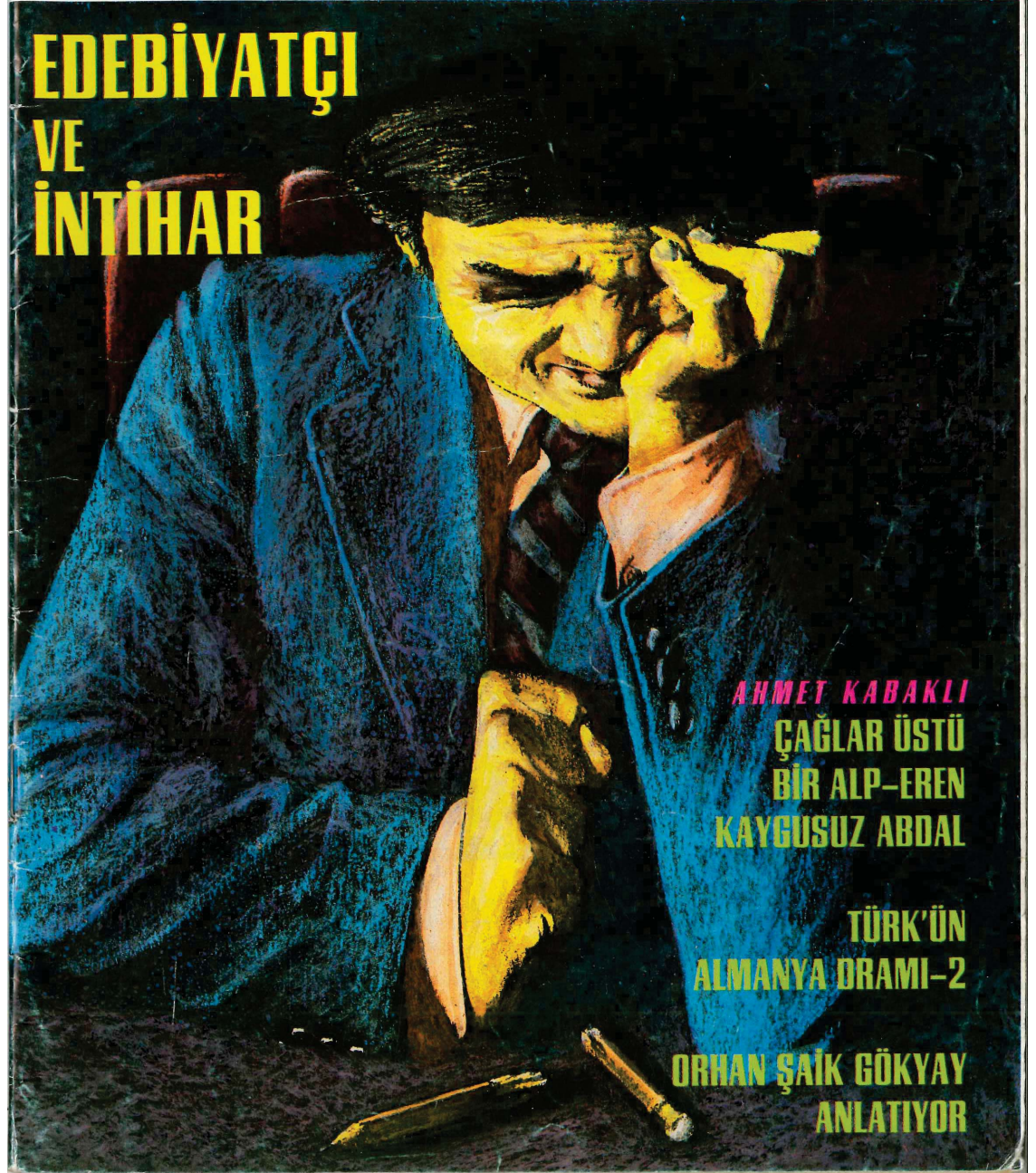
Türk Edebiyatı

AYLIK FİKR VE SANAT DERGİSİ

ARALIK 1993 SAYI: 242

FIYATI: 10.000 TL (KDV DAHİL)

EDEBİYATÇI VE İNTİHAR



AHMET KABAKLI
ÇAĞLAR ÜSTÜ
BİR ALP-EREN
KAYGUSUZ ABDAL

TÜRK'ÜN
ALMANYA DRAMI-2

ORHAN ŞAİK GÖKYAY
ANLATIYOR

HASAN SAĞINDIK

uzun zamandır beklenen 5. kaseti ile sizlerle...

"ZINDAN ŞEHİRLER"

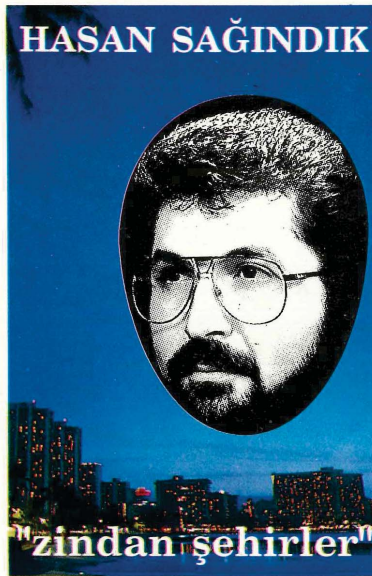
"Müzikte estetik tercih.

Orta Asya temlerinden,

Blues müziğine uzanan

Yarının sentezi..."

KASET ve CD ÇIKTI



Seçkin Dinleyici İçin

BÜTÜN KASETÇİLERDE

YAPIM: GÜNALP YAPIM&YAYIN Hanımeli Sokak No:15/10 Sıhhiye/ANKARA

Telefonlar: (0312) 231 47 47 - 231 57 57

Fax: 230 34 35

Genel Dağıtım : RAKS MÜZİK A.Ş. Tel : 512 59 89 Fax : 512 62 24

Türk Edebiyatı

AYLIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

Türk Edebiyatı Vakfı
İktisadi İşletmesi Adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
AHMET KABAKLI

Yayın Yönetimi
İSA KOCAKAPLAN

Müessese Müdürü
CEMAL AYDIN

Dizgi ve Film
TEDEV
Kaşgarlı Mahmut Bilgisayar Servisi

İç düzen
KARAKALEM
530 72 25

Ofset Hazırlık
LAĞİN REPRO
516 03 97

Baskı ve Cilt:
FLAŞ MATBAACILIK
Baskı ve Tic.Ltd. Şti.
Tel: 518 10 00

Dağıtım
YAY-SAT

İdare Yeri:
Divanyolu Cad. 14
Sultanahmet /İstanbul
Tel:527 50 32-526 16 15
Faks: 513 77 49

Yazışma Adresi:
P.K.2 Sırkeci / İstanbul

Türk Edebiyatı 28 Ocak 1985 Tarih ve
2181 Sayılı Tebliğler dergisinde
öğrenciler ve ilgililere
tavsiye edilmiştir.

Gönderilen yazılar basılın
basılmasın iade edilmez.

Dergiyeye gönderilecek yazılar
aralıklı, daktilo edilmiş olmalıdır.

Yazı kurulu dergiyeye girecek
yazılarda lüzum gördüğü
değişiklikleri yapar.

Abone şartları
Yurt içi (yıllık): 100.000 TL
(Öğrencilere 80.000 TL)
Posta Çeki Hesap No: 124-540

Yurt dışı (yıllık): 50 DM

Yurt dışındaki okuyucularımız abone
bedellerini TC Ziraat Bankası, Çağaloğlu
Şubesi, 79 veya 80 VDS, döviz hesabına
DM olarak yatırmalıdır.

6 aylık abone ücreti yıllık ücretin
yarısı kadardır.

TÜRK EDEBİYATI

bu sayıda

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No TK/186

3 **AHMET KABAKLI**
Çağlar Üstü Bir Alp-Eren:
Kaygusuz Abdal

32 **ZEKİ GEZER**
Edebiyatçı ve İntihar

6 **BEŞİR AYVAZOĞLU** Hüsrev Hatemi'nin Şiirlerine Dair

8 **HASAN KAYIHAN** Arafta 30. Yıl

15 **M. MEHDİ ERGÜZEL** Orhan Şaik Gökyay ile Sohbet

19 **MUSTAFA RUHİ ŞİRİN** Çocukluk Arkadaşım Sincap

21 **FATMA KARABIYIK BARBAROĞLU** Lisan-ı Hâl

22 **BİROL EMİL** Alain'den: İktidara Direnen Kamuoyu

23 **HÜSREV HATEMİ** Şiir ve Tarih

25 **AYŞE GÖKTÜRK TUNCEROĞLU** Amerikan Okullarında Gezinti

28 **ÜNAL ŞENEL** Sâbir ve Eseri Hophopnâme Hakkında

30 **İSMAIL BİLGİN** Bizden Geçti

40 Hatice Bilen'le Sohbet

41 **TİMUR KOCAOĞLU** Çolpan'ın Şiirlerinde Tabiat ve Hürriyet Duygusu

46 **H. AHMET SCHMIEDE** Bir Türkün Kabrine Vâki Müthiş Tasallut!

49 **HASA HÜSREV** Görüntüler ve Görüşler

51 **İSKENDER PALA** Koca Ragıp Paşa

53 **AHMET SEZGİN** Yalnızız Romanıyla Simeranya'ya Bir Seyahat

56 Seneca: Batı'nın Mutluluk Peygamberi

ŞİİRLER

7 Elveda **BAHTIYAR VAHAPZADE**

24 Asker Tütün ve Kesme Taşı **AHMET TEVFIK OZAN**

27 Gök Mavisini İkindide **ABDÜLKADİR GÜLER**

31 Bilinmesin **METİN BOŞNAK**

52 Budanmış Yüreğimde Kanlı Bıçaklar **DURMUŞ KAYA**

2
Hasbihal

58
Dış Basından

59
Aydın Dergileri

61
Okuyucu mektupları

62
Fihrist

ARALIK 1993 ■ SAYI: 242 1

Edebiyatçı ve İntihar

Aziz Okuyucular,

Türk Edebiyatı bu sayısıyla bir cildini daha tamamlıyor. Okuyucularımızın 20 yılı aşan desteğine sonsuz teşekkürler. Bu süre içinde zor durumda kaldığımızda sizler hep yanımızda oldunuz. Türk Edebiyatı çalışanları da daima okuyucusuna layık olmaya gayret etti.

Sizlere önce üzülerek bir zam haberi vereceğiz. Derginiz Ocak 1994'ten itibaren fiyatını 15.000 TL'ye çıkararak zorunda kalıyor. Okuyucularımızın bunu anlayışla karşılayacaklarına inanıyoruz. Türk Edebiyatı'nın bir kültür kalesi olduğundan artık hiç bir okuyucumuzun şüphe etmemesi gerekir.

Derginizin, Türk kültürüne düşman olan çevrelerin hsumetini çekmesi boşuna değildir. Türk Edebiyatı bir yıldır fiyatını arttırmamak için direnmiştir. Artık her ay elinize muhteva ve teknik bakımdan daha kaliteli bir dergi ulaştırduğımıza inanıyoruz. **Aralık 1993 ayından abone olacak okuyucularımız fiyat artışından bir sene boyunca etkilenmeyeceklerdir.** Çevrenizdeki dostlarınızı, öğretmen ve öğrencileri hemen abone olmaları için teşvik ediniz. Kültüre ağır darbelerin vurulduğu günümüzde, sizler sevdiğinizinize hediye olarak onları abone yapınız.

Aziz Okuyucular,

Derginiz bu sayısında da zengin muhteva ile çıkıyor. Bu aylık dosya konumuz "EDEBİYATÇI VE İNTİHAR". Dosyayı hazırlayan arkadaşlarımız Batı dünyası ve Türk-İslam edebiyatçıları arasında intihar edenleri ve bu intiharların sebeplerini araştırdılar. Konuyu sanatçılara, yazarlara ve şairlere sordular, din adamlarının görüşlerini aldılar. Böylece ortaya ilgi çekici bir dosya çıktı.

Şimdi derginizde yer alan diğer yazılara gelelim.

Ahmet Kabaklı Hoca Alp-eren Kitabına bu sayıda da devam ediyor. Hocamız bu yazısında postmodernizm, anti-tiromar ve çağdaş diğer anlatım metodlarını yüzyıllar öncesinden sunabilmiş dâhi bir Alp-eren şairi tanıtıyor: Kaygusuz Abdal. Geçmişteki değerlerimize bu yeni bakış tarzı, genç münekkidilerimize bambaşka ufuklar açacak ve güçlü ilhamlar verecek. Ahmet Kabaklı, bu nefis denemesinde, gözleri Batı'dan başka dünya görmeyen kesimleri, kendimizi, muhteşem mazimizi tanımaya ve oradan alınacak

destekle bugüne ve geleceğe yepyeni sesler ve nefesler sunmaya çağırıyor.

Değerli romancı **Hasan Kayihan**'ın Türk'ün Almanya'daki acıklı serüvenini ele aldığı yazısı ARAFTA 30. Yıl'ın ikinci bölümünü bu ay yayınlıyoruz. Kayihan'ın yazısındaki gözlem gücüne ve üslubuna hayran olmamak elde değil... ARAFTA 30. Yıl uzun bir aradan sonra Kayihan'ın yeni bir romanının müjdecisi gibi geldi bize.

Güçlü milli şairimiz **Orhan Şaik Gökyay** ile yaptığımız röportaj, özellikle edebiyat çevresinde fırtınalar koparacak.

Bir kaç aydır derginizde yazılarını severek okuduğunuz Beşir Ayvazoğlu yazısında, yine severek okunan yazarlarımızdan HÜSREV HATEM'in şiirlerini ele aldı.

Aziz Okuyucular,

Bu sayıdaki bütün yazı ve şiirleri birer birer tanıtmamıza ne yazık ki imkân bulunmuyor. Dergiye bütünüyle okuduğunuzda beğeneceğiniz pek çok yazı ve şiirin bulunduğunu göreceksiniz. Sizde ricamız, dergi hakkındaki düşünceler ve tenkitlerinizi mutlaka bize yazmanızdır. Yani derginize sahip çıkmaya devam etmenizdir.

Unutmayın ki Türk Edebiyatı'nın güçlenmesi, daha fazla satması millet ve devlet düşmanlarının çanlarına ot tıka-yacaktır.

Okuyucularımıza burada bir daha teşekkür etmek istiyoruz. Kültür Bakanlığı'nın Türk Edebiyatı'na karşı takındığı menfi tavır sebebiyle gösterdiğiniz tepkiyi ifade eden telefon, mektup ve fakslarınız sonsuz teşekkürler. Bunları yayınlamaya lüzum görmedik, çünkü karşımızda muhatap yoktur. Her konuda olduğu gibi maalesef kültür konusunda da muhatap yoktur.

Konuya ilgi duyan ve katkıda bulunmak isteyenlere müjdeleyelim: Ocak dosyamız "**Türk Tiyatrosu**", Şubat dosyamız ise "**Türk Romanı**" olacaktır.

Gelecek sayıda buluşmak dileği ile Allah'a emanet olunuz.

TÜRK EDEBİYATI

TÜRK EDEBİYATI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1C/86

ÇAĞLAR ÜSTÜ BİR ALP-EREN KAYGUSUZ ABDAL

AHMET KABAKLI

Ger Hak'ka ikrâr isen
Âşıklara yâr isen
Yüzsuyun ister isen
Var edeb öğren edeb

Alâiyye (Alanya değil) şehrinin söz sultanı, Şâh Abdal Musa'nın can içre cân "Mürîdân"ı, Alâiyye beyi oğlu Gaybî... Nâm-ı diğer **Kaygusuz Abdal**'ın yukarıdaki dörtlüğünü, Alp-eren Kitabı'nın bu yazısına başlık yaptım. Bu başlık gençlerimize hayırlı olsun! Çünkü Alp-eren ahlâkı'nın dört yüce unsurunu içine almaktadır: "Hak'ka ikrâr olmak", din ve imâna garkolmaktır. "Âşıklara yâr olmak", Allah'ı sevenlere bağlılıktır ki şeriât, tarikat ve hakikatın özetidir. **Yüzsuyu**; yalnız insanda bulunan utanma hissidir. İzzetineftir, onurdur. Nedim'in muhteşem beyti burada akla gelmeli:

Sen yine bir nevnîyâz âşık mî

**peyda eyledin
Kûyuna yer yer dökülmüş
âb-ı rû'lar var idi.**

(âb-ı rû = yüzsuyu; nevnîyâz = yeni yeni ah çekmeye başlayan âşiktir.)

"Edeb öğrenmek" ise temiz ahlâk anlamına denk olan İslâmiyet'tir. Peygamberimizin yaşayışıdır; yahut Kur'an ahlâkının uygulanışıdır.

Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Süleyman Çelebi, Fuzulî ve daha başka mübarek Alp-eren şairler de varken bu bahse KAYGUSUZ ABDAL'la başlamak neden? diye sorulduktadır:

Çünkü zaman ve mekân öyle gerektirmiştir. Alâiyye şehrinde "Alanya Kültür Sanat Vakfı (ALSAV)"nın 12-14 Kasım 1993 günlerinde düzenlediği bir ilim ve sanat şöleninde, ben de bulundum. Alâiyye şehrinin söyler dili olan Kaygusuz Abdal'ın "*Bir kaz aldım ben karıdan/Boynu da uzun borudan / Kırk abdal ka-nın kurutan/ Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz*" dörtlüğü ile başlayan ünlü "Şathîyye"sini tahlil ettim. Bu şiirde geçen "Dişi koyun emmiş tilki" mısraını ise, dostum "mazi

seyyahı" Tahsin Gülen'in, babasına anlatılmış, müşahedeye dayalı, canlı bir kurt menkbesi ile açıklamaya çalıştım.

Aynı "Seminer"e, Kaygusuz Abdal üzerinde paha biçilmez araştırmalar yapan, onu bütün eserleriyle gün ışığına çıkaran, değerli ilim adamı Prof. Dr. Abdurrahman Güzel de katılmıştı. Türk Halk Edebiyatı'nın seçkin uzmanı Prof. Dr. Muhan Bali de yine Kaygusuz üzerinde konuştu.

Abdurrahman Güzel, Mehmet Kaplan hocamızın: "**Sen ikinci bir Yunus Emre'yi bulup ortaya koy-**

**"Hak'ka ikrâr olmak", din ve imâna garkolmaktır.
"Âşıklara yâr olmak", Allah'ı sevenlere bağlılıktır ki şeriât, tarikat ve hakikatın özetidir.**

du" dediğini haklı bir sevinçle anlattı. Gerçekten de Kaygusuz Abdal, Tekke Edebiyatı'mızda başa güreşenler-

ÇAĞLAR ÜSTÜ BİR ALP-EREN KAYGUSUZ ABDAL

dendir: Yunus Emre'nin ulaşılmaz lirizmi, sözlerinin derinliği; Aşık Paşa'nın Garibnâme gibi bir âbideyi ortaya koyan ilmi; Hacı Bayram'ın her biri **ermenin** coşkuluğunu Allah'a varmanın sükûtu ile onaran "**Hamd ü senâlar hamd ü senâlar... Yanmada dermân buldu bu gönliüm**" gibi mısraları; Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın, deniz semasında ebedî mutluluğu bulup sâbit bir yıldız halinde gösteren "**Mevlâ görelim neyler - Neylerse güzel eyler**" terennümleri, bütün edebiyatımıza gurur verecek değerlerdir.

Kaygusuz Abdal da hiç tereddüt edilmeden onların yanına konulabilir. İnanılmaz güzel Türkçesi, bilhassa nesir dilindeki zenginlik, üslûbundaki çeşitlilik ve şiirlerinin çoğuna sinmiş bulunan mizah onu da edebiyatımızın üstadları arasına koymuştur

Kaygusuz Abdal'ın kişiliğini ve şiirini 15. yüzyıl Anadolu'sunun Moğol istilâları, Haçlı seferleri ve Horasan erleri ile buluşturan olağanüstü romanın içinde anlamaya çalışmak gerekir. Altı asrın zaman destesinden baktığımızda: Bu Alâiyye şehzadesinin... Ata binmek, av avlamak, ok atıp kılıç kullanmak gibi maddî kahramanlıklarından, bir ma'na sultanı olan Abdal Musa'ya nasıl bir Yunus "Miskinliği" ile teslim olduğu, hiç bir hayret edilmeden, olağanmış gibi kabul edilecektir.

Nitekim, aşağıda özeti vereceğimiz şekilde, Kaygusuz Abdal'ın bir geyik peşinde başlayan manevî macerası onu eski Türk beyleri gibi sadece ALP iken, inanılmaz olgunlukta ve yine anlatılmaz cesaretle bir ALP-EREN yapacaktır.

Bunalım'dan çileye geçen, sonra da kurtuluşu imân ve teslimiyette bulan Kaygusuz'un pek az bilinen gerçek hayatı da, devrinin başka kahramanları, başka şairleri, başka velleri gibi menkibelere bürünerek büsbütün tanınmaz hale getirilmiştir.

Yer yer ve kesik kesik kendi haya-

tından sahneler de anlatan, kimisi bilmeceyi andırır şiirleri de Kaygusuz'un, esasen bu efsaneli ve muammalı kişiliği benimsediği, onu derinleştirdiği, ondan pek çok memnun olduğu hissini vermektedir.

**"Murad Han'a varamadım
Özümlü kurtaramadım
Kaygusuz Abdal biçâre
Uğradı bir haşarıya**

Prof. Abdurrahman Güzel'in araştırmalarına bakarak, asıl adı Alâeddin Gaybî olan Kaygusuz Abdal'ın gerçek hayatı hakkında şöyle bir özet yapılabilir: Kaygusuz Alâiyye (Alanya) beyinin oğlu olup soy itibarıyla Karamanoğulları'na çıkmaktadır.

Alâiyye o devirde çok zengin bir ticaret şehriydi. Şehre 10 mil uzaklıktaki saraylarında büyüyen Kaygusuz, çağının bütün ilimlerinde, özellikle tasavvufta derin bilgi sahibidir; ayrıca avcı, binici ve ok atıcısıdır. Bir anlamda İbrahim Edhem gibi, dünyanın zengin hayatından sıkılarak kendisini tasavvufa verdiği ve Abdal Musa'ya intisab ettiği anlaşılmaktadır. Tasavvufi ve çok güzel mesnevisine SARAYNAME adını vermesi bu bakımdan çok anlamlıdır.

Kaygusuz da Yunus gibi menkibeler içinde yaşatılmaktadır: Efsaneye göre de Alâiyye beyinin oğlu olup asıl adı Gaybî'dir. Bir gün, vurduğu yaralı bir geyiğin ardı sıra, Elmali'daki Abdal Musa dergâhına varır. Dervişler, önüne çıkıp oraya yaralı bir geyik geldiğini iddia ederek onunla çekişirler. Araya giren Abdal Musa, ona:

"-Oğul attığın ok bu mudur?" diye koltuğu altına saplanmış bir ok gösterir. Bunu gören Gaybî, Şeyh'in ayağına kapanır... Babası, onu almak için Abdal Musa'ya savaş açarsa da, delikanlı, geri dönmek istemez. Tıpkı Yunus gibi şeyhinin dergâhına kırk yıl hülûs ile hizmet eder. Zamanı gelince de tarikat ulularından birisi olur. Hicaz ve Mısır'a şeyhinin emri ile gidip tekke açmış ve öldüğü zaman orada bir mağaraya gömülmüş olduğu sanılmaktadır.

Aynı zamanda şair ve büyük bir şeyh olan Abdal Musa da katıldığı cenkler ve manevî ağırlığı itibarıyla Osmanlı devletinin kuruluş yıllarında himmeti görülen tarihi bir şahsiyettir.

Hem hece hem de aruzla yazdığı şiirlerinin çoğunu mizahlı alaycı bir şahiye havası içinde söyleyen Kaygusuz'un üslûbu kapalı ve bazı dörtlükleri zor çözülen muammalarla doludur. Sanki şuuraltını konuşmakta olan şair, bazen sürrealist denebilecek intiba, buluş ve hayaller sunmaktadır.

Eserleri: Son incelemeye göre Kaygusuz on adet eseri ile, en verimli şair ve yazarlarımızdan biridir. Sırf manzum beş eseri: **Divân, Gülistân, Mesnevî-i Baba Kaygusuz (1-2) - Gevhernâme, Minbernâme**'dir.

Üç mensûr eseri: **Budalanâme, Kitâb-ı Miğlâte, Vücûdnâme** adlarını taşımaktadır. Manzum - nesir karışık iki eseri ise: **Saraynâme** ile **Dilgüşâdır**. Prof. Abdurrahman Güzel 1981 yılından beri bu eserlerin ilmi yayınlarını yapmaktadır.

Kaygusuz Abdal, daha çok şair olarak tanınmıştır. Biz de, buraya kadar onunun Tekke Şairleri arasındaki mevkiini araştırdık. Gerçekten Kaygusuz'un mizahî, öğretici, hikmetli ve destanî türlerde hatırı sayılır şiirleri, mesnevileri mevcuttur.

Ancak, yeni inceleyiciler, belki de şu 21. yüzyıl başlarının nesirde **modern, sürrealist, ultra-modern** hepsinden çok da **post-modern**

Kaygusuz Abdal'ın bir geyik peşinde başlayan manevî macerası onu eski Türk beyleri gibi sadece Alp iken, inanılmaz olgunlukta ve yine anlatılmaz cesaretle bir ALP-EREN yapacaktır.

akımlarına bakarak Kaygusuz Abdal'ı, **nesir**'de eski yazarlarımızın en çağdaşı sayabileceklerdir.

Çünkü, özellikle dünya edebiyatının son on yılını dolduran, bizde de örnekleri verilmeye başlanılan (bkz: Türk



Edebiyatı, Cilt 5, Postmodernizm ve Yeni Roman) Postmodernizm akımının ilke ve ölçülerine uyacak örnekler, eğer edebiyat tarihimize aransa, bu konuda Kaygusuz'un **Budalanâme, Kitâb-ı Miğlâte** ve **Vücûdnâme**'si ne emsal olacak değerli eserler pek az bulunabilir. Kaygusuz'un bu kitapları roman, destan, menkıbe, rüya, gerçek, hiciv, tarih, tasavvuf, din, peygamberler tarihi ve gerçek hayat karışığı eserlerdir.

Yalnız Postmodern'ciler değil, bilindiği gibi yeni edebiyatın, "anti roman" gibi akımları da, romanın bilinen öğelerinden tamamıyla vazgeçmiş görünüyorlar. Artık romanda ne konu, ne kişiler, ne zaman ne de çevre (mekân) önemlidir. Rüya ile gerçek, istenilirse iç içedir; Cahiliye devrine ait bir mekân, pekâlâ 15. veya 21. asra taşınabilir. Zamanın, şimdiye kadar ilköğrenmesi, bunların birisinden ötekine geçilmesi, meselâ Firavun'un, Nemrut, İbrahim ve Kaygusuz Abdal'la beraber bir su başında sohbet etmeleri gayet doğaldır. Derviş Kaygusuz'un, Hz. Muhammed huzurunda, Şeytan'la kıyasıya

kavgaya tutuşması, Hz. Âdem'in ona Şeytan'ın kimliğini sorması işten bile değildir.

Çoğu soyut, "anti roman" yahut postmodern eserlerde istenilen: Gerçekle gerçeküstünün, akla uygun olanla akıl dışının ard arda sıralandığı bir "söylem" dir. İşte, modern romanın bu zevkini arayanlar, onu, son derece tatlı, çekici, canlı, hareketli, senli benli bir üslûp içinde ve halk dilimizin en güzeli ile Kaygusuz'un nesir hatta manzum eserlerinde bol bol bulabileceklerdir.

Kaygusuz Abdal'ın gerçek, efsanevî, tasavvufî kişiliğini az çok anlatmaya, şiirlerinin, nesirlerinin değerine de bir ölçü (kistas) bulmaya çalıştıkça da, onun, asıl muradımız olan Alp-erenliği anlatmaya imkân bulamadık. Bir kere yazımız çok uzayacaktır; sonra zamanımız yoktu.

O halde, Huda fırsat verirse, gelecek ay, Kaygusuz'un, doyum olmaz ilahî cihad ve gayretinin yanısıra, inanılmaz ölçülerde zengin Türk ve Türk-

çe sevgisine eğileceğim... Hz. Muhammed'le, diğer hürmetli peygamberlerle ve hatta büyük Allah'la bile senli benli olan sevimli üslûbuna dikkat edeceğim. Daha önemlisi mensur eserlerin-

Modern romanın bu zevkini arayanlar, onu, son derece tatlı, çekici, canlı, hareketli, senli benli bir üslûp içinde ve halk dilimizin en güzeli ile Kaygusuz'un nesir hatta manzum eserlerinde bol bol bulabileceklerdir.

den, şartırcı güzellikte Kaygusuz destanları bularak onun sâf Türkmen ve Alp-eren yüreğinden, millete, ümmete, insaniyete sevgi tebliğleri sunacağım.

Tenkid

HÜSREV HATEMİ'NİN ŞİİRLERİNE DAİR

BEŞİR AYVAZOĞLU

Bir seyahatimde yanıma sadece Şeyhülislam Yahya'nın divanını almıştım; yalnız bir kitabın derinliklerine varmak için. "Bim-i reh bilmez şeb-i tarikde tenhâ gelir / Senden ey meh-rû hayâlin bana bî-pervâ gelir" beytini okuyunca birden çarpıldım. Bu beytin şimdiye kadar nasıl farkına varmamıştım? Yahya Efendi sevgilisine diyor ki: "Sen beni önemsemiyorsun, ama hayalin senden habersiz ve pervâsızca geceleri beni ziyarete geliyor."

Hüsrev Hatemi, "Grili Çocuk" adlı şiir kitabında ki ilk şiirin "Geceler ve Hayalin" in macerasını böyle anlatıyor. Artık onun şiirinde, Şeyhülislam Yahya Efendi, gece gezen hayallerin İstanbul sorumlusudur: "Başka şehirleri bilmem ama, İstanbul'da geceleri bir hayal trafiği başlar. Hayaller birbirini görmez. Her hayal kendi gözüne gider, her göz ancak kendi hayalini görür. Bu olayı tarif eden Şeyhülislam Yahya, Çarşamba semtinden bütün hayalleri seyredir."

Hatemi'nin şiirlerini okurken, insan kendini tadına doyum olmaz bir hatıra zevkine kaplıyor. Uzun, renkli tarihimizin ve engin coğrafyasının dört bir köşesinden gelip Yahya Efendi'nin emrine girmiş hayaller, size kâh Rumeli'den, kâh Aşık Garip Coğrafyası'ndan haberler getirir. Hemen her za-



TÜRK EDEBİYATI

man hüznü ve Grili Çocuk'ların zar zor hatırladıkları güzelliklerden ve yaşanmış acılardan devşirilmiş, "şok" tesiri yapan haberlerdir bunlar. Hatemi, bu şok tesiriyle bir sürekliliği belirtmek istediğini söylüyor. Aslında niyeti geçmişle bugün arasındaki tezadı acı bir mizahla ortaya koymak değil, Şeyhülislam Yahya Efendi'nin temsil ettiği devirlere kesintisiz günlerle bağlı olduğunu hatırlatmaktır: "Ben, bütün değişmelere rağmen, içten içe bir devamlılığın varlığını ve asıl çehremizi belirleyen şeylerin hâlâ devam ettiğini hissediyorum. Şiirlerimde sık sık geçmişe yaptığım atıflar bu gerçeği ifade etmektedir. Ve bu devamlılığı hissedenden bir grup da ima bulunacak"

Kitaba adını veren ve altı şiirden oluşan "Grili Çocuk"un gidenleri temsil ettiğini söyleyen Hüsrev Hatemi'ye göre, hayallerin şairi Yahya Efendi'ye, gidenlerin şairi de Mevlâna'dır. Çok sayıda hüznü gitme gazeli vardır Mevlâna'nın ve daha birçok şairin: "Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile / Neyleyim sensiz olan sohbet-i yârânı bile"

Giden Grili Çocuk'ların üzerlerinde "eski çağların güngörmüşlüğü" sinmiş tir. Yamaçları sıyrıp uzaklaşırlarken, gri sisler onları kuşunu giydirtir:

Çocuk, keder senin dargın
ikizin midir?
Gelirsen gider de, gidersen gelir.

Bir yerlerden mırıldanır şimdi
Dede Efendi,
Sen yine bildiğin bestelere kapıl
Seni bana duyuran eski musikidir.
Gelmiyeceksin, bu düşü kim

hayra yorsun?
Her öğleye doğru bekleniyorsun,
Cümle kocamış yârân eksiledursun,
Sessizlik kanıma sızan bir zehir.

Aslında Grili Çocuk'un bir adı da Aşık Garip'tir. Aşık Garip Coğrafyası adını taşıyan üç şiirinde, Hatemi, bir bakıma gidip uzakta kaybolmuş Grili Çocuk'ların ardından ağıtlar yakar. Onlarla birlikte -dö-necelerine dair bir ümit daima bulunmakla beraber- birçok güzellik de gitmiştir. Aşık Garip, babasının ölümünden sonra benliğini bulmaya çalışan bir doğulu genç örneğidir. Yaşadığı acılar onun benliğini bulmasını sağlamış da, büyük bir kısmı zamanla yenilip "çuvallamış"tır. Hüsrev Hatemi'ye göre, ülkemizde çok sayıda çuvallamış Aşık Garip yaşamaktadır. Onlar, idealizmlerini yitirmiş, günlük hayatın rutin akışı içinde kaybolup gitmiş milliyetçi ve maneviyatçı gençlerdir.

TÜRK EDEBİYATI

Elveda

Diyorum, sefası bitti ömrümün,
Şimdi dağ çıkarım, düze elveda
Göze duman çöker, düze kar yağar,
Bahara elveda, yaza elveda.

Şimdi öz kökünden tüzen benim,
Özge budaklara dizilen benim.
Şimdi ne sen sensin, ne de ben benim,
Biz ki biz değiliz, bize elveda.

Bahtiyar, derinde sızlayıp yaran,
Seni geçmişine bağlar her zaman.
Zulmet yüreğini ışıklandırın,
Yoluna mum tutan göze elveda.

BAHTİYAR VAHAPZADE

Son derece zengin bir kültüre dayanan, son derece şahsi bir dille yazılmış şiirlerinde Hüsrev Hatemi, Mehmed Âkif, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'den süzülüp gelmiş bir hüznü terennüm ediyor. Sizi içinizden öyle bir yakalıyor ki, zaman zaman kendini tekrarladığı duygusuna kapıldığınız halde, hüznü telkin etmek, okuyucularını hüznüne ortak etmek için bunu da hususi olarak yaptığını düşünüyorsunuz.

kendini tekrarladığı intibasını veriyor. Hemen hiç yeniden başlaması yok. Süreklilik taşıyan bir şiir çizgisi ve bu çizgede sürekli bir iç gelişme ve yenilenme var. Bir define arayıcısı gibi, dilin gizli kapaklı yerlerindeki mücevherleri sabırla arıyor. Ve Hatemi'nin bütün şiirlerinden aynı tadı alıyorsunuz, bir nostalji tadı. Fakat bu, Beyoğlu nostaljisi gibi çıvık, insana illallah dertten uydurma bir nostalji değil.

Üzerinde durulması gereken önemli bir husus da Hatemi'nin şiirlerindeki geniş coğrafyadır.

Hatemi, bir define arayıcısı gibi, dilin gizli kapaklı yerlerindeki mücevherleri sabırla arıyor. Ve onun bütün şiirlerinden aynı tadı alıyorsunuz, bir nostalji tadı.

"Aşık Garip Coğrafyası'na özel bir ilgisi bulunmakla beraber, onun şiirlerindeki asıl coğrafyanın Evliya Çelebi coğrafyası olduğu söylenebilir. Devlet-i aliyye'nin uzandığı her yerden haberler vardır bu şiirde.

Eskilerin "telmih" dedikleri göndermeler, Hatemi'nin şiirini, eski kültürümüze âşinalığı bulunmayanlar için bir çeşit bilmeceye çevirirken, bir yandan da zenginleştiriyor, renklendiriyor. Unutulmaya yüz tutmuş, ama gerçekten bizim olan bir dünyaya giriyorsunuz.

Hatemi, her şeyden önce kendi şiirine sadık bir şair. Belki de bunun için

Hatemi'nin her şiiri, eğer içine girmeyi başarabilirseniz, size bir dünya bahşediyor.

Türk'ün Almanya Dramı: II

ARAF TA 30. YIL

HASAN KAYIHAN

İYİ KI DOĞDUN FATMA
-VEYA- MISAFİR İŞÇİNİN
MISAFİRİ

Ali Onbaşı, lâfi karısının ağzından alıyor: "Önceden diyeceğini sonradan diyorsun! Bana ne elin helikopterinden? Zaten bu helikopter sevdası değil mi bizi buralara çivileyen?.." Arkadaş, hâsılı Koroğlunun karnında gidip kucağında döndü çocuğumuz. Bak, benim için kazmış, oğlanmış hiç mi hiç farketmedi. Can, candır. Bizim canın eve geldiğinin ertesi günü müydü, yoksa daha ertesi mi, zırr, kapı. İki tane kadın. Yahovaçılar mı. Acap insanlar bu Yahovaçılar. Almanya'nın her yanında rastlarsın onlara. Çifter çifter dolaşırlar. Ellerinde kitaplar, ağaç gibi dikilirlir sokakta satılınca. Baktım, biri Türkçe konuşuyor. Dedim, "Nerede öğrendin bizim dili?" "Türkiye'de.." "Gezmeye mi gittin?" "Yok, dil öğrenmeye." Böyle! Meğer bizi tebriğe gelmişler. Çocuğumuz oldu ya! Nereden, nasıl duyverdiler bilmem. Çocuk bezi, mama, tıkrdak, biberon getirmişler. Üç beş de Türkçe kitap verip gittiler. Hâlâ gelir bunların adamları bizim eve. Konuşurlar, konuşurlar.. Tanrının kralığı filan derler hep. Pek birşey de anlamam ya, kapına kadar gelmiş adamı kovanmazsın ki.. Onlar öyle de, başkaları başka mı sanki! Arkadaş oyuncaktı,

mamaydı, kitaptı yağdı da yağdı. Gratilasyon, gratilasyon.. Hanıma dedim, sakın kullanma gelenleri ha, yarın öbürğün parasını isterler bakarsın! Meğer eşantiyonmuş gelenler. Gratis demek, eşantiyon demekmiş. Ben gratisle gratilasyonu karıştırmışım meğer. Nereden bileceksin? O güne kadar böyle birşeyi ne görmüşüz, ne duymuşuz. Arkadaş, bankanın biri hesap cüzdanı bile yolladı kızın adına. On mark yatırmışlar, bir de yazmışlar ki, gel biriktir Fatma.. Sorma, adamın hoşuna da gidiyor böyle şeyler ha!

Ne ise, aylar aylan kovaladı derken, kız kalktı yürüdü, bıdı bıdı konuşmaya başladı. Üç yaşına basınca bizim iş arkadaşısı kanıma girdi, anaokuluna yazdırttı. "Almancayı iyi öğrenir, okulda zorluk çekmez.." dedi. "Orası öyle

Bizim memlekette sabahın dördünde fabrika yollarına dökülüyor mu işçi? Memur bizimkiler, memur.. Bunlar kadınmış, erkekmiş ayırmıyorlar hiç.

de, daha Türkçeyi bile kıvrıramıyor kız." "Olsun.." dedi, "ikisini birden öğrenir." Ee, niyetim okutmak.. İşçili-

ğin hâli malûm. Yirmi dört saatin yirmi dördünde de ayaktasın. Lâf aramızda, bizi memlekette burada çalıştırdıkları gibi çalıştırabilseydiler Türkiye Almanya'yı bile satın alırdı. Olup olacağı yumruk kadar memleket. Doğuyu satın aldılar da azıcık birşeye benzediler. Yani demem o ki, çalışmaya da çalıştırmayı da biliyor adamlar. Bizim memlekette sabahın dördünde fabrika yollarına dökülüyor mu işçi? Memur bizimkiler, memur.. Bunlar kadınmış, erkekmiş ayırmıyorlar hiç. Benimle birlikte demir çubukları omuzluyor kadın işçiler. Eh, bizde kız, kadın kıymetli valla. Dedim, okusun da ezilmesin. Madem bu iş Almancasız olmuyor, gitsin anaokuluna. Sordum, soruşturdum, bizim eve yakın varmış bir tane. gittim, sordum. "Alırız.." dediler. Ayda otuzbeş markmış. çay parası bile değil. "Tamam.." dedim. Önüme bir kâğıt uzattılar. "Bu ne?" dedim, "sözleşme.." dediler. Okumayı denedim, anlayamadım. Bizim Almanca elli ayaklı malûm..

Ee, rastgele imza ata ata aç şeyler mi geldi başımıza bu memlekette!.. Bir tarihte çamaşır makinası bozulduydu. Tamirci çağırıldı. Adam, işini yarım saatte bitirdi. Kâğıt, kalem çıkardı sonra. Adını, yılındı, evindi sordu, sordu yazdı. "Surayı imzalayın!" İmzaladık. "Surayı da!" Orayı da imzaladık. Makinam onarıldı, diyorum öyle ya. Aradan bir hafta geçti, geçmedi, postadan kocaman bir zarf. Açar, bakarım ki, Allah Allah! Ulan bu neyin nesii? Yüzünü kızarmadan bakamazsın valla.. anadan doğma kadınların çeşit çeşit resimleri. Bizim kadında surat bir karış.. "Yahu çocuk olma.." diyorum, "biri getirip atmış işte kapımızal!.."

Ahha, sen misin böyle diyen, bir hafta sonra bir tane daha, bir tane daha.. Hem de benim adım, adresim yazılı tu-

TÜRK EDEBİYATI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1c/86

zerinde herbirinin. Evde tat tuz kalmadı. Derken bir mektup.. Kafam karıştı, aldım işyerine götürdüm. Alman arkadaşlara okuttum. "Haftalık seks dergisine abone olmuştun, 260 mark yatıracağını.." dediler. Bir güzel de dalga geçtiler benimle. "Yahu, ben böyle birşey istemedim, nereden çıktı başımıza bu bela?.." Şefimize bir mektup yazdırttım. Cevabında, abone sözleşmesinin fotokopisini de koymuşlar. Hem de çift imzal. "Ödeyeceksin çaresiz.." dediler, "seneye yenilemezsin.." Ödemem arkadaş, ödemem! Ödettiler sonunda valla, hem de noter masraflarını da koydular üstüne. Onun için, anlamadığın kâğıda atmayacaksin imzayı. "Ben," dedim anaokulunun müdürüne, "evde okuyayım şunu, imzalar getiririm." "Olur," dedi. Bilmez değil ya, kendi dillerinin okumasının ayrı, yazmasının ayrı olduğunu. Bir ih diyecek, fazladan bir de c sokuşturuyorlar araya. Oluşur sana, ben! Hani, bunlardan birine çay yaz desen, te, se, ce, ha, e, i, j.. sıralar da sıralar gayri harfleri. Gözünü seveyim bizim Türkçenin be! Aldım kâğıdı, götürüp bir bilene okuttum. Vay anasını! Arkadaş, adamlar anaokulu diye papaz okulu açmışlar da gözümün işiği, körpeçik yavrurumu kendi ellerimle götürüp teslim edeceğimmiş meğer.. Sözleşmeye koymuşlar ki, "Kindergarten katolik dinini çocuğa aşılamaya söz verir, onu, hıristiyanlık karakterine sahip insan olarak yetiştirir." Valla aynen böyle! İmzalamam arkadaş, ben böyle şeyi imzalamam. Ne bu be! Arkadaşlar, "deli olma," dediler, "bunu imzalamazsan senin çocuğu anaokuluna almazlar." Almasınlar!.. Almazlarsa almasınlar!.. Böyle dedim ya, bir yandan da düşünüyorum. Şimdi bu çocuk ilkokula gidecek. Mecbur, öyle ya. Peki ne yapar orada Almancadan a demesini bilmezse? Buraya ilk geldiğimiz zamanlar, yumurta satın almak için tavuk gibi az mı gıdaktadık!.. Bal diye az mı an gibi vızıldadık!..

Ağız yok, dil yok çıkıp gelmiş buraya. Ee, yiyip içeceksin.. Yiyip içeceksin de nasıl? Ne patlıcan bilirdi bunlar, ne biber, ne fasulye.. Zeytin

Sözleşmeye koymuşlar ki, "Kindergarten katolik dinini çocuğa aşılamaya söz verir, onu, hıristiyanlık karakterine sahip insan olarak yetiştirir." Valla aynen böyle!

arasan zeytin yok, peynir arasan peynir.. Bizim köyün bakkal dükkânı değil ki elin mağazası, süpermarketi.. Koca-

TÜRK EDEBİYATI



"Gurbet, bir türlü anlatılmayan efkârdır.." Ressam Osman Akçit, sergisini gezenerlere "Anadoludan esintileri" anlatmaya çaballıyor.

man bina.. Herşey üstüste, altalta.. Her bir şey tek tek ambalajlı. İçinde ne var göremiyorsun. Oku ki, anlayasın.. Eh, okumasına okuyoruz da, ne mânâya geliyor, nedir, nereden bile-

sak? "Belki şişede falandır da görür, alırsız," dedi, gittik. Dön baba, dön.. Yok! Dedim, bu böyle bakmakla olmayacak.. Orada çalışan kadınlardan birinin geçtim karşısına.. Zaten, erkek olsun, kadın olsun pek kibardılar bize karşı. Türk.. Türk derken gözlerinin içi gülerdi. "Bal," dedim kadına, parmaklarımı birleştirip dudaklarımı değdirerek.. Kadının gülümsedi. Avucunu ağzına götürüp öptü. Öpücük verdim sanıp karşılık veriyor kendince. "Yok," dedim, "bal, bal?.." Ağzımı açıp nam nam yaptım bu kere. Başkaları da gelip dikildiler yanımıza. Satıcısı, müşterisi, ağzımıza bakıyorlar

ARALIK 1993 ■ SAYI: 242 9

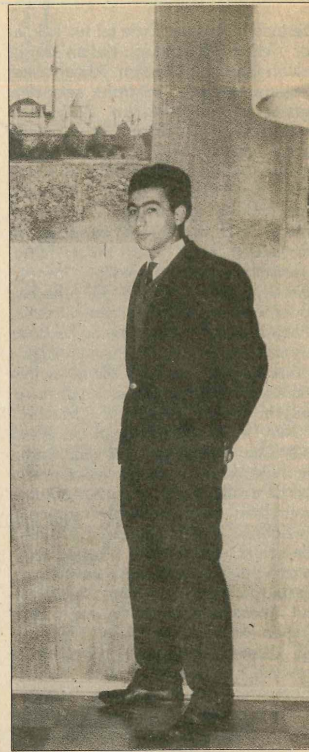
ne istediğimizi anlayabilmek için. Açtım kollarımı, başladım vızıldamaya sonunda. Biri, "Tamam," dedi ellerini kaldırarak. Parmağıyla bir de alını gösterdi ki, akıllıdır, anlamıştır hemen ne istediğimizi.. Seyirterek gitti, seyirterek döndü geriye. Elinde bir fısıf.. Sineklerle sıklamak için.. Müşterilerden biri, ondan daha akıllı çıktı. Eliyle benim yaptığım yeme işaretini tetarlayarak birşeyler söyledi. Tavuk eti, kaz kanadı derken, balı bulduk sonunda. Onlar güler, biz güleriz. Arkadaş dedi ki, "Gel bir de yumurta soralım." "Sen sor.." dedim. Bizimki yere çömelip başladı gıdıklamaya.. Hemen bir dolabın kapağını açıp gösterdiler yumurta paketlerini. Bozulmasın diye soğukta tutuyorlarmış. Onun için görememişiz meğer..

İyi de, bu yavru da mı gıdaklayacak, vızlayacak yarı? Kalktım yeniden araştırmaya başladım. Herkes bir başka şey söylüyor. Kimi de yarım akıyla alaya alıyor seni. Neymiş, Alman'ın işi gücü mü yokmuş da senin çocuğunu hıristiyan yapmaya uğraşacakmış!.. Cahil adam bu bizim millet, yahu kur atın yanında duran ya huyundan, ya suyundan.. Aklıma birden konsolosluğa gidip danışmak geldi. Bir akıl verirler elbet. Arabaya atladığım gibi sürdüm, vardım. "Filan adama git," dediler, "o bu işlerden anlar." Gittim. Daha ben sözümü tamamlamadan, elini masaya indiriverdi. "Buyur," dedi yanındaki adama, "iş yapmıyor, iş yapmıyor diyorlar, vatandaşı bizi nerle meşgul ediyor bak!.. Be hemşerim, ben ne karışırım senin çocuğunu hangi Kindergarten'a vereceğine, hangi marka kakao içireceğine, hangi marka pampers kullanacağını.." Elim, ayağım zangır zangır döndüm geldim. Tam yirmi yıl uğramadım oraya. Pasaport mu uzatılacak, verdim birine yolladım. Lâkin pasaport yenileme dalgası çıkınca, tam yirmi yıl sonra kalkıp gittim.

KAF DAĞINI YARATANLAR
Şimdilerde, vatandaş velinimetimizdir, modası çıktı ya, aldırma. Laf ebeliği bunlar. Beyzâde, paşazâde cilâ vuruyor köhnemiş tahtaya.. Tahtayı değiştir tahtayı.. Kafayı yanı..



No umduk, ne bulduk!..
Kenan Töpeğüz, Trabzon, 1941
Reuschenberg-1963 / Erfal-1992



Aydın demek, mumunu yakmış adam demektir öyle ya! Yolunu mü şâşırđın; kutup yıldızdır o, bak düzelt! Derdin var da uykuların mı kaçıyor; danış, akıl versin, ilâcın olsun!

Sağolsun, devlet baba kolunun eriştiği yere konsolosluk açmış. Kocaman kocaman binalar tutmuş, okutup yetiştirdiği adamlarımızdan düzüne düzüne yollamış buralara. Nüfusçusu, noteri, ticaretçisi, eğitimcisi, müftüsü, askeri.. var da var! Yavrular dillerini, kendilerini, vatanlarını unutmazınlar diye öğretmen üstüne öğretmen yollamış, bak. Aydın aydın adamlar yanı! Ee, n'oldu ya? Herbirisi açmış odasının kapısını, müşteri gözleyen kesat bakkaliyesi gibi vatandaşı bekliyor ha? Gelsin de derdine derman olayım diye?

Yok baba, yok! Tahta hep o tahta.. Yirmi yıl aradan sonra pasaporta se-

TÜRK EDEBİYATI

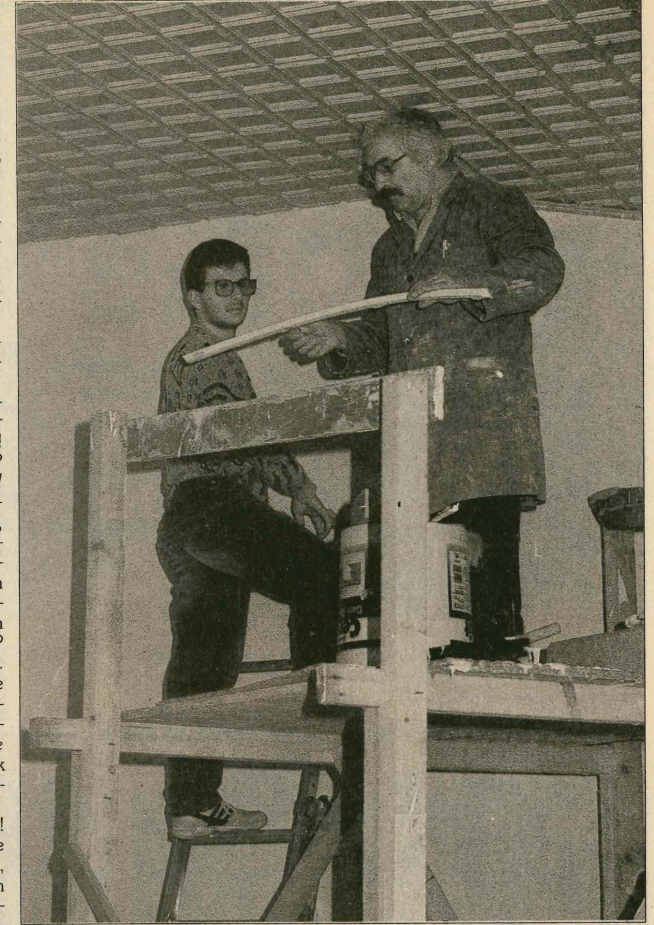
bep çıkıp vardım. Eskisini verecek, yenisini alacaksın.. İkiyüz mark da para ödeyeceksin tabii. El mecbur, ödeyeceğiz. Girdik sıraya. Bekle bekle.. İşten birkaç saat izin alıp gitmişim. Yani yorgunsun zaten. Orada beklemek daha bir beter yoruyor adamı. Sırtımı duvara dayayıvermişim bir ara. "Hey hemşerim, köy kahvesi mi belledin burayı?" Baktım, oradan oraya ayağını sürtüye sürtüye vakit öldüren memurlardan biri. Lâfi gediğine koyuvereceğim ya, gene de kendimi tuttum. Önümdeki arkadaş, "Böyle işte," dedi, "hem azarlanırsın, hem de pasaport başına ikiyüz mark ödersin.. Beş altı müfussul bir aileye kaçma malolur hesapla gayri.. İnsaf lâzım val-la!" Yahu, nasıl duyuyordiler bilmem.. Vay sen misin bunu söyleyen! Bozguncu herif seni! Bize mi danıştın o kadar çocuğu yaparken.. görürsün sen! Adam başına gelecekleri bilmez mi? "Estagfurullah, çok olur mu hiç! Devletimize canımız feda! Ağzından kaçuvermiş, tövbe!.." Arkadaş, allem ettiler, kalem ettiler, adamın işini ertesi güne salladılar. Adam, cehen-nem kadar yoldan gelmiş, işinde izin almış, bir daha ya alır ya alamaz, demediler. Alman öyle kolayından, hem de bedavadan izin verir mi işçisine? Bunların da dairelerine işimiz düşüyor. Onlar da âmir, memur. Böyle bir şey rastladım diyen yalan söyler. Yabancıyı severler, sevmeyiz; o başka, işi başkadir adamın. "Bitte schön?" "Böyle böyle.." "Oturun lütfen!" Çık çak çık çak.. "Buyurun kâğıdınızı, iyi günler!" Yalan mı?

Bizim devlet, baba değil arkadaş! Belki baba da, üvey.. Otursun kahvede pişti oynasın öyle. Saldım çayıra, Mevlâm kayıra! Olur mu birader! Ben baba diye döneceğim, sen evlâdım diye.. Babalık böyle olur. Hani kolu, kanadı olmasa ne ise.. Kocaman kocaman binalar, sürü sürü memur.. Neye yarar bunlar? Damga vur, makbuz kes! Damga vur, makbuz kes! Tamam makbuzuz olmuyor bu işler, anladık da, senin damganın gücü bir tek bana mı yetiyor arkadaş? Alman, esrarla yalanlanıyor Türkiye'de. Dışişleri, içişleri,

Alman hapishaneleri hemşerilerimizle dolu diyorlar. Hem de ne hapishane! Sibiryâ zindanı gibiymiş valla. Kim arıyor garipleri, kim soruyor? Babalık böyle mi olur?

hepsi orada. Alman hapishaneleri hemşerilerimizle dolu diyorlar. Hem de ne hapishane! Sibiryâ zindanı gibiy-

TÜRK EDEBİYATI



Babadan oğula bitmeyen misafirlik.. Hâlâ misafir işçilik!..
Ömer Ünsal, Ağrı, 1937 - Önder Ünsal, Münchengladhach, 1973

miş valla. Kim arıyor garipleri, kim soruyor? Babalık böyle mi olur?
Efendi, Almanya'da doğdun mu bu devlet peşini bırakmaz senin. Her ay

deki aylarda.. Sen böyle böyle yapmalısın." İşte sana baba! Çocuğumuz olunca soluğu konsolosluğumuzda alıyoruz, Türkiye nüfusuna yazılısın diye. Herbir şeyimiz var orada. Adımız, adresimiz.. Şunca 23 Nisan bayramları, 19 Mayıslar geçti. Bir tek Allah'ın kulu Türk çocuğuna küçücük bir kart mı geldi Türkiye'den, konsolosluğuktan, elçilikten?.. Dünyanın çocuklarını alıp götürüyorlar Türkiye'ye 23 Nisanlarda. Dünyanın tek çocuk bayramı diye hava atıyorlar. Sen elin çocuğuna hava atmıy bırak da, kendi velerlerinin elinden tutmaya bak! Çocuklarımız sevin-sin, Almanya'da doğdum ama vatanım Türkiye desin. Yurtsuz, yuvasız, arka-

ARALIK 1993 ■ SAYI: 242 11

sız, kalasızım diye düşünmesin, vatanım desin, gözleri yaşarsın, yolladığın ayıyıldızlı bayram kartını alıp öpsün! Hani nerede ya? Ne biçim devlet baba bu?..

Yani bu yüzden, çocuk için akıl danışmaya gitmedim oraya. Öğretmenlerden birini bulur, sorarım, dedim. Vay baba, vay.. Köyde pişti oynadığın öğretmen mi belledin beyimi? Yahu düşmez, kalkmaz bir Allah.. Sen kimisin? Yoo, öyle sen men diyemezsin beyzademe! Hocam buyur bir çay içelim.. Teşekkür, dokunuyor. Yalan! Maksat, senin gibi sıradan biriyle görünmeyecek ekâbir! Mübarek, kendisini memlekette tapu memuru sanıyor.

Ben Almanya'ya geli, bizim tapucular eski zaman papazlarına dönmüş arkadaş!.. Bir tarihte bir parça yer alıydım İstanbul'da. Yeşil alanmış meğer. Namussuzun komisyoncusu kandırmış beni. Tapu yaptık güya. Her

şey tapucunun öntündeki defterde yazılı olduğuna göre, demesi lâzım değil miydi ki, hemşerim senin adına tapulaştığımız bu yer, yeşil alandır haberin olsun? Demedi. Komisyoncunun eli ora-

Görmüş, geçirmiş memleket.. Ya bize n'olacak? Bedavadan gideceğiz. Bir gurbetçi daha ölmüş diyecekler.. Soğuk suyla yuyacaklar.. Ne doğru söylemiş şâir, bak!

lara kadar uzanmış belliki. Yıllarca ne vergisini ödedim, ne de sordum. Devlet de bir günden bir güne, hey vergi kaçakçısı, gel bakalım buraya, demedi.

Burda, bir mark için adamın tepesine biniyorlar, bak. Bizim köyden İstanbul'da oturan biri, "Hemşerim," dedi, "burası Türkiye, yeşil alan da ne demekmiş! Git bak bakalım arsanın sağına, soluna, kaç katlı evler yapılmış, gör!" Vay anasını birader.. Valla, adam beşinci katı bitirmiş de altıncısına harc hazırlıyor. Madem böyle, gidip vergisini ödeyelim şunun, günün birinde işe yarayacak, belli, dedim, gittim. "Ne var?" "Vergimi ödeyeceğim." "Dilekçe yaz, dosya açtır!" "Kime açtıracam?" "Dışarıdaki istidacılara sor, onlar söylerler!" "Sen söylemez misin?" "Fazla konuşma!" "Tamam, konuşmayız.." Gittim istidacılara. Adam, bildiğin şu iki yapraklı bükme kartonun içine iki kâğıt koydu, tükenmez kalemle adımı, soyadımı, adresimi yazdı, elime tutuşturdu. Çıkar-dım, o zamanın parasıyla beşbin lira verdim. Adam ne dese iyi? "Tarifemiz onbindir!" Bir inşaat işçisi yevmiyesi kadar yani! İki dakikada onbin! Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar kolay para kazanılmaz valla! Verdik tabii. Dosyamızı götürüp deminki memur-

run önüne koyduk. Bir dosyaya bakar, bir yüzüme. Acaba yanlış birşey mi yazdı istidacı? "Sen kaç senedir neredesin?" Olanı, biteni anlattım. Kuzu kuzu dinledi. Sigara yakmak için paketine uzandı. Paket boş. Korktum ki, şimdi sigara almak için çarşıya çık-



"Alman boşuna para öder mi adama?"

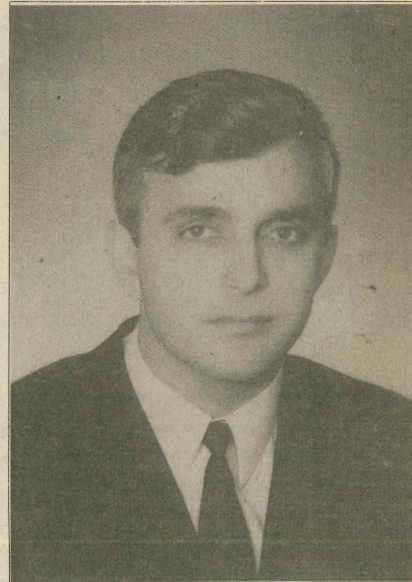
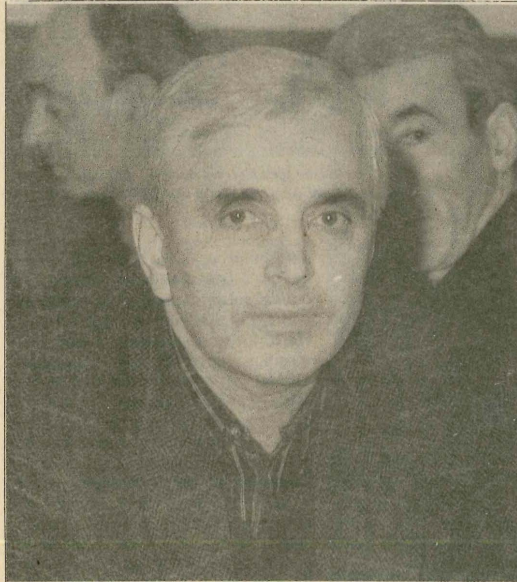
Bak, dilin kemiği yok diye boşuna söylememişler. Söz nereden nereye gitti. Gün geçtikçe kızın anası söylemeğe başladı. Güya anaokullarında yer kalmayacakmış.. Benden başka akıllı adam mı yokmuş memlekette.. Dir dir da dir dir..

Bak şimdi şu lâfa! Dırdırılmış.. Kendisi çekip gidiyor işe. Ben çocukla kalıyor muyum tek başıma evde.. El, yol biliyor, yordam biliyor; onun için de korkmadan istediği yere girip çıkıyor. Ya ben? Adam işten gelecek de, iki lâf edeceğiz veya bilmediğimi soracağım. "Yorgunum ben.. Beni rahat bırak!" Yalan mı? Eh, gündüz öyle, akşam böyle.. Otur bakalım ağzızsız dilsiz, göz-

"Buğday buğday savrulduk dört bir yana.."



cak, hemen benimkini uzattım. "Oo," dedi, "Marlboroymuş.." Paketi önüne kendiliğinden koydum Allah var. Bas-bayağı rüşvet işte. Bizim kasabada da böyle oluyor bu işler. Serde Almançılık var, ne de olsa! "Madem öyle, İmar Müdürlüğüne git, kısıtlılık belgesi getir. Onsekizde bir ödersin o zaman." İyi iş! Gittim. "Ne var?" "Böyle böyle!" "Dilekçe yaz, dosya açtır!" Daha sorar mıyım kime diye! Usulü de, tarifeyi de biliyoruz artık. Hazırlattım, getirdim. Aşağı kattı, yukarı kattı, bizim iş kaşla göz arasında yattı! Yahu izindi, gurbetti, hasretti, dönüştü, yok! "Şimdi git, tamam olunca gelir alırsın." "Ne zaman tamam olur?" "Bilemeyiz. Ara sıra gelir, sorarsın." "Ama benim izin bitiyor.." "Senin problemin.." "Yahu bir yol?" "Biri-ne noterden vekalet ver." Dedim, kalsın be.. Arsası da batsın, vergisi de.. Ne bu yahu, para vereceğiz devlete, bin dereden su getiriyorlar. Söylene söylene merdivenlerden aşağı inmeğe başladım. Arkamdan biri yetişti. Tamam, dedim, biraz ileri gittik herhalde, şimdi azarı yiyeceğiz. Oranın odacılarından biriymiş. "Yav, böyle kızmakla, sövmekle olmaz bu işler. Bak gurbette çile çekiyorsun, burarlarda uğraşacağına gezer tozarsın



TÜRK EDEBİYATI

TÜRK EDEBİYATI

süz kulaksız.. Kız da benimle beraber tabii.. Dırdır ettimse, bunun için ettim. Birinde ne olduysa, sokaklar boşalverdi. Hava güzel, yaz.. Çocuğu evimizin arkasındaki çocuk bahçesine yolluyorum, dönüp geliyor hemen. Bir de yaramaz ki.. durduğu yerde duramıyor. Ev zaten kutu gibi. Katıp karıştırıyor ortalığı. Örgümü aldım, kız önüme katıp parka çıkardım. Her bir şey var orada. Salıncağı da, kaymacı da, kumu da.. Oturdum bir ağacın gölgesine, örgü örmeğe başladım. Çok geçmedi bizim fırıncı çıktı geldi. Allah Allah, ne arar burada koca adam? Çoluğu yok, çocuğu yok? Doğrulup önüme geldi. "Frau.." dedi, "ne diye getirdin çocuğunu buraya?" Tövbe ya Rabbi! Çocuk niçin getirilir oyun yerine? Hem ona ne bundan? Yok canım, bunların iyisi de düşman oluyor artık bize. Hal-

buki bu fırıncı da, karısı da iyi insanlardı. Gördükleri yerde selâm verirler, dükkânlarına gittiğimde çocuk yanımdaysa eline şeker, çikolata tutuşturmadan bırakmazlardı. Lav luv birşeyler daha söyledi, döndü gitti. Laf dilimin ucuna geldi, gitti. "Hau apl.." diyeceğim ya, şaşkınlıktan söyleyemedim bir türlü. İyi ki şaşırılmışım. Meğer adam, çocukla beni parkta görünce o ihtiyar haliyle hususi kalkmış gelmiş. Akşam bizimki ekmek almaya sapınca, "Senin kadına söyle, bir daha parka çıkmasın.." demiş. Meğer, "Çarnobil" dedikleri yer neresiyse, o gün bir şeyler olmuş orada. Atom bombası fabrikası mı patlamış, ne.. Gaz, taş değil ki düştüğü yerde kalsın. Rüzgâr sürüklemiş getirmiş buralara. Ne biçim meret-se, kumluk yerlere tünemiş en çok. Kokusu yok, dumanı yok, ben nere-

"Hazreti Martin, Hazreti Martin!.."



ORHAN ŞAİK GÖKYAY İLE SOHBET

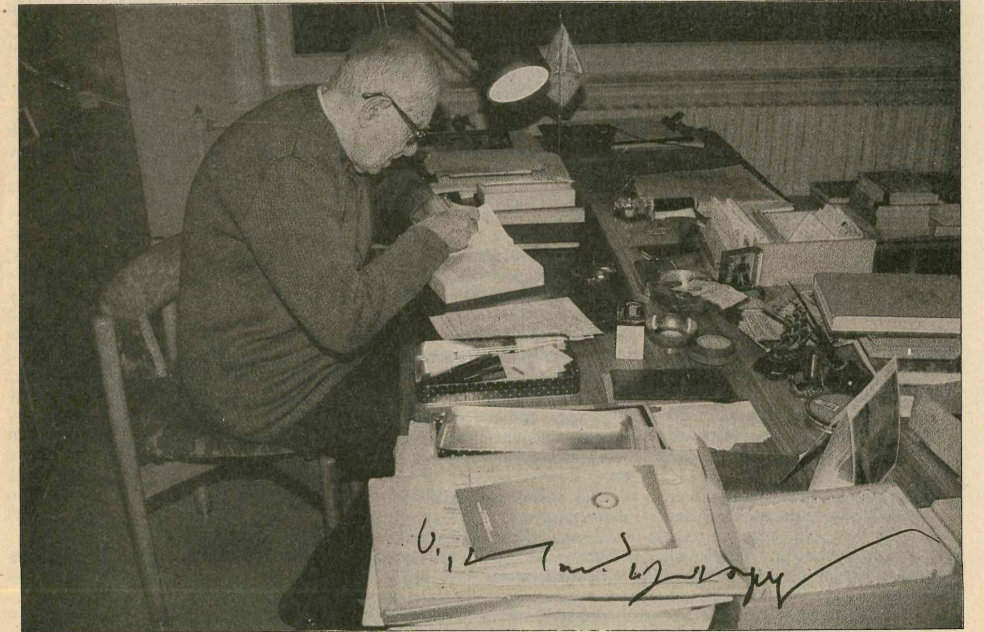
beydim. Çalışkan olmaya mecburdum. Türkçe hocam babamdı. Babamı birgün imtihan etsem diye düşündüm durdum, imtihan edemedim bir türlü. Muhtelif şairlerden karşık bir şiir yazacaktım ve babama soracaktım. Acaba babam bana ne cevap verirdi diye düşünüyorum hep. Ne derdi biliyor musun? "Onları aldığın yere koy!" İşte bütün hocalarım böyle yapabilirlerdi. "Onları aldığın yere koy!" Yani bunlar okuttukları dersin sahibiydiler.

İsmail Habip Sevük benim hocamdır. Ondan çok şey öğrendim. Cebir hocam, matematik hocam birer otoriteydi, okuttukları dersin sahibiydiler. Arapça hocam şairdi, Arap'tı ama. Bizim Kastamonu'nun tanınmış bir âlimi öldü, o tarihte "Açık Söz" gazetesi çıkıyordu, onun hakkında bir şiiri vardı. Yalnız Aydın'a geldim bir sene. Arapça hocam yine Arap'tı, fakat beni tanımiyordu. Herhangi bir talebe gibiydim

Bu görüşme Mehmet Mehdi Ergüzel ve Muhsin Karabay tarafından yapılmıştır.

Çocukluk yıllarınızdan başlayarak bize kendinizi anlatır mısınız?
O. ŞAİK GÖKYAY: Ben hâlâ çocuğum

ya... Hangi seneyi anlatayım acaba? Benim çocukluğum, hatırlayabildiğim kadar, çok şen geçti. Çalışkan bir tale-



ORHAN ŞAİK GÖKYAY İLE SOHBET

yani. Ben Arapça'dan 5 aldım. Allah'ın yardımını diyorum ya, o gün Kastamonu'daki Arapça hocamdım mektup geldi bana, Arapça... Gösterdim hocama 10 yaptı numarama.

Meraklıydık her şeye... Ben meraklıydım daha doğrusu. Ortaokulda Almanca okuduk. Kastamonu'ya yerleşmiş bir Avusturyalı'dan ders alıyoruz. O zaman savaşa girmişiz. Onlar yazarlardı, ben meydanlarda okurdum Almanca nutukları. Belki benim lisan istidadım vardı ama bunlar beni celbettiler. Arapçaya da Almancaya da. Sonra benim babamın orada öğretmen olması beni çok dikkatli davranmaya sevk etmiştir. Yalnız ortaokuldayken korkum matemattikti. Ortaokuldaki matematiği sevmeydim, öğrenemedim de... Fakat liseye geçer geçmez cebir, hendese... Sonra İsmail Hâbib Bey... Benim orada öğrendiğim asıl şey, vatanperverliktir. Yunanlılar İzmir'i işgal etmişler, ondan ewel de öyle. Eğer söylemek icap ederse, ben vatanperverliği rahmetli babamın bir şiiirinden öğrendim. Ben 11-12 yaşlarında bir çocuğum daha. Arkalı önlü tek yazprak "Havadis" gazetesi çıkardı. Rahmetli babam, yolda giderken, gazeteyi aldı ve birdenbire çok üzüldü, değişti. Yunanlılar Selanik'i işgal etmişlerdi. "Ya demek Selanik de gitti" dedi. Vatanperverlik derisi almadık biz. Yalnız İsmail Hâbib Bey'in makaleleri vardı Yunanlılara karşı. Gelmiş adam Karadeniz'de bir yeri bombalamış. O havanın içerisinde büyüdük biz. Bunları yaşayarak büyüdük biz.

Dokuzuncu sınıfta şiir yazmaya başladım. Hepsini vatanperverane şeylerdi ama hepsi çocukçaydı. İzmir'in işgali bizi çok etkilemişti. Bunu yaşamadan vatanperver olmaya imkân yok. İzmir benim bütün hayatım boyunca bir sembol olmuştu. Ankara'ya gittim. Hocamız Vasif Çınar nutukları atıyor Ulus meydanında: "Tarihin veled-i gayri meşruş Yunan!"

Bakan birşey söyleyeyim mi? Şu anda heyecanlıyım. Şu anda Vasif Bey'i dinliyorum ben... Bu heyecan olmadan olmaz!.. Babamın o "Havadis" gazetesinden aldığı ders. Ve Akif geçiyor bizden. Nasrullah camiinde vaaz veriyor Akif... Mehmet Emin Yurdakul

geçiyor bizden. Yani bizim okulda misafirler. Konuşuyorlar bizimle... Muhabbet etmiyorlar, gelip anlatıyorlar düşmanı... Yani bütün bunlar gelmeye başladı başımıza ben bugünün Orhan Şaik'ı olur muydum olmaz mıydım biliyorum. Ama İ. Hâbib Bey'in hergün "Açık Söz" gazetesinde makaleleri çıkıyor, onları okuyorum. Herkes vatanperver... Herkes... Kadınlar vatanperver... Meremi islanmasın diye kendi çarını örtüyor üzerine. Biz bugünleri yaşadık.

Demek ki bugünün nesillerine o günlerin heyecanını vermek lazım. Bunları verecek hocaların yetişmesi lazım...

O. ŞAİK GÖKYAY: Evet, hocaların yetişmesi lazım... Genç bir şair var, bir daha dünyaya gelirse, eşcinsel geleceğim diyor.. Bu ne öğretecek sana? Çok çirkin misralar...

Sonra İzmir kurtarıldı, Cumhuriyet ilan edildi ve siz tahsilinizi tamamlayıp, öğretmen oldunuz, öğretmenlik yıllarınızdan bahsedebilir misiniz?

O. ŞAİK GÖKYAY: Bakın ben size birşey söyleyeyim mi? Bizim okul iki odalı bir binaydı. Gece orada yataydık. Köylü vermişti yatağımızı. Ve biz bir sene maaş almadan çalıştık Giresun'da... Helâl olsun... O para hâlâ duruyor, isteyen gidip alsın. Millette para yok, devletle para yok... Kim verecek maaş bize? Şimdi bakıyorum ben çocuklara, paraları az geliyor. Köylü baktı bize. Her gün öğle, akşam yemek gelirdi, dörder kap. Aklımızın köşesinden geçmedi biz parasız çalışıyoruz diye. Bir çocuğumuz vardı bizim adı, Kemal'di, hiç unutmam. Paşa yaylasına çıktık. Yayan, altı saatlik yoldu. Bir de baktık Kemal gelmiş. Beni görmeye gelmiş ama aramızda uzun bir mesafe var, geleliyoruz yanımıza. Biz Kemal'i çok seviyoruz, o da bizi çok seviyor, çocuğu çağırıp okşamasam yanımıza gelececek, hürmet anlayışı oydu çocuğun.

Ve ilk defa olarak hayatımda bir şiiirinden para aldım. 10 lira... 25 kişilik arkadaşşıma ziyafet verdim ve para arttı. Tabii onlar teşvik oldu bizim için. Sonra Akif benim şiiirlerimi gördü. Kastamonu'dan geçenler okudu. Sonra Yahya Kemal'le tanıştım. Yahya

Kemal Bey arkadaşım oldu demek, belki benim cahilliğimi söylememdir ama Yahya Kemal'in son hastalığında üç ay saat 9.00'da gittim 11.00'de ayrıldım. Ve aklıma ne geliyor sordum Yahya Kemal'e. Daha sonra Devlet Konservatuarında hocayken birkaç defa kendisini davet ettim. Siz sordunuz söyleyeyim. Eğitim Enstitüsünde hocayken dedim ki çocuklara; burası İstanbul, benden daha çok kıymetli insanlar var. Olmasa bile, benim anlatmam başkadır, başkasının anlatması başkadır. Aynı şeyi anlatırız ama, anlatan değişince âdetâ mevzu değişir. Nihat Sami Bey hiçbir konuşmaya gelmemiştir. Dinlememiştir gelip, beni dinlemedi.

Türkojinin âdetâ kutbu sayılacak hocalardan ders gördünüz. Meselâ bunlardan birisi de Köprülü.

O. ŞAİK GÖKYAY: Köprülü'nün yanında bir insan haline geldim ben. Bazı arkadaşlar Köprülü sizi istismar etti diye yazdılar. Köprülü senin neyni istismar edecek? Köprülü beni istismar etmeyecekti, ben bir kitap nasıl tenkid edilirdi bilemezdim. Köprülü iyi ki istismar etti beni. O vazifeleri bana vermeseydi, ben bir kitap nasıl okunur, nasıl anlatılır bilemezdim. Köprülü'nün Edebiyat Tarihini ben imtihanına girmeden 13 defa okudum. Hangi kelime hangi sayfada biliyordum. Ben şundan korkuyordum. Köprülü beni seviyor ve güveniyor, mahcup olmayayım. Sonra İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu ve Arapça hocam. Bir tek ben giderdim ders. Bir Alman dönmeyişiydi o.

Kastamonu'daki çevreniz nasıldı?

O. ŞAİK GÖKYAY: Size birşey daha söyleyeyim. Kastamonu'dayken benim derslerim iyiydi. Fakat perşembe ve cuma günleri hiç ders yapmadım. Mahalle kahvelerine giderdim. Çok şey kazandım ondan. Kastamonu'caı öğrendim. Üniversiteye geldik. Bizim lisanîyat dersi hocamız Ragıp Hulusi Bey, Dede Korkut'u okuyor, bize 10-20 tane kelime çıkarıyor tetkike muhtaç diye, o kelimelerin hepsini ben biliyordum, Kastamonu'dan. Sonra Kastamonu'da çocukluğumuzuma hatırlıyorum. Babamla birlikte cuma namazına gitmişimdir. Hatimle teravih namazı kılışızıdır. Çocukum ben ama.

Küçük yaşlarda tekkeye devam ediyorsunuz, Kur'an'ı hatmediyorsunuz, Arapça öğreniyorsunuz, yani sağlam bir yetişme tarzı bu, kolay iş değil, kökler sağlam.

O. ŞAİK GÖKYAY: Ama hocalarımız da hoca... İyi hatırlıyorum, Ramazanda, "Yeralında hazreti pîr, on para ver de cennette git" der kadınların yollarını keserdik. Onlar kuru yemiş falan verirdiler. Erkekler para verirdiler. Sonra

orada halk edebiyatı diye birşey öğrendim ben. İsmail Bey camisi vardı. Rahmetli babama oradan su getirirdim, yarım saatlik yoldu, iki kolumda iki güğüm.

Ne gibi oyunlar oynardınız?

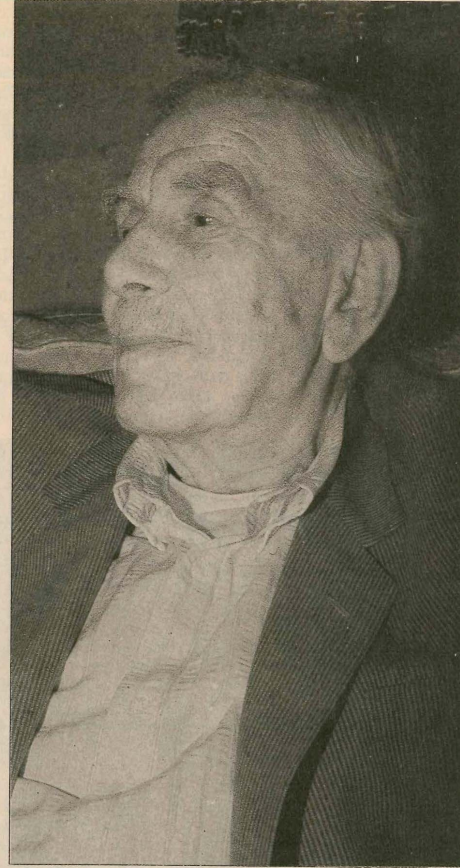
O. ŞAİK GÖKYAY: Aşık oynardık, bilya oynardık, çelik-çomak oynardık. Yılan pastırması satardım. Alazlama oldum, o alazlama alevle tedavi demektir. Sonradan okudum ki, eski Türklerde ateşle, alazlamayla tedavi vardı.

Ve yıllar akıp geçti. 1940'lara kadar gelindi. 1944'lerde sizi üzen birtakım hadiselerin içinde bulunduğunuz kendinizi. Türk siyasî tarihinde Turancılık Davası... Bize o günlerden bahsedebilir misiniz?

O. ŞAİK GÖKYAY: Akla gelmeyecek birşeydi o... Atsız dört sene okul arkadaşımı benim, yataklarımız yanayanaydı. Sonra aile arkadaş olduk. Onlar Bursa'ya bize geliyorlar, biz İstanbul'a gidiyorduk onlara. Atsız misafir gelince bana gelmesi lazımdı. Atsız, bir zararım dokunur diye gelmişti bize. Zorla bir akşam yemeğe götürdüm ben onu. Yemek de bizde değil. Bir arkadaşımız var, Atsız'ın uzaktan akrabası, ona gittik. Ben, Ferhunde hanım, o hanım arkadaş ve Atsız. Yemeğe oturduk, daha yarısına gelmeden, köşkten bir telefon: "Atsız'ın evinden çıkar! Dedim ki "Atsız benim arkadaşım, eğer bir kabahati varsa sen polisini gönderirsin, tevkiif eder, alır giderim. Benim buna gücüm yetmez" dedim. Bunun üzerine İsmet Paşa çağırdı bize ve ertesi gün beni tevkiif ettiler. Başyaver geldi "Biz de olsak, senin yaptığını yapardık, İsmet Paşa'nın dargın olduğu, görmediği arkadaşları vardır, İstanbul'a gidince ben onları ziyaret ederim, İsmet Paşa gelmez; geçmiş olsun" dedi. Üç dört ay sonra ben bunu mahkemede söyledim. O gün İsmet Paşa, başyaverini Samsun'a parti müfettiş tayin etti. Ve adam ameliyata öldü orada.

Niye bu yanlışlıkları yaptılar? Bugünden düne baktığınızda; basireti mi bağlanmıştı bu devlet adamların?

O. ŞAİK GÖKYAY: Size birşey söyleyeyim mi, Türkçü saydığı mebusları, mebusluktan atmaya kalktı İsmet Paşa. Yal-



nız ben onun öfkesini hakettim. Çünkü tevkiif edildiğim akşam vilayette idare meclisi odasında tek başımaydım. Kapıda bir jandarma ve bir polis. İsmet Paşa'ya bir mektup yazdım. Dedim ki, "Biz, sen işbaşına gelinceye kadar, vatanı anamız biliyorduk. Sen geldin, bu vatan-ana, erkekler arasında rekabet mevzuu bir kadın haline düşmüştür. Şimdi sen alınmadaki bu vatan sevgisinin çelengini koparmaya çalışıyorsun. Kopardığın zaman açtığın yara, bundan daha şerefli bir çelenk olacaktır, bunu taşımaya benim hem lîyakatım hem tîkatım vardır." Öyle "Paşam beni affet" falan yok.

Birşey söyleyeyim. Bir çavuş vardı bizim hapishanede: Yakup Çavuş adı. Ona Turancılık nedir diye sordum. "Hocam, ben Turan'ın bir zeytinyağı bilirim" dedi. Yalnız bunlar sağlam insanlardı. "Ben senin müdafaanî dinlerken benim gözlerim doluydu" dedi ça-

vuş. Sonra bir şahitlik çıktı başıma. Yakup Çavuş, bir de nefer, biz şahitliğe gidiyoruz. Askerî cezaevinde kelepçeleri vurdular bana. Kelepçeleri söktü çavuş, on adım geriden geliyorlar benden, yani bir mevkufu gördüğünü kimse akletmesin diye.

Size bu mahpusluk günlerinizde, askerlerden, polislerden sizleri teselli eden, sizlere mânâlı sözler söyleyenler de oluyor muydu? O günlerden hafızanızda kalan ne gibi sözler var hocam?

O. ŞAİK GÖKYAY: Polisler ve komiser de içersinde, bana "İçerde olması gerekenler dışarda, siz içerdensiniz" diyorlardı. Bir polis eri "Hocam üzme kendini, burası makam-ı Yusuf'tur" dedi. Ve büyük bir teselli oldu benim için. Onlar çok sağlandı.

Yıllar içinde çok değerli araştırmalar da ortaya koydunuz. Bunlar sahalarında otorite sayılabilecek çalışmalar. Meselâ "Dedem Korkut" üzerine hayli hacimli bir çalışmanız var. Bize biraz da bunlardan bahsedebilir misiniz?

O. ŞAİK GÖKYAY: Ben Azerbaycan'a gittim birkaç defa. Birinde Dede Korkut sempozyumu vardı. Orada bana, "Dede Korkut'un 245 sene yaşadığı söyleniyor, şimdi sen bizim atamızsın, Allah ona verdiği ömrün iki

mislini sana bahşetsin. Sonra benim 90 yaşına girişimi kutlamışlar orada. Bakın Muharrem (Ergin), Türk Dili hususunda bir yazı yazdı. Ben de İngilizce dedim. "Orhan Şaik neşrinin ilmi bir kıymeti kalmamıştır" diye. Neden? Çünkü Rossi bir başka nüsha buldu, onu neşredebekce Muharrem. Onu neşretmek için benim birinci neşrinin kıymetinin kalmadığını söylüyor. Sonra da bir broşür çıkardı. Çocuklar söylediler bana. Benim haberim yok. Çocuklar bana dediler ki, "Dövelim mi?" "Benim iki senelik hocalığımı zıyan ettiniz siz" dedim. "Bu ne biçim laf? Size düşer; Muharrem'i okuyacaksınız, benim cevabımı okuyacaksınız, değerlendireceksiniz ve diyeceksiniz ki, "Hocam Muharrem Bey haklı", ben sizden bunu beklerdim. Muharrem "Dövmekten başka çare yoktur" diye yazdı. Ama sonra bu ikinci gidişimde, gidecek olanları tesbit eden göreviydi "Hiç kim-

seyi götürme, birtok Orhan Şaik yeter" demiştir. O hale geldi yani.

Bu gibi yanlışlıkları ifade eden, ilmi olarak anlatan, "Destursuz Bağa Girenler" adlı kitabınızda toplanan yazılarınız var, okunması gereken bir kitap.

O. ŞAİK GÖKYAY: O kitap hiçbir zaman benim hıncımı ifade etmez. Oradakilerin hepsi ya bana dokunmuşlardır veya vatana ihanet etmişlerdir, haberinizi olsun. Orada "Kumsal" diye bir yazı vardır. O bizde edebiyat hocalığı yapan biriydi. Sınıfa giriyor bu anarşi devrinde diyor ki. "Osmanlıların hiçbir eseri yoktur. Söylerler söylerler. İstanbul'u aldığını söylerler, almasalardı başka yerde otururduk", onun cevabıdır o. Ben hiçbir zaman şahısları hedef alarak yazmamışım. Yazacak olduktan sonra, bu kadar cahil var. Bana dokunmuşlardır. Muharrem onu yapmıştır, Nihat Sami onu yapmıştır, Faruk Akün onu yapmıştır. Faruk Akün'ü ben azarladım Türkiye Kongresinde. Diyor ki, "Türk erkekleri çok kiskançtırlar, karılarını, kızlarını kiskanırlar, onun için, hiçbir hanımın, kızın mezar taşı yoktur" demez mi. "Bunu nasıl söylersin? İnsan şurada mezarlığa uğrar, görür orada kızların, kadınların mezarlarını".

Bir de Kâtip Çelebi üzerine değerli bir araştırmanız var. Ben Kâtip Çelebi'yle aranızda bir benzerlik kuruyorum. Diyor ki bir yerinde "Bazen tebbua şevk düşüp, gurub-u şemsten tulua dek şem'a yanardı" Siz de böyle bir çalışma içindeydiniz zaman zaman...

O. ŞAİK GÖKYAY: "Güneş sabahleyin benim odamda mumumu görmüştür" diyor. Ama ben sana birşey söyleyeyim mi, kaç kere söylemişimdir, Kâtip Çelebi'nin yazdığı eserleri ben kopye dahi edemem. Vaktim olmaz ona. Harika birisi o. Asker, Latince öğreniyor.

Adnan Adıvar bana, "Bu senin Kâtip Çelebi maddesini yazacak ikinci bir adam daha yoktur" dedi. Ama benim çalışmalarım öyleydi. Kastamonu tabiriyle gıcırı bükme değildi.

Hocam, tarihe bakış açınız hakkın-

da neler söylersiniz?

O. ŞAİK GÖKYAY: Bizim çocukların eksik oldukları taraf tarihi bilmemeleri. Halbuki, şiir yazmak için de, Türkiye'de yaşamak için de tarihimizi bilmek gerekir. Tarihimizi bilmeden olmaz. Bir insan tarihte yaşadıkça daha uzun ömürlü olur, kimse onun farkında değil. İstiklal savaşını kimse bilmiyor. Halbuki onu bilmeden insan ömürlü



M. Mehdi Ergüzel, Gülay Güngül, Aysen Akdemir ve Muhsin Karabay Orhan Şaik Gökyay ile birlikte...

olamaz ki... Tarihi bileceksin bir defa...

Sizin çok güzel nükteleriniz de var, lütfen bunlardan ve hatıralarınızdan birkaçını bizlere anlatabilir misiniz?

O. ŞAİK GÖKYAY: Fuad Köprülü Türkiye Enstitüsünün başındaydı ve Enstitü'de çok güzel eserler neşrediyordu. Alıp okumak istiyorduk fakat paramız yoktu. 8-10 tane de tercüme vardı, fevkalade güzel, Almanca'dan, Fransızca'dan... Dedim ki Köprülü'ye, "Siz bunları ne zaman okuyanlara vereceksiniz?" Köprülü cevap vermedi. Biliyorum, bizim bu konudaki ciddiyetimizi anlamadı. Hani bazıları vardır, okuyup yazmadan, "Hocam, okusak mokusak" derler. İki üç ay sonra biz dört arkadaş Köprülü'nün evine gittik. Kara Ziya, ben, Atsız ve Pertev Naili Boratav. Köprülü'ye "Hocam, siz bu Enstitü'nün

neşriyatını bize bedava mı vereceksiniz, parasız mı vereceksiniz?" dedim. O bayram bize, Türkiye Enstitüsü'nün bütün neşriyatı paketlenmiş verildi. Ve bize 40'er lira bayram harçlığı verildi. Bizim maaşımız 2.5 lira... Sonra ben Köprülü'nün inanacağı insan haline geldim.

Size bir başka şey daha anlatayım. Arasıra beni televizyona götürüyorlar. Bir keresinden orada bir görevli, "Hocam, isminizin altına ne yazalım?" dedi. Hani o cefcaflı laflar varya onlardan. "Adımı bir kere daha yaz!" dedim. Yine birgün işlek bir caddede karşıya geçmek için bekliyordum. Beni TV'deki programdan tanıyan bir hanım yanıma geldi. Benim Giresun hatıralarımı dinlemiş ve çok etkilenmiş. Bana "Hocam, siz niçin bekliyorsunuz, kim var size yol vermeyecek" dedi.

Çok hoşuma gitti. Duygulandım.

Size son olarak bir doktora talebenden bahsedeyim. Yıl sonunda dersleri bitirdikten sonra sordum. "Sen bizim evimize hergün erkenden geldin, sana ders verdim, Allah ne verirse yedik içtik ve geç vakitte de gittin. Benim ücretim ne olacak, ne vereceksin?" Tabii çocuk şaşırды, ne söyleyeceğini bilemedi. Ancak şaşkınlıkla "Hocam ücreti ne ise veririm" diyebilirdi. Kendisine "Sen benim istediğim ücreti verebilecek misin?" diye sordum. "Hocam vermeye çalışınız" dedi. Bunun üzerine ona, "Sen benim isteyeceğim parayı veremezsin, benim hakkım ancak, sen de ileride sana gelen talebelere geri çevirmeyerek, yetiştirdiğin anı ödenir. Benim sana yaptığımı sen de onlara yapacaksın, unutma bunu sakın!" dedim.

Hikâye

ÇOCUKLUK ARKADAŞIM SİNCAP

MUSTAFA RUHİ ŞİRİN

On yaşımdayken ressam olmayı düşlerdim. Resim benim için herşeydi. Rüyalarımı resimlerim süslerdi.

Eski defterlerimin boş sayfaları dolmuştu. Ahşap evimizin duvarlarına resim yapmam yasaktı.

Sulu boya kutum yoktu. Kurukalemlerim de bitmek üzereydi. Balkona çıkar, işaret parmağımın ucuyla resim çizerdim.

Dağları, ırmaqları, ovaları, gölleri olan tablolarım olacaktı. Her resme mutlaka bir kuş konduracaktım. Çiçek açmış olacaktı ağaçlarım. Kayıklarımın üstünde martılar uçuşacaktı. Mavi ormanımda gülen tilkiler, tavşanlar, zürafalar dolaşacaktı.

Sıcak bir ağustos günüydü. Bahçemizdeki ceviz ağacının gölgesinde sırt üstü uzanmıştım. Güneş gökyüzüne asılmış sihirli ayna gibi parlıyordu. Toprak çatlamıştı. Sıcak bir

rüzgâr esiyordu.

Ağaçlar uyuyordu.

Kuşlar yuvalarına çekilmişti.

Gökyüzü küçülmüş gibiydi.

Gözlerim yumuldu. Uyumuşum!

Uyuyalı birkaç dakika olmuştu. Yüz-

Kırmızı kuyruklu sincabımın resmini çizmeyi düşündüm. Ocaktan odun kömürü aldım. Balkonun altında kireçle badanalanmış duvar, tuvalim olacaktı.

lerce karga sesinin oluşturduğu uyuşuk bir koronun gürültüsüyle uyandım.

Viç! Viiç! Viiiç!

Hiç böyle bir ses duymamıştım. Ses ağaçtan geliyordu. Ayağa kalktım. Daldan dala atlayarak dolaşan kırmızı kuyruklu sincabı gördüm. Kargaların

hücümüne uğramıştı. Onu kurtarmak istiyordum. Bunu başarmamın o kadar kolay olmayacağını farketmiştim. Ağacı kargalar kuşatmıştı. Kargaların konacağı dal da kalmamıştı. Ağaç sanki kararmıştı.

Sincap saklanacak yer arıyordu. Yaralanmıştı.

Uzaklardan kargalar geliyordu. Çığlıkları günün neşesini çalmıştı.

-Gel eve götürüyem seni!

Bağırıştım ama sesimi duymamıştı. Viç viç diye ağlıyordu. Bir dal aşağı atladı. Ön ayakları kaymıştı. Hop düşüyor. Kargalar saldırıyor. Ağacın altında kargaların oluşturduğu kocaman bir karaltı. Gömleğimi çıkardım kargaların üzerine yürüdüm. Ayaklarımı salıyordum. Sincabın üzerine atladım. Onu kucacıma almayı başarmıştım. Ölmemişti. Yokuş yukarı, eve doğru koşuyordum. Kargalar peşimdeydi. Çığlık çığlıydılar. Kollarımdan, sırtımdan yaralanmıştı.

-Mustafa! Uzaklaş oradan!

Annemin sesiydi.

Evin önündeki bahçede çay topluyordum. Kargaların yuvasını bozduğumu sanıyordu. Oysa yuvayı karıştıran sincaptı. Bir elimle gözlerimi koruyor-

dum. Elinde uzun bir çubukla annem bana doğru geliyordu. Kargalar iki kümeye bölündü. Evin kapısını açınca kadar bize saldırdılar. Soluk soluğa içeri girdik.

-Anne, bak, sincabı kurtardık, dedim.

LİSAN-I HÂL

yor! Konuşmuyor! Adeta oynuyor. Yanındaki kadınlardan biri kalkınca güneşi bahane ederek "dertli"nin yanına oturuyorum.

"...Yani hiç hizmet kaygısı yok" Ah canım pek de ehli hizmet. "Anlatıyorum, anlatıyorum bir türlü anlamıyorlar."

Zavallı çocuk insanın kendini hiç anlatamayacağını bilenlerdensin demek. Bunu bu kadar erken yaşta öğrendiyse hayatının sonuna kadar yalnız kalacağını biliyor olmalısın. Hegalce feryat etmenin tam zamanıdır: "Beni bir kişi anladı". O yanlış anlatan Marks mıdır?

"...Bu işi daha iyi yapan insanlar var. Yüz kere tekrarladım. Sanat yok ki adamlarda"

Söyleyişindeki argoya rağmen sanatın olmayışının bu güzel kız bu kadar deli divane etmesi beni mutlu ediyor. Sen de mi hızla kaçan bir dünyanın rengine ve ahengine tutkundan? Üzülmeye çocuk. Ruhlarımızdaki çirkinliğe dair bu isyan sürdüğünce güzel hep bize kalan olacak.

"... Arkaya arkaya tara diyorum. Beceremiyor. Ne nefis saç kesimleri var oysa."

Ondan duyup gönlüme gönderdi-

Zavallı çocuk insanın kendini hiç anlatamayacağını bilenlerdensin demek. Bunu bu kadar erken yaşta öğrendiyse hayatının sonuna kadar yalnız kalacağını biliyor olmalısın.

ğim her kelime nice zengin manalarla geri gelmişken bütün derdinin kuaförünün istediği modeli yapmaması olduğunu öğrendikten sonra otobüs birden karantıklaşıyor. Ben sanmıştım ki.. "Ey Hayali derd-i aşka herkes olmaz aşınâ"

Annem çok sevindi. Sincabı okşadı. Yanaklarımdan öptü.

Sincabı tavan arasındaki sandığa koydum. Kabak çekirdeklerini, su kabını sandığın içine yerleştirdim. Saatlerce yaralı sincabı seyrettim. Tüyleri kanlanmıştı. Kimildamıyordu. Akşama kadar yanında bekledim. Bir ara gözlerini açtı gözgöze geldik: "Sincabım," dedim. "İyileşene kadar yanında olacağım. Üzülme!"

Gözünü kırptı. Kuyruğunu salladı. Yanından ayrıldım.

O geceyi tavan arasında geçirdi. Sabah sandığın kapağını aralayınca başını kaldırdı. Suyunu değiştirdim. Fındık içlerini önüne koydum. Acıkmıştı. Fındıkları kemirirken kuyruğunu sallıyordu. İyileşeceğinden ümitliydim.

Birkaç gün içinde arkadaş olmuştuk. Onu hiç yalnız bırakmıyordum. Günlerimiz evin içinde geçiyordu. Canım sıkılmıyor değildi. Oynamak istiyordum. Sincabımı dışarı çıkarmaya karar verdim. Kaçıp gitmesin diye boyuna ince bir kurdele bağladım. Dışarı çıkar çıkmaz önce sindi. Bahçenin içinde ürke ürke dolaşıyordu.

-Hadi, kalk artık, dedim, oynayalım bahçede.

Koşmaya başladı bir sıçrayışta bir metre yol alıyordu. Güvenini kazanmıştım. Artık benden korkmuyordu. Birbirimize alışmıştk. Avucumdan fındık yiyordu.

Kırmızı kuyruklu sincabımın resmini çizmeyi düşündüm. Ocaktan odun kömürü aldım. Balkonun altında kireçle badanalanmış duvar, tuvalim olacaktı.

Kuyruğunu kararlı bir el hareketiyle çizdim. Başını sola çeviriyor, yüzünü göstermek istemiyordu.

Kurdeleyi boynuna sardım. İyice baktım vücuduna. Tek çizgi olarak resmini tamamladım. Omuzuma atladi.

Sincabın kaçış nedenini öğrenmiştim. Ve hiç bir zaman iyi bir ressam olamayacağıma o gün karar verdim.



Gözleri iri iri açılmıştı. Kıpırdamadan yaptığım resme bakıyordu. Kuyruğunu okşadım. Kucağımdan indirdim. Gözleri süzülürdü bir süre. Kömürle çizgilerin içini karalıyordum. Resmi tamamlamak üzereydim. "Vüüç! Vüüüj! Vüüüüj!" Garip sesler çıkardı. Ağlıyor sanmıştım. Önce ağır ve küskün uzaklaşmaya, sonra koşmaya başladı. Peşinden gittim, onu yakalamaya çalıştım. İzini kaybetmiştim. Görünürlerde yoktu. Kaçıp gitmişti. Günlerce yolunu gözledim. Viüç! Vüüç! Vüüj! diye sesler çıkardım. Geriye dönceğini umu-

yordum. Boşunaydı. Aradan kaç gün geçti bilmiyorum. Duvara çizdiğim resme hiç bakmamıştım. Upuzun siyah kuyruklu bir fareye benziyordu.

Sincabın kaçış nedenini öğrenmiştim. Ve hiç bir zaman iyi bir ressam olamayacağıma o gün karar verdim.

Alain'den

İKTİDARA DİRENEN KAMUOYU

ÇEV.: BİROL EMİL

Siyasi meselelere kolay kolay nüfuz edilemez. Kuvvet yönetir; kamuoyu yönetir. Auguste Comte bu iki aksiyomu anlamıştı. Onları daima gözönünde bulundururdu. Dünyada hiç bir anayasa yoktur ki yönetici gücü başka herhangi bir güçle sınırlasın. Keza örgütlü bir toplum yoktur ki orada kamugücü herhangi bir özel güçten olmasın. Ve keza bir polis eylemi yoktur ki direnişle karşılaştı mı anında belirlenen tedbirlerle sonuna kadar gitsin: Önce kendinden çok emin ve hiç bir tartışmaya imkân vermeyen bir davet; arkasından sert bir uyarı ve sonunda kuvvet sarılmaz şekilde sıkı bir düzenle kendini gösterir. Bir adım sonrası şiddettir. Prométhée heykelinde görüldüğü gibi **şiddet** çivileri batıran **kuvvetin** yanında sessizce bekler. Bir tutuklama da böyle yapılır. Tutuklanan adam isterse masum olsun, bu, eylemi değiştirmez. Masum kişi kuvvete karşı hakkını ileri sürer. Fakat fikir hiçbir şekilde vâkıanın üstesinden gelemez. Kuvvetin hakkından ancak yine kuvvet gelir. Fakat masum kişilerin feryatlarıyla galeyana gelen bir kalabalığın gücü gibi bir kuvvet kamugücüne galebe çalarsa düzen ortadan kalkar, toplum çözüldür. Onu yeniden kurmak için ancak zafer lazımdır. Bu yüzden ki sıkıyönetim daimidir ve daima öyle olacaktır. Sadece zarurî olmadıkça ilân edilmez. Aynı şekilde polislin yumruğu da ancak yumruk gerekiyorsa sıkılır. Herşey direnişe bağlıdır. Kuvvet kanunun yanından yer almak zorundadır.

Kanunun yanında... Fakat ben burada iki mânâyâ da çekilebilir bir belir-

sizlik görüyorum. Şu evrensel barış formülüyle kastedilen hiç bir zaman adaletin, anayasanın, hülâsa meşrû kuvvetin üstün gelmesi gerektiği hususu değildir. Hayır! Ancak kanun temsilcisidir ki üstün gelmelidir, haklı veya haksız... En küçük bir ayaklanma bu acı gerçeği hatırlar. Mamafih ben bu nun trafik polislinin davranışlarında da görürüm. Kim diyebilir ki, bir yünden gelen arabaları aniden durduran ve diğerlerine yol veren karar en akıllıca karardır? Polisin inadı tutmuş yahut canı öyle istemiş olabilir. O zaman bir kaç arabanın bir yönde hareket ettiği ve bir yiğit arabanın öteki yönde yiğildiği görülecektir. Fakat bunun hesabını soracak olan işi acele yolcu değildir. Ve o, eğer direnmeye kalkarsa kuvvetin ne olduğunu öğrenecektir. Basit olduğu ve her şeyi gözler önüne serdiği için iyi bir örnektir bu. Ve hatta burada trafik polislinin aklını başına getirecek bir korna konseriyile kamuoyunun kendi varlığını gösterdiğini bile görürüz. İşte o zaman bu polis tıpkı bir bakan gibi davranacaktır; yani kamuoyuna karşı kafa tutuktan sonra bundan vazgeçecektir. Hiçbir iktidar hiçbir zaman kamuoyunu hiçe sayamaz. Bu malum banka skandallarında açıkça görüldü. Gerçi o zaman kamuoyu geldi geçti; sadece hafif bir üfleştiren ibaretti, fakat yine de kamuoyu neymiş, herkes gördü. Bununla beraber sakın denmesin ki en mağrur iktidarlar bile kamuoyu karşısında rüzgârın savurdugu alevler gibi hemen boyun eğmişler! Fakat bu bir anda olmaz. Yavaş yavaş... Kamuoyu kapalı, gizli, dilsiz, inatçı şeydir. Hata kimde? Bilgilendirmek,

eğitmek, yetiştirmek lazımdır. Ve Marc-Aurél bu konuda son sözü söylemiştir: "Muktedirsen onları eğit; eğitemezsen katlan!"

Kamuoyunun bu gücü nerden gelir? Zira netice itibarıyla onlar hiç bir kuvvete sahip değildir. Fakat ne zaman ki iktidarlar bir çeşit felce uğrayarak bu yüzden organlarına kararsızlık yayılır, kamuoyu işte o vakit galebe çalar. Bunun sebebi vatandaş kitlesinin bir başka güç, yenilmez bir kuvvet göstermesi midir? Bilmiyorum, örgütlenmemiş kitle kararlı iktidarlar tarafından her zaman için yenilgiye uğratılır demek ne dereceye kadar doğrudur? Çünkü burada sözkonusu olan utanç ve şeref duygularına göre hareket eden insanlardır. Bunun içindir ki kamuoyu karşısında kayıtsız kalacak bir muhteris anormal bir yaratıktır, bir hilkat garibesidir, imkânsız bir varlıktır. Farzedelim ki böyle bir insan var. O hiç bir zaman iktidara gelemes. Muhteris gıdası dedikodulardır. Onlara kulak verir. En ince ayrıntılarına ayrı ayrı dikkat eder. Bu dıştan üflemelelere göre şişirir yahut pörsür. Diyelim ki bir savasın başında ve devamı boyunca bir hükümet kararlılıkla hareket ediyor, rahatça kumunların üstüne çıkabiliyor. Bunun sebebi onun da kendine mahsus bir kamuoyuna sahip olmasıdır. Bu da, başta söylediğim gibi, bir "axiome", bir bedahattir. Peki kamuoyu kör mü? Yeniden Marc-Aurél'in sözünü getiriyorum: "Muktedirsen onları eğit!"

Dreyfus davası zamanında öyle iktidarlar görülmüştü ki kamuoyunu hiçe sayıyor, kendilerini ebedi sanıp kararlarında inatla direniyor ve üstelik bizzat silâhli kuvvetler tarafından destekleniyorlardı. Ama kamuoyunun rüzgârıyla değilip gittiler. Bunu temin etmek için sadece insanları açıkça ortada görünen bazı şartlar hakkında aydınlatılacak kadar zamana ihtiyaç vardı. Şüphesiz kamuoyunu aydınlatmak her zaman kolay değildir. Fakat aydınlatılmazsa zorba bir rejime karşı gelmenin hiç bir faydası yoktur. Kamuoyu bir defa kendi gücü hakkında şüpheye düşmesin, bir defa parçalanmasın, zorba rejim hemen yerleşir. Zira bu rejim dün de vardı, bugün de vardır, yarın da var olacaktır. Buna karşılık başka hiçbir şey bu korkunç kuvvet gibi kolayca eğilip bükülülebilir değildir. O aktöre veya hatibe benzer. Onun salonda ilgisizlik ve soğukluk hissettiriler mi ölecek gibi olurlar.

(Propos de Politique, Paris 1934, 9. bas. s.119-124)

TÜRK EDEBİYATI

Kültür Tarihi

ŞİİR VE TARİH

HÜSREV HATEMİ

Şiir bir edebiyat türünü olarak, tarih ile doğrudan ilişkili bir görünümde olmasa bile kültür tarihinin ve yazıldığı dilin gelişim tarihinin bir belgesidir. Meselâ Divan ü Lûgat-it Türk'ten herhangi bir dörtlük Türk tarihinin ve Türk toplum hayatının, Türk dilinin en az bin yıl öncesindeki durumunun belgesi sayılır. Şiirin tarih belgesi olması dışında, ayrıca konusu tarihî olan veya çağının olaylarından izler taşıyan şiirler de vardır.

Tarihî bir konuyu geriye doğru işleyen (retrospektif) şiirler ile çağının tarihî olaylarına tanıklık eden şiirler muhakkak ki farklıdır.

"Retrospektif" olarak tarihî konuları işleyen şiirlere bizim edebiyatımızda en iyi örnek olarak Yahya Kemal'in şiirleri verilebilir. Yahya Kemal'in İstanbul'u Fetheden Yeniçeri'ye Gazel veya Mo-haç Türküsü gibi şiirleri bir tarih belgesi değildi. Bu olayları daha ayrıntılı olarak tarih kitaplarında öğrenebiliriz. Yahya Kemal'in şiirinden öğrendiğimiz ise tarih değil, şairin tarihe bakışı, tarih görüşüdür. Bir şair şiirinin gücü ile ne kadar çok okuyucuyu kendi görüşüne bağlarsa şiiri o kadar tarih belgesi olur. Fakat bu belge retrospektif bilgiyi veren bir belge değil, "anteprospektif" bir belgedir. Şair ve onun görüşünün büyümesine kapılanlar kendi yaşadıkları gündem sonraki çağlara uzanan bir düşünce haznesinin çeşitli

TÜRK EDEBİYATI

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1C/86

yaptığını belirterek şiir ve tarih ilişkilerinin başka görünümüne geçmek istiyorum. Bunlardan biri tarih görüşü ve bakış açısı oluşturmadan sadece bir tarih olayını spot ışık gibi aydınlatarak gösteren şiirdir. Bu herhangi bir tarih kitabının bir paragrafını alarak manzume haline getirmek demektir.

"Kisrâ ile Kayser ottiler Ceng" örneğinde olduğu gibi. Şiir çok defa ne spot ışığı ne haznedir. Yerde parlar. Işık kaynağı da kendisidir. Aydınlatıldığı nokta ve tanıklık ettiği nokta aynıdır. Bâkî'nin Kanunî Mersiyesi örneğinde olduğu gibi. Bu mersiye de Bâkî, tarih bilgisi veya tarih görüşü vermek istemediği halde, Osmanlı tebaasının kendi devlet "imajı" hakkında çok değerli bilgiler vermektedir. "Serkeşlik adın anmadı bir dahi Banları" veya "Cevlan deminde arsa-i âlem gelirdi teng" mısraları ve bunlardaki gurur ile, üç yüzyıl bunlardan sonraki "dağlar taşlar dayanmaz benim âh ü zarıma" mısraındaki "neydik ne olduk" hüznünü karşılaştıralım bir kere.

Şiirden dilin tarihini de izlemek mümkündür. Daha önceki örneklerde şiirin biraz olsun tarihî konu ile ilişkili olması gerekiyordu. Dilin tarihini göstermede ise bütün şiirler bir belge sayılır.

Karacaoğlan da, Bâkî de, Karagöz oyunundaki bir çingene şarkısı da dilin tarihini araştırmada belge sayılır.

Herhangi bir şairin şiirlerinin tek

Bir şair şiirinin gücü ile ne kadar çok okuyucuyu kendi görüşüne bağlarsa şiiri o kadar tarih belgesi olur.

örneğe uyması da şart değildir. Mesela Ahmet Haşim'i alırsak, Haşim'in şiirlerinde tek örnekle karşılaşıyoruz. Haşim'in şiirinin incelenmesi Türk dili ve edebiyatının gelişim tarihini incelemek demektir. Yahya Kemal'de hem tarih görüşü oluşturmağa çalışan hem sadece

spot ışıkla bir tarihî sahneyi aydınlatan, hem de çağını anlatarak çağına tanıklık eden şiirler buluruz.

Ölenler öldü kâlanlarla
muztarip kaldık.
Vatanda hor görülen bir
cemaatiz artık
mısraları, Mondros mütarekesinden
sonra yazılmış olsa da, çağına tanıklık
belgesi sayılır. Birden fazla yaklaşım
tarzını Tevfik Fikret'te de görürüz.
Tevfik Fikret "Tarih-i Kadim" ve "Sis"
şiirlerinde Yahya Kemal'in eski günleri

idealize edişinin antitezi tipinde bir
davranış gösterir.

"Doksanbeşe Doğru" şiirinde, kendi
görüşleriyle çağını tenkid eder. Bu da
çağına tanıklık davranışdır. Fakat ça-
ğına tanıklık eden şiirlerinin biri olan
"Bir lahza-i teahhar" manzumesinde
büyük bir gaf yaparak kendi hükümdarına
"deni" yani alçak derken, ona suikast
planlayan anarşiste "şanlı avcı"
demekten çekinmez.

Cenap Şahabeddin ise, genel olarak
Haşim'den farksız sanılırken, şiir-

tarih ilişkileri bakımından şaşılacak
zenginlikte bir görünüm sunar. Cenap'tan:

Rumelinden muhaciriz hepimiz
Bari dâüsilayla ağlayalım
Hep duluz, öksüzüz yetimiz biz
Bu hakikattir işte anlayalım.

Osmanlılığın ne farkı kaldı
Râisine yalvaran koyundan
İnsanlık uyub ü vahşet aldı
Balkanlara kan kusan oyundan

Kızlar paralandı köy soyuldu
Çiğnendi vatan, ezildi sinem
Yanya'mla Manastır'ım ne oldu
Kimlerde Selanik'im Edimem

Görülüyor ki çağına tanıklık bakımından
Cenap Şahabeddin bir hazine sayılır.
Rıza Tevfik'in de gerek hiciv şiirleri
gerek çağına tanıklık şiirleri, tarih-şiir
ilişkilerine örnek olarak gösterilebilir.

Asker Tütün ve Kesme Taş

Bir tabip üsteğmen ve iki tabip asteğmen Erzurum- Tekman yoluna koyulduk. Kıvrıla kıvrıla Palandöken'e çıkan toprak yolda yükselirken Ağustos sonunda gördüğümüz rengârenk bahar çiçeklerini hayranlıkla okşuyorduk...

Dağın zirvesinde, sağda; bir siyah heyula gibi üzerinde yıllanmış bir toprak yığını Palandöken Tabyalarının seyretmeye başladık. Durduk... Bir elin ayası ve beş parmak misali yapılmış tabyaların içine girdik. El ayası mesabesinde karargâh binası, binanın üzerinde kesme taşlarla yapılmış eyvan ve taş avluya ve parmaklar gibi dağın çeşitli cepherine dağılmış dehlizlere ve nakışlı kemerlere daldık gittik.

Loş dehlizler ve avlularda, mazgallarda; geçen Zaman ve Tarih gözlerimizi yakan bir küf kokusu ve sükût ise tenimize değen bir ince soğukluk olsa gerekti... Sükûta dokunmanın, zamanı koklamanın karma-karışık hissiyatı içinde dudaklarımızda bildiğimiz dualar, bir rüyayı yaşarcasına tabyalardan ayırdık...

Ağaçlarda tek tük san yapraklar
Yaz desem, bir tuhaf.. güz desem değil
Sonra Palandöken... sanki Kafdağı
Gönül duman duman, köz desem değil

Şu kesme taşlara yaslanmış asker
Kimbilir kaç sabah ufka bakıp da
Köyünde yanni, ceddini anmış...

Ufukta, sadece bir mavi beyaz
Güvercin ve boşluk... sonsuzluk hissi!
Derin bir çukurda, çok zor sezilen
Paşa Camii'nde bir titrek ezan
Ve hüznün ve eylül... ve titreyen an!

Dağın başında yalnızlığımız
Az nemli, kokulu kesme tütünlü
Tayın torbasında zor kardığımız
Bir effkârî duman gibi sevdamız
Devlet-i Ali Osmanmış...

"Tebaa dediğin ancak emanet
Dünyada her çocuk bir nurlu çiçek
Bir azıcık zulme biraz muhabbet
Bil ki Allah rızasını biçecek..."

Ağaçlarda tek tük san yapraklar
Yaz desem, bir tuhaf... güz desem değil

AHMET TEVFİK OZAN

Türkiye'ye Mektuplar

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1C/86

AMERİKAN OKULLARINDA GEZİNTİ

AYŞE GÖKTÜRK TUNCEROĞLU

Amerikan okullarında işi başından en ziyade aşkun eleman veya elemanlar hangisidir? Müdür, öğretmenler, mutfak personeli, hemşire... Benim gördüğün kadanyla bu sifata hakeden "sekreterler odası"dır. Amerikan okulu sekreterler odasından başlar.

Geniş bir çim sahanın ortasında kurulmuş tek veya iki katlı okul binalarından birinin ana kapısından girdiğinizde yolunuz mutlaka "sekreterler odası"na düşecektir. Okulun her türlü idari işinin döndürüldüğü, üç beş kişinin çalıştığı geniş bir yerdir orası. Okulda bir toplantı, tören yoksa, olağan bir ders gününde sadece ana giriş kapısı açık tutulur, diğer kapılar dışarıdan açılmaz. Ziyaretçi ana kapıdan girip sekreterler odasında merâmını anlatır. Böylece hem okullar "giren çıkan belirsiz" mekânlar olmaktan korunmuş, hem ziyaretçilere kolaylık sağlanmış olur.

Her okulun başında müdür, kalabalık okullarda bir de müdür yardımcısı görev yapar. Müdürün, kapısı daima açık odasına sekreterler odasından geçilir. Müdür de çoğunlukla ortaklıktadır. Ceviz masasının başında, önünde sü-

men takımları, arkasındaki duvarda George Washington'un tablosuyla oturan, kapısı tıklatılıp da yanına girilen müdür tipi yoktur. Çocuğumu, adres değişikliği sebebiyle naklettiği okula götürüp sekreter odasında kaydını yaptırdığımda, sekreter kızlardan biri kapıda dikilmekte olan orta yaşlı, şişman kadına seslendi:

—Mrs. Walsh yeni öğrenciyi sınıfına götürür müsünüz?

ABD'de öğretmenler orta sınıfı oluşturur. Her öğretmenin evi, en az bir arabası vardır. Amerikalı öğretmen, kiliseye veya havraya devam eder.

Kadın da oğlumu aldı, götürdü. Ben ayak işlerine bakan hademe sanmıştım, sonraki günlerde öğrendim, meğerse okulun müdiresiymiş.

Amerikan okullarında öğrenci ana sınıflardan itibaren çok öğretmenliliğe alışıyor. Bir kere "kindergarten" denilen birinci sınıf öncesinde, her ders-hanede iki öğretmen bulunur. Böylece öğretmenler yükü paylaşmış olacaktırlarından öğrencilerle daha iyi ilgilenirler.

Ayrıca haftaya bir gün mutlaka gidilen okul kütüphanesindeki öğretmen yine ayndır. (Henüz okuma-yazma öğrenmemiş kindergarten öğrencilerinin her hafta kütüphaneye götürülmelerine şaşılır mı, bilmem). Birinci sınıftan itibaren öğrencinin tanıdığı öğretmen sayısı artar. Fen Bilgisi'ni, Sosyal Bilgiler'i, Matematik'i, İngilizce'yi, müzik, cinstastik, resim, bilgisayar derslerini başka başka öğretmenler verir. Sabah 9'dan öğleden sonra 3'e kadar olan zamanı okulda geçiren çocuklar öğretmenin yanısıra dershane de değiştirirler, kitapları kollarında oda oda taşınıp dururlar. Matematik, Fen Bilgisi, Müzik... hep başka başka sınıflarda yapılır. O dersi verecek öğretmen hep o odada oturur, o dershane öğretmenin bir nevi bürosudur. Öğle tatili dışında teneffüs vakti de olmadığı için, öğretmenlerin kırkbeş dakikada bir sigara tellendirip çay içtikleri öğretmenler odası yoktur.

En az yarım düzine öğretmenin içinde bir tanesi çocuğu sınıf öğretmenidir, öğrenci öncelikle onun sorumluluğundadır. Bu öğretmenin her sene bir başkasıdır. Biz ilkokullarımızda bir'den beşe aynı öğretmende oku-

muş —ve okumakta— olan insanlarız. Bunun iyi tarafları var. Bir kere hatıra zevki var. Annemizden, babamızdan sonra ilk okul öğretmenimiz gelir, üzerimizde çok emeği vardır, hayatımızda bir devrenin sembolüdür. Ben ilkokul öğretmenim Mürüvvet Hanım'ı nasıl unuturum? Bir gün Sosyal Bilgiler kitabındaki, 27 Mayıs konusunu anlatan sayfalardaki Menderes, Zorlu, Polatkan'ın fotoğraflarını göstererek "İşte,

memleketi satan adamlar bunlar!" demişti. Beşinci sınıf öğrencileri olarak bu alım-satımdan ne anlamıştık, bilmem. Ama hocamızın o sesi işte hâlâ kulağımda. Bu noktada ben tek öğretmenin mahzurlarını görüyorum. Alain "Çocuk okula gittiği zaman vatandaş olur" der. Vatandaşlığın ilk adımlarındaki öğrenciyi bir tek öğretmenin hayat görüşüne, fikir yapısına, mizacına, huyuna bağımlı kılmanın mahzurları var. Beş sene boyunca çocuğu bir tek öğretmen şekillendirecek, "vatandaş" yapacak... Ama herşeyden önce o da insandır, böyle değil mi? Onun yanlışlarının çocuk üzerinde tesirli olmasını ister miyiz? Zahut bırakalım yanlış, doğruyu; öğrencinin, tek bir öğretmenin mizac ve fikir yapısı ile şekillenip şartlanması ihtimalini önlemek için her sene değişik öğretmenler tanınması faydalı. Bir de öğretmen açısından konuyu ele alabiliriz. ABD'de öğretmen okuttuğu sınıf üzerinde ihtisaslaşıyor. Birinci sınıf öğretmeni hep birinci sınıf okutuyor, beşinci sınıf öğretmeni hep beşinci sınıf okutuyor. Böylece o yaşı çocukları ve o sınıfın müfredatı üzerinde kariyer sahibi oluyor. Ama yine aynı şeyi söyleyeceğim- burada öğretmenler alfabeyle söktürüp, okuma bayramında önlüklerine kırmızı kurdele taktıkları çocuklara ilkokul diplomasını da elleriyle vermek zevkini tatmıyorlar. Bu cümlem Amerika için geçerli değil zaten. Okuma bayramı, önlük, kırmızı kurdele... hiç birni yok!

Müdürler de belli bir hizmet süresinden sonra müdürlüğe terfi etmiş değillerdir, vazifeye "müdür" olarak başlarlar; geçen ay anlattığım Board of Education, hizmetlerinden memnun kaldığı sürece "müdür" olarak görev yaparlar. Yine kendi lisemi hatırladım. Okul müdürü Saim Bey bizim sınıfın (6 Fen A idi) edebiyat dersine girerdi, öteki sınıflara karşı gururlanırdık. Burada müdürler öğretmen değil!

İlk ve orta dereceli okullarda görev yapan müdür ve öğretmenler en az yıllık fakülte mezunları oldukları zaman. Amerikan öğretmenleriyle alakalı araştırmaya yapan Myron Brenton kitabında şu bilgileri veriyor: "İlkokul öğ-

retmenlerinin dörtte biri master yapmıştır, orta ve lisede bu oran artar, öğretmenlerin çoğu hiç değilse üniversitenin master programından bazı krediler almışlardır. Doktora yapanlar da bulunur ama fazla değildir. İlkokul öğretmenlerinin çoğu kadındır. ABD'de öğretmenler orta sınıfı oluşturur. Her öğretmenin evi, en az bir arabası vardır. Amerikalı öğretmen, kiliseye veya havraya devam eder. Liberal olduğunu iddia eder ama muhafazakârdır, oyunu kullanır. Vasat bir öğretmen hergün bir veya iki günlük gazete okur, ayda da en az bir dergi takibeder. Hemen hemen tamamı millî ve mahallî haberler okur, az bir kısmı beynelmîlel havadisle ilgilenir."

Millî ve mahallî öncelik verme... İşte bu, ABD'de ilk ve orta öğretmeleki kanun hükmünde karamame! Öğretmen, nasıl beynelmîlel haberlerle ilgilenmiyorsa, öğrenci için de beynelmîlel olanlar çok sonra gelir. Amerikan ilk ve orta tahsilden gaye çocu-

ğün "iyi bir Amerikalı" olarak yetişmesini sağlamaktır. Bunu anlamak için araştırmaya sonuçlarına bakmaya da gerek yok, apaçık önumuzde duruyor. Bir ara memleketimizde okul kitaplarının adı "Millî Tarih, Millî Coğrafya" oluyor diye kıyamet koptuydu. "Tarih, coğrafyanın, ilmin 'millî'si mi olur?" diye Amerika'da basbayağı oluyor. Burada lisenin son sınıfına kadar öğrenciler Amerika'yı öğrenir. İlkokul dördüncü sınıfta başlayan Sosyal Bilgi dersinin kitabının adı eyaletin adıdır. Meselâ: "Eyaletimiz Florida." Çocuk hangi eyalette okuyorsa önce o eyaleti tarihyle, coğrafyasıyla, ekonomisiyle, turizmiyle öğrenir. Bir sonraki sene sıra "Amerika Birleşik Devletleri"ne gelir. Ve liseye kadar sosyal bilgiler gelmişiyse geçmişiyse, her sene biraz daha ferretuallî olarak Amerika'yı öğretir. Keşfedilmesinden bu yana

olup bitenler, coğrafik özellikler, ekonomik durum, sosyal yapı, devlet teşkilâtı, politik hayat... herşey! Ama sadece Amerika'nın herşeyi! Öğrenciler ne Mezopotamya medeniyetlerini öğrenirler, ne Avrupa ülkelerini. Liselerde de iki sene yine Amerikan tarihi okunur. Kitabın -ve dahi dersin- adı "U.S. History"dir. Tercümeye hâcet var mı? Ancak üçüncü sene tarih dersinde Amerika'nın dışındaki dünyaya bakışlar çevrilir. Genç öğrenci, Amerika'dan başka ülkeler de olduğunu farkına varır. Böylece, ilkokul dördüncü sınıftan itibaren her sene genişleyerek, derinleşerek, adeta 2000 yıllık gibi okutulmuş ABD tarihini kafalara iyice yerleştirmişine kanaat getirilmiş olarak, öteki ülkelere şöyle bir bakılır.

Kitap dedik. Amerikan okullarında ders kitaplarının okul tarafından verildiğini de söyleyelim. Birinci hamur kağıda basılmış, kalın, renkli resimli kitaplar ders yılı başında öğrencilere verilir, sene sonunda toplanır. (Toplanmayıp öğrencinin olan ince kitaplar da vardır). Hatta her öğrenciyi birer ikişer defter de verilir. Velilere tek kuruş kitap masrafı yoktur. Çocuk kitabı kaybeder yahut yırtarsa ceza olarak bedelini öder. Dolayısıyla burada, Eylül'e birlikte, camekânlarına "Okul kitaplarını teslim" yazan kitapçılar göremezsiniz. "Board of Education" kitapları ismarlar, sadece ders kitabı bas-

mak gayesiyle kurulmuş yayınevleri, uzman heyetlere yazdırdığı kitapları okullara postalar.

Söz paradan açıldı. Amerikan okullarında servis vasıtası parası, kayıt parası da yoktur. Çocuğu ilk defa okula yazdıranın sekreterler odasında bir form doldurur, verirsiniz. Onlar bilâhare posta ile çocuğunuzun sınıf öğretmeninin adını, derşhane numarasını, servis otobüsü numarasını hâvi bir mektup gönderirler. Her yaz, Ağustos ayı içinde posta ile "kayıt yenileme" tekrarlanır. Ve çocuk Eylül ayında kapıya, köşeye gelen san okul otobüsüne biner, gider. Servis vasıtalarının temini konusunda eğitim bölgelerinin farklı uygulamaları varsa da hemen her okulun öğrenciler için bedava okul otobüsü mevcuttur. Bütçeleri yeterli olmayan bazı okul bölgelerinde veliler özel okul otobüsü şirketlerine başvuruyorlar ya-

hut çocuklarını kendileri götürüp getiriyorlar.

Bütün bu ihtiyaçlar için federal ve eyalet hükümetlerinin tahsis ettiği bir bütçe vardır. Ayrıca, her velinin yıllık aidaat ödeyerek üye olduğu Okul-Aile Birlikleri bu konularda gayet aktif çalışırlar. Okul bütçeleri yan yana iki okul bölgesinde bile denk değildir, çok farklı olabilir. Dünyanın her yerindeki "muhit" gerçeği Amerika'da çok bariz ve çok boyutludur. Zenci mahallesi, Latin-Amerikan mahallesi, beyazların mahallesi, Yahudi mahallesi... derken ekonomik seviye de ortaya çıkmış olur. Zengin (yani beyaz ve Yahudi) semtlerde okul hizmetleri daha mükemmeldir, çünkü okulun bütçesi zengindir, oranın sakinlerinden gayrimenkul vergisi fazla alınır, bu verginin bir bölümü o bölgenin eğitim harcamalarına gider. Zengin semtlerin Okul-Aile Birlikleri de zengindir ve öğrencilere daha iyi hizmetler götürür. Zenci ve Latin Amerikan semtleri daima, düşük gelirli ailelerin yaşadığı bölgelerdir, vergiler düşüktür, okulun bütçesi de kısıtlıdır, Okul-Aile Birliği'nin de parası azdır. ABD, bu konularda merkezîyetçi bir yönetim uygulamadığı için okullar arasındaki bütçe farklılıkları kaçınılmaz bir sonuç.

Muhit, okul üzerinde paradan başka konularda da tesirlidir. Beyazların oturduğu mahalleler çocukların daha kibar yetişebilecekleri, can güvenliği açısından emniyetli yerler kabul edilir.

ABD'de mecburi eğitim konusunda yaş esasır. Çocuklar 16 yaşına kadar okumak zorundadır. Öğretmenlerin emekliliklerinde de yaş dikkate alınır. Emekli maaşı 65 yaşına bağlanır, isteyen ve istenen-bu yaşa kadar çalışabilir. Yalnız çoğunlukla öğretmenlerin 8-10 yıl görev yaptıkları tespit edilmiş. Zaten emekli maaşı almaya hak kazanabilmek için en az 10 yıl Sosyal Sigortalar Kurumu'na prim ödemiş gerekir. (ABD'de Teksas otlaklarındaki çiftçilerden, Norfolk limanlarındaki balıkçılara kadar her şahşın bir sosyal sigorta kartı ve numarası vardır. Çocuk doğduğunda nüfus cüzdanı gibi bu kart çıkarılır. Ülkeye sonradan gelenlerin de ilk almalı gereken kart budur.) 10 yıllık asgari limit aşılıktan sonra ne kadar uzun süre ödeme devam ederse şüphesiz emeklilik maaşı o nisbette artar. Diğer çalışanlar gibi öğretmenler de vazifeyi bıraksalar bile prim ödeme ve devam edebilirler. Zaten öğretmenliği bırakan, mirasa konmadı veya piyango kazanmadıysa mutlaka başka bir iş bulup yahut bir iş kurup çalışacaktır. Bütün çalışanlar 62 yaşına geldiklerinde isterlerse emekli maaşlarının bir kısmını bağlatırlar, tam emeklilik

65 yaşındadır.

Politika arenasında liderliği elinde tutan ABD'nin eğitimde aynı iddiayla ortaya çıkamadığı bir gerçek. Lise başarısında Japonya, Belçika, Hollanda, İngiltere ve Fransa'nın ardından geldiği biliniyor. Bütün maddi imkânlara, müspet faktörlere rağmen eğitim seviyesi tatmin edici değil.

Geçen yıl lise öğrencilerinden yüzde 11'i okulu terk etmiş. Zenciler arasında bu oran yüzde 12, Latin Amerikalıların arasında ise yüzde 30. Ve lise mezunu zenci gençlerden, üniversiteye devam edenlerden daha çoğu haphaneğe düşüyoruz.

Yine bir başka istatistiğe göre, 25 yaşın üzerindeki beyazlardan yüzde 80'i lise diplomalı, zencilerden ise ancak yüzde 40'ının lise diploması var.

Genel olarak ilkokul, üniversite ve lisans üstü eğitimden kimse şikâyetçi değil. Ama o aradaki devre yok mu? Çocukluktan gençliğe geçiş çağıнын eğitimi? Bütün hastalıklarda. Çeşitli mikroplar delikanlılık bünyesini mekân belliyor. Bolluğa, rahatlığa, serbestliğe alışan yeni yetmenin yoldan çıkması kolay oluyor. Eğitim hâlihazırda bir aşu geliştirmedi. Devlet adamları, eğitimciler, ebeveynler kara kara düşünüyor. Bu arada belki şaşıracağınız bir bilgi vereyim. ABD Eğitim Bakanlığı 1979 yılında kurulmuştur. Evet, sadece 14 yıl önce. Ondan evvel, 1953-79 arası eğitim işleri "sağlık, Eğitim, Sosyal Yardım Bakanlığı" bünyesindeki eğitim dairesi tarafından yürütülüyordu. 1953'ten önce ise "Federal Security Agency-Federal Güvenlik Bürosu'nun sorumluluğundaydı. Böylece ABD'nin ilk eğitim bakanı -ki bir kadındır- Başkan Carter tarafından tayin edilmiştir. Fakat eğitim hayatındaki sancılar bakanlığın yeni ihdas edilmiş sebebine bağlanamaz. Zaten ABD'de, Dışişleri (1781), Hazine (1789), Ziraat (1862), Adalet (1870) Bakanlıklarından gayrıysa 20. yüzyıldan, onların da çoğu son otuz kırk sene içinde kurulmuşlardır. Eğitim ha-

gök
mavisî
ikindide

Kız güzeli bir orkide
Cana yakın kan sıcak
Gök mavisî ikindide
Muştı sunar tam kurağı

Çaba kurur arayışta
Yanış sonu Ay gazeli
Alev alev kara kışta
Haralarda tay güzeli

Küheylân nesli Harran'da
Bardak bardak bir içim su
Gün dönüyor şadırvanda
Çöl yorgunu bir bengisu

San güneş sardı bizi
Demet demet al al gülden,
Tavşan kanı aşk düşen
Kar peteğı gümüş tülden

Işık siyahı boğacak
Farkı kalmaz beyaz külden
Zaman er-geç gün doğacak
Desen desen minyatürden

Yudum yudum aşk şarabı
Yiğit birgün geçer serden
Düşte gördükçe Çalabı
Umüt bağlanmış Kevserden

Kız güzeli bir Orkide
Cana yakın kan sıcak
Gök mavisî ikindide
Muştı sunar tam kurağı

ABDÜLKADİR GÜLER

yatındaki sancuların disiplinsizlik ve müfredat zayıflığı olduğunu yazmıştım geçen ay.

Görürsünüz ya, refah ve hürriyet herşeyi halletmiyor. Ve galiba, söz konusu sancıya bu ikisi sebep oluyor. Bu ikisi, varlıklar da yoklukları gibi dert olan nimetlerden.

Şiir Dünyası

Azerbaycan'daki "Yeni Türk Şiiri"nin kurucularından

SÂBİR VE ESERİ HOPHOPNÂME HAKKINDA

ÜNAL ŞENEL

Şiirleri 1905-1911 yılları arasındaki Kafkasya, İran ve Azerbaycan muhitindeki hayata tutulan ayna olarak değerlendirilen (1) hiciv şairi Mirza Alekber (Ali-ekber) SÂBİR (1862-1911) Şamahilidir. Geçimini esnaflıkla sağlamış, bir süre de öğretmenlik yapmıştır. Şiirleri, ölümünden sonra "Hophopnâme" ismiyle kitap halinde toplanmıştır.

Düzenli bir eğitim görmeyen Sâbir, bir süre Seyyid Azim Şirvânî'nin açtığı, yeni usûlde eğitim yapan mektepte okumuştur. Şiire burada merak sarmıştır. Şiir meclislerine katılmaya başlamış ve daha çok dini mahiyette şiirler denemiştir. Yirmi yaşlarında muhitinde artık şair olarak tanınmaya başlayan Sâbir'in Abbas Sihat ve bilhassa Feridun Bey Köçerli'yi tanıdıktan sonra şiirinin yapısı ve malzemesi büyük ölçüde değişmiş, "siyasi, içti-maî, ahlaki mahiyette şiirler yazmaya başlamıştır." (2) Bu tarz şiirleriyle Molla Nasreddin isimli mizah mecmuasının en popüler şahsiyeti haline gelmiştir.

"Sâbir, şiirde otuz yıllık bir arayıştan sonra, hicve ve istihzaya varır. (3) Bu noktaya gelmesinde ve hicvede karar kalmasında, içinde yaşadığı cemiyetin çarpıklıkları, Türk ve İslâm âleminin buhranları, şairin mizacıyla birlikte en önemli faktördür.

Cemiyetin aydınlatılması, birlik ve beraberlik içinde daha medenî bir hayata kavuşturulması düşüncesi, o yıllarda hemen hemen bütün Türk dünyasında, aydınlar tarafından

benimsenmiştir. İşte bu "maarifçi" anlayış Sâbir'de de kendisini göstermiş ve "halkı uyandıracak" mahiyette şiirler yazmasına yol açmıştır.

Sâbir'in bu yolda mizah türünü seçmesinde, Ahundzâde'den gelen "güldürerek düşündürme" anlayışının tesiri olabilir (4) Ayrıca, hocası Seyyid Azim'in de satirik şiirleri olduğu bilinmektedir. Onun tesirinde kalması ise gayet tabiidir.

Sâbir, sanat felsefesi diyebileceğimiz şiir anlayışını şu mısralarla dile getiriyor:

"Şairem, asrımın âyinesiyem,
Mende herkes görür öz gaş-gözünü
Néce ki, dün biri bahdı mene,
Gördü âyinede, ancağ özünü." (5)

Bir başka yerde de şöyle diyor:
"Şairem, çünkü vezifem budur, es'ar yazım,
Gördüyüm nik ü bedi eyleyim izhâr, yazım.
Günü parlag, günüzü ağ, geceni târ yazım.
Pisi pis, eğriyi eğri, düzü hevvar yazım

Niye bes böyle bereldirsen, a gare gözünü
Yohsa bu âyinede eğri görürsen özünü?
.....

Ey eceb, men ki hegaget yolunu azmayırım,
Hele gördüklerimin dördde birin yazmayırım!" (6)

Şair, bu anlayışla yazdığı şiirleriyle geleneksel şiirin mahiyetini değiştiriyor ve şiirini çok farklı bir zemine oturtu-

Realiteyi çarpıcı bir şekilde ortaya koyan sosyal muhtevalı şiirler yazıyor. Dikkatini yaşanan hayat üzerinde yoğunlaştırarak, orada gördüğü komiklik ve çarpıklıkları, şairtıcı üslûbuyla yine halka intikal ettiriyordu.

yor. Şiire yeni birtakım unsurlar ve fikirler getiriyor. Realiteyi çarpıcı bir şekilde ortaya koyan sosyal muhtevalı şiirler yazıyor. Dikkatini yaşanan hayat üzerinde yoğunlaştırarak, orada gördüğü komiklik ve çarpıklıkları, şairtıcı üslûbuyla yine halka intikal ettiriyordu. Böylece "ayna vazifesini" hakkıyla yerine getirmiş oluyordu. Dilde sadeliği tercih etmesi ve halkın anladığı dilden konuşup-yazması, hedefine ulaşmasında en büyük etkenlerden birisiydi. (Şiire getirdiği bazı yenilikler yönüyle bizde "ilk müceddid" sayılan Şina-si'ye benzetilebilir.)

Şiirleri, "alışılmamış ince bir mizahla" yüklü olduğu için, bazen şairin hicvedip-etmediği konusunda kesin bir hüküm vermek mümkün olmamaktadır. Bu da Sâbir'in heccavlık-taki gücünü gösteren bir husus sayılmalıdır.

Sâbir'in mizahının acımasızlığı, aynı zamanda büyük tepkilerle karşılaşmasına da yol açtı. Bu ironik üslûp, birçok kişiyi rahatsız ediyordu. Bu yüzden başına bir hayli sıkıntılar da gelmiştir.

Cemiyetin meselelerini aksettiren kullandığı üslûp, şairinin tesir gücünü büyük ölçüde artırıyordu. Mesela, okumaya ve öğrenmeye karşı talebelerin ilgisizliğini, "...dersden kaçan âlim olur", "mühteser dersden kaçmayan müselman değildir" gibi aykırı sözlerle ifade ediyor.

Gözler önüne sermek istediği ve iğneleyici bir üslûpla tenkit ettiği meseleleri, genel olarak şu başlıklar altında toplayabiliriz:

BİLGİ NOKSANLIĞI VE CAHİLLİK

Halkın çocuklarını okula göndermemesi. Toplumda kadınların layık oldukları yerde bulunmaması. Batı hayranı gençlerin Türklüğü ve Müslümanlığı küçümsemeleri. Batıdaki gelişmeler karşısında kayıtsız olunması. Doktorların işlerini bilmemeleri, hastaları katletmeleri.

DİN HAYATINDAKİ AKSAKLIKLAR

Müslümanların birbirlerine düşmeleri. Yenilik taraftarlarının dinden çıkmakla suçlanmaları. Şif-sünnî ayrılığı. Mollaların, çağın ve dinin hakikatlerinin uzağında bulunmaları. Taassup. Şif-sünnî ayrılığının azalması üzerine mutaassıp kişilerin tedirgin olmaları. Sabır, şükür ve tevekkül gibi dini mefhumların gerçek yönlerinin kavranmaması. Mutaassıp bir ahundun sünnî âlimlerin yazdığı tefsirleri okumaması. Zahitlerin aşk'tan habersiz oluşları ve dinin şekli taraflarıyla meşgul olmaları.

AHLÂKSIZLIK

Rüşvetin yaygınlaşması. Bazı kimselerin dine, mezhebe uymayıp, düzenbazlık, hilekârlık, ayaşlık etmeleri. Entelektüellik iddiasında bulunan, fakat içkiden, kumardan ve politikadan başka birşey bilmeyen kişilerin tutarsızlıkları. Cemiyetin ahlâken çözülmesi. İnsanların paraya olan düşkünlükleri.

SOSYAL ÇARPIKLIKLAR

Kanuna ve nizama uyulmaması. Mollaların, beylerin, hanların halka zulmetmeleri. Tembellik. İnsanlar arasında sosyal dayanışmanın ve yardımlaşmanın olmaması. Aile yapısındaki bozukluklar. Halkın okuttuklarından hayır görmemesi. Rus işgali karşısında pasif tavır takınılması.

İRAN'DAKİ HÂDİSELER

İrandaki din adamlarının meşrutiyete karşı çıkmaları. İstibdad. İran Şahı'nın Kânûn-u Esâsî'yi tanımaması ve halkı zulümle idare etmesi. İran Parlamentosu'nun topa tutulması. İrandaki meşrutiyetle birlikte huzurun, refahın ve adaletin olmayışı...

Bu noktada Sâbir'in Türk tarihini realist bir gözle gördüğünü söyleyebiliriz. Ayrıca şair, İslâm âleminin perişan hâli karşısında da feryâd etmektedir.

Görüldüğü gibi Sâbir, o yıllarda Türk dünyasındaki münevverlerin dikkatlerini yoğunlaştırdıkları noktaların hemen hepsiyle ilgilmiştir. Buna dayalı olarak, Sâbir'in düşünce dünyasının şu esaslar etrafında şekillendiğini söyleyebiliriz: İlim-iman-sosyal adalet-meşrutiyet-birlik-beraberlik-teknoloji-millî değerler-çalışkanlık vb.

Bütün bu esasları, fikir dünyasında birleştirmiş olması, onun düşünce ufuklarının ne derece geniş olduğunu göstermeye kâfidir. Ki bunu başarabilen münevverlerin son derece az olduğunu da hatırdan çıkarmamalıdır.

Üzerinde durduğu konular ve dayandığı esaslar bakımından Sâbir'le Mehmed Âkif arasında bir paralellik kurmak mümkündür. Fakat üslûpları büyük ölçüde birbirinden farklıdır.

Bütün bunlarla birlikte Sâbir'in Osmanlı coğrafyasıyla da yakından alakalı olduğunu görüyoruz. Osmanlılardaki meşrutiyet hareketleriyle, Sultan Abdülhamide, Jön Türklerle ve Türkiye'deki bazı şairlerle ilgili manzumeler yazmıştır. Böylece Sâbir'in alaka sahasına Kafkasya, İran ve Osmanlı coğrafyaları girmektedir. Bu durum, aynı zamanda şairin içinde yaşadığı cemiyetin kültürel bağlarını da aksettirmektedir.

MİLLÎ İSLÂMÎ

Bu mensûbiyet duygusuyla olacak ki, şair Türk dünyasındaki çekışmelerin ve bölünmelerin doğurduğu acı sonuçları kendisine has üslûbuyla sergiliyor. Bu noktada Sâbir'in Türk tarihini realist bir gözle gördüğünü söyleyebiliriz. Ayrıca şair, İslâm âleminin perişan hâli karşısında da feryâd etmektedir.

Bütün bu bilgilerin ışığında, Sâbir'in ideolojik olmayan, kendine has bir millî-İslâmî anlayışa sahip olduğunu ifade etmek mümkündür. Son yıllarında yazdığı şiirlerin tasavvufî mânâlarla yüklü olduğunu da kaydetmeliyiz. Ayrıca sanat anlayışını dile getirdiği şiirlerinde de aynı mânâyı bulmak mümkündür.

Sâbir'in Hophopnâme'si, bu vasıflarından dolayı Azerbaycan ve İrandaki çok sayıda basılarak -her ne kadar bazı şiirleri alınmamış olsa da- bugüne kadar ilgiyle okunmuştur. Türkiye'de ise dizgi yanlışlarıyla dolu olarak lâtîn harfleriyle sadece bir defa basılması yapılmış ve tükenmiştir. Azerbaycan'daki yeni Türk şiirinin temelinde mühim bir yer işgal eden bu eserin eksiklikleri tamamlanmış olarak, ülkemizde de layıkıyla tanınması Türk kültürü açısından son derece faydalı olacaktır.

DİPNOTLAR

- (1) Yrd.Doç.Dr. Yavuz Akpınar, XIX-XX asırda Azeri Edebiyatı (Ders Notları), E.Ü. Edebiyat Fak. İzmir, 1989, s.78
- (2) A.g.e., s.76
- (3) A.g.e., s.77
- (4) Mirza Fethali Ahundzade, Komediler (Temsilât), (Haz.: Yrd.Doç.Dr. Yavuz Akpınar), E.Ü. Basımevi, İzmir, 1988
- (5) Mirza Elekber Sâbir, Hophopname, Bakü, 1980, s.283.
- (6) A.g.e., s.340

BİZDEN GEÇTİ

İSMAİL BİLGİN

Bizden geçti artık küçüğüm... Saz çalmak. Birbir kırık onları gönlümüzün duvarlarında. Ne telleri kaldı, ne de mızrabı. Yalan değil, inkâr da değil. Kimleri sevdiğim bilmezsin, neler uğruna, neleri bozuk para gibi harcayarak... Buz üstünde yürüten, altındaki suyun haşmetinden, azametinden haberi olmayan, pişmanlık ile yapın adeta küle dönüp şu gönlüm yorgun değil Omuzundan ve sırtından dağlar kadar yük atmış gibi hafif... Bir Yusufçuk kuşu kadar hüdürlü, mavinin en mavi olduğu mavi renklerin kuşağında... Ak guvercinlere inat!...

Bizden geçti artık küçüğüm... Mehtaplı gecelerde, yakamoz ışılmasını, avuçlamaya çalışmak. Sahil kuşlarına, beyaz köpüklü dalgalara rağmen sevdiğinin ve sevgilinin ismini yazmak. Daha o zaman çevreciler, yeşilciler, enteller, feministler yoktu, biz kara sevdalı, biz gözü kara severken, biz ayı güneş sanıp, gecelerin başına gardiyan kesil mişken. Ve ağaçlara kalp yapıp nazlı yarın ismini kazırken, inan ki hâlâ tandir ekmegi yiyorduk... Başımızı, çamaşırımızı küllü suyla yıkıyorduk. Ozon delen deodorantlarımız yoktu. Mis gibi ak toprak kokuları evimizin duvarları. Anamın elleri parça parçaydı. Toprak kokardı anamın elleri. Şimdi kaç tane toprak kokan el kaldı küçüğüm, anaminkine eş...

Bizden geçti artık küçüğüm... Haramı bilmeden, bahçelerden kopardığımız meyveleri dişlemek. Serçeleri, sığırıkları sapanla vurduğumuz, kurlan-gıçlarla yarış edip yuvalarını bozduğumuz günler de geçti. Komşuların cam-

larını tuz buz ettiğimiz ve kaplumbağaların üstüne mum dikip yarıştırdığımız, o toz pembe günler çok uzaklarda kaldı... Dedim ya o zaman pet şişeler yoktu, elektrik yoktu. Haliç Dalanın gözleri gibi maviydi. Marmara'da balığın nesli ağlardan çoktu, denizdeki çöplerden de çoktu o zaman. Bir iki masal ile avunduğumuz. Kaf dağına düşerken nerededir diye kaf patlatırken uyuyakaldığımız günler benim değil, seninse hiç değil.

Bizden geçti küçüğüm... Kerem'in, Mecnun'un yaptığı işi küçümseyip, omuzlarımıza dağları vurmak. Çöllere avuç avuç su taşımak bizim harcıımız değilmiş, bunu geç de olsa anladık... Gönül verdiklerimiz, sevdiklerimiz yaramıza kezzap döktü. Kanattı. Gönümüzü çaldılar, en önemlisi sevgimizi, kendimize olan saygımızı Halkalı'daki çöplüğe attılar. Ara da bul göreyim! Gel diye çağırıldığımız, yolunu gözlediğimiz, en önemlisi hiç bir şey beklemeden, istemeden, düştüğümüz zaman elimizi tutup kaldıracak dediklerimiz en zehirli hançerlerini hep arkadan sapladı...

Bizden geçti artık küçüğüm... Güllü kırmaya değil, koklamaya kıyamadığımız günler... Elemimi, hicranımı, sevdamı paylaştığım ve anlattığım bu koca şehrin sokakları bile köstebek yuvası... Kaldırımlarda yattığım. Bu yanar alımanı bu su birikmiş göllerinde soğutduğum bu koca şehir beni tanıyıyor. Her pişmanlığında koştuğum Eyüp bir öksüz çocuk gibi şu metropolde... Öyle diyorlar kocaman şehirlere, metro-

poll... Yabancı, çok yabancı var şu gönlümde ve gün geçtikçe çoğalıyor. Oysa benim yabancığım kendime yeterdi. Hüznümün tavşan kanı çay gibi demlendiği Boğaz, bahar gelmiş diye koştuğum Çamlıca, sisli bir günde bey-nime takılan bir siluet gibi. Öylesine duruyor işte!...

Bizim kânmız değil, sevdaya ait pazarlık yapmak. Gönül bahçelerine girip tûrumâr eylemek. Elektrikli fırınlar da yapılmış ekmeği yemek, severken, sevginin güdüklüğünü, basitliğini kabullenmek bu gönlün işi değil. Besmelesiz sofralara oturmak, helal diyerek haramı bölüşmek, haramı haram: kere çoğaltmak, maviyi denizde değil, gölde değil, akvaryumda aramak bizim yapacağımız şey değil!...

Dedim ya, güllerin içinde diken var diye isyanımız olmadı. Dikenleri de sevdik. Elimize batmış olsalar da. Yeşilli yeşil, maviyi mavi, sevdayı yüce, anamın ellerini mübarek bildim. Her sabah yüzüme sürüp ak toprak kokusu duydum, yüreğimin en ücre köşesinde. En umutsuz, en yorgun, en ağırlıklı olduğum zamanlarda bu koca şehrin

Anamın elleri parça parçaydı. Toprak kokardı anamın elleri. Şimdi kaç tane toprak kokan el kaldı küçüğüm, anaminkine eş...

sokakları benim dert ortağım oldu. Elim elini uzatmanın elini tuttum. İtmedim!... Şimdi ellerimin boş kaldığına bakma.

Öf küçüğüm öf... Anlatacak çok şey var. Sevdiğim, sevdadan, sevil-mekten. tabiiikten yana. Bu şehir o şehir değil, beklenen, özlenen, hasretini duyduğum, hissiz, duygusuz, vefasız. Sen beni dinlemiyor ve anlamıyor-sun. Her şey buraya kadarmış. Ben bu şehirden gidiyorum, küçüğüm... Allahaismarladık...

Bilinmesin

Yamalı, ama sokaklardan sessizce ve sağır bir yol alır, on adımda bir molaya ağır ağır bir emzikli bunak, beynine pençelenmiş bir kukuleta.

Gölge üç, yürüyen bir, Heraklit'in suları gibi, hem ayrılır hem birleşir. Oedipus, Hamlet ve Kürşat'la sohbet, ve birlikte yenen dialektik dondurma... viva Mephistopheles!

Bilinmesin kim olduğum.

—bilinmiyor ya—

kinin, dağılamadığın dağlar. Yürü, geride yüreğini sürüyerek, yılan yolları dilinesi dilleri çatal. Fırlamak mı izinden yola kırıntı atanın, Dişleyp fırlatmak mı Elma'yı amacın? Kar üstünde kan damlaları... Kutup ayısı ve Manas.

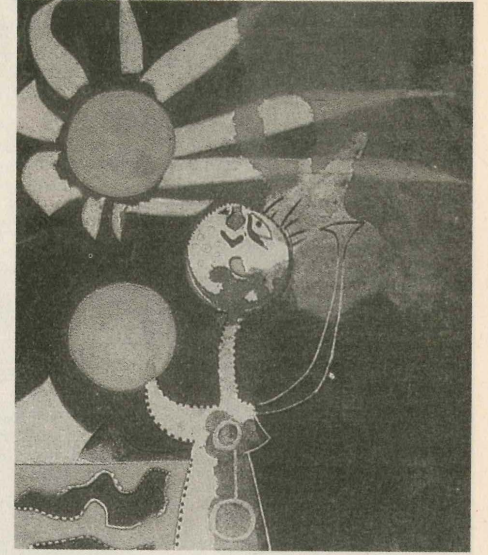
—Elma dalları sıska, kökler acı çekmede—

Alnında lekeler var, yeter!

Artık çirkef ilinmesin.

Meraktayım, altmışında mısın —küsürü da var— Gömleğinin kolu kısa, askılı pantolonun kısa. Yoksa altın halkalı mı arka bahçedeki çınarın? Ağzında elma şekerin, ne gam ne tasa!

Tamtam sesleriyle raks, sinsice yaklaşan jazz, McDonald'da French Fries ve Diet Coke, ve günde iki öğün "ulusalcılık" patlamış mısırla, ya da "sal"lı sanat sohbetleri Heybeli'de, hani her gece mehtapta sesli, telli ve entelli proleter kokteyli yaptığımız: "Aristo'nun Akademi'si, demokrasi şehidi Sokrat, Büyük adammış, azizim, zehiri eliyle kendisi içmiş, Aristophanes da az doldurmuş Tiran'ı hani Bulutlar da!



Neymiş, Sokrat sofistmiş, zengin çocuklarını, üstelik de para karşılığında toplumsal ve yasal olmayan kuramsal masallarla aldattırmış. Yalaaaaa!

Hem şaşarım, nasıl bir proto-feminist insan ve varoluş sorunsalına böyle bakar? Neyse, mark kaç lira bu gün? Gördün mü kampanyayı gastede? O canım Vectraları?

Dün votkayı fazla kaçırdım galiba? Kola ile hiç gitmiyor bu meret!"

Katafalka çivili bir güneşi emzirir yıldızlar yıldıgın ve sönlük, geriden alemden fıskıran huzme ve yaldız. Aldırmaz o, yürütür, sırtı kendisine de dönlük, Gözleri kan dolu çanak, kuzey rüzgârından, sam yelinden, gölgesi önünde fener.

Yürü hâlâ, sen, kim olduğun bilinmesin. —Ardından ağılamaktayım.—

METİN BOŞNAK



Dosya

EDEBİYATÇI VE İNTİHAR

ZEKİ GEZER

KONUŞMALAR: BELKİS İBRAHİMHAKKIOĞLU

Her şeye karşı olan Dadaistler yalnızca Jacques Vaché'ye karşı olmadılar. Vaché intihar konusunda onların önderiydi. Şöyle diyor Vaché: "Savaşta ölmeyi reddediyorum. Ben istediğim zaman istediğim gibi öleceğim. Üstelik yalnız ölmek can sıkıcı olur, sevdiğim bir iki arkadaşımınla ölmeyi tercih ederim." Dadaizmi inceleyen Alvarez, Dada hareketinin intiharla başladığını ve intiharla bittiğini

ni belirtir. Camus, "Ancak bir felsefi problem vardır: İntihar! kendini öldürmek bir anlamda itiraf demektir. Hayatın bizi astığını ya da hayatı anlamadığımızı itiraf etmektedir" der. Kendisi de intihar teşebbüsünde bulunan Alvarez, intiharı doğal bir reaksiyon, hayatı reddetme olarak yorumlar. Durkheim, intiharı toplumsal bir vaka olarak inceler, intihar eden Koestler "Ölmek kişiyi aşan bir ülkü uğruna bile olsa daima özel bir sorundur" der.

Japonlar'da harakiri bir gelenek, Ruslar'da rulet, Avrupa'da düello bir cesaret, haysiyet ve namus meselesi haline gelmiştir.

Terör ve trafik kazalarının binlerce can alıp götürdüğü bir ülkede intihar gibi doğrudan failin sebep olduğu bir ölümden bahsetmek pek sevimli görünmüyor. Amacımız intiharı bütünüyle ele alarak sebepleri üzerine eğilmek değil, konuyu şair ve yazarlarla sınırlı tutmaktır.

İNTİHAR-TOPLUM-DİN

Şair ve yazarların intiharlarını bilmeden kendi ülkelerindeki intihar oranlarını, mensup oldukları dinin intihara getirdiği hükümleri, halkın sosyolojik ve psikolojik yapısını bilmemiz gerekir. Hangi dine mensup olduğunu bilmemiz kadar hangi mezhepten de olduğunu bilmemiz gerekir. Zira dinler ve mezhepler arasında büyük farklar

Ben istediğim zaman istediğim gibi öleceğim. Üstelik yalnız ölmek can sıkıcı olur, sevdiğim bir iki arkadaşımınla ölmeyi tercih ederim.

bulunmaktadır.

Avrupa ülkelerinde intiharın en fazla olduğu ülkeler Danimarka ve Macaristan'dır. Danimarka eskilerden beri intiharda hep önde gidiyor. Danimarkalı savaşçılar yaşlılık ve hastalık sebebiyle ölmeyi utanç verici bir şey sayıyorlar ve bu yüzkarası durumdan kurtulmak için intihar ederler.

Avrupa'da intihar oranı bakımından 6. sırada bulunan Fransa'da her yüz bin kişiden (ortalama) 32.5 erkek, 11.6 kadın intihar etmektedir. Yaş büyüdükçe intiharlar çoğalmaktadır. 45 - 54 yaş kuşağında 50'ye yaklaşan oran, 75 - 84 yaş kuşağında 100'e yaklaşmakta, 85 ve daha yukarı yaşlarda 150'ye geçmektedir. Demek ki Fransız insanı yaşlılığa ve yaşlılığın getirdiği zayıflık ve rahatsızlığa dayanmayıp intihar ediyor. Bu tür intiharlarda "Ben böyle olacak adam değilim" gibi bir gurur da mevcut. Fransa'da bu rakamlar 1840 yılında 8.2 idi, 1860 yılında 11.9, 1860-1870'de 13.5,

1871-75'te 15, 1875-78'de 16'dır. 110 yıl içinde oran tam iki katına çıkmıştır.

İntihar teşebbüslerinin gerçekleşme oranı % 10'larda kalmaktadır. 1990 yılında Fransa'da 120 bin kişi intihara teşebbüs etmiş, 12 bin kişi ölmüştür. Belçika'da yılda ortalama 25 bin kişi intihara teşebbüs etmektedir. Japonya'da "İntihar Yollarının El Kitabı" isimli eserin piyasaya çıkarılmaması 100 bin satması intiharı Japon toplumundaki yerini göstermesi bakımından ilgi çekici bir örnektir.

İntihara dinler açısından bakıldığında farklılıklar hemen göze çarpıyor. Hiç bir dinde İslam dini gibi kesin hükümler yok. "Kendinizi öldürmeyiniz" ayeti ile "Kendisini bir dağın tepesinden atarak intihar eden kimse cehennemde yükseklerden ateşe atılarak ebedî olarak cezalandırılır; kendi eliyle zehir içen ve yüzdən ölen kimse cehennemde sonsuza kadar hep zehir içmekle azab görür" hadisi intiharı kesin olarak yasaklamıştır. İslam'a göre doğum ve ölümü tayin Allah'ındır, insan istediği zaman hayatına son veremez. Nitekim Hayber'in fethinde oldukça yararlılıklar göstermiş, ancak aldığı yaralarının acısına dayanamayarak intihar etmiş bir sahabe için peygamberimizin "O cehennemliktir" deyişi ve namazını kılmayışi hemen herkesin bildiği bir vakadır.

İntihara yasaklar açısından değil de

"Çin'deki 'Kültür Devrimi'nde birçok kişi intihar etti"

DOÇ. DR. MAHMUT KAŞGARLI

Çin'de Mao'nun yaptığı Kültür Devrimi'nde birçok şair ve yazar öldürülmüş veya intihar etmiştir. 1966-76 yılları arasında olan kültür devrimi sırasında ülkenin bütün aydınları **İdeolojik Terbiye Kamplarına** toplanmış, burada Mao'nun ideolojilerine göre beyinleri yıkanmaya çalışılmıştır. Mao'nun ideolojilerine uymayanlar çok büyük baskılar altına alınmış, Mao'nun sadık muhafızları tarafından öldürülmüş veya baskılarla bunaltılarak intihara sürüklenmiştir. İntihar edenlerin birisi Çin'in ünlü yazarlarından Ding-Tu'dur. Ding-Tu, Çin komünist yönetiminin yayın organı olan "Halkın Günlüğü" gazetesinin yayın koordinatörü, bir numaralı adamı idi. Kültür devrimi başlayınca Ding-Tu kampa alınmış, burada intihar etmiştir.

Kültür devrimi sırasında intihar eden bir başkası Çin'in en büyük tarihçisi olan Jen-Buzen'dir. Jen-Buzen tarih profesörüdür. Çin tarihini çok iyi bilirdi. 1955 yılında kendini Uygur Türkü olarak ilan etmiştir. 6-9. yüzyıllarda Tang sülalesi devrinde devletin başkenti Çang-En şehri düşman kuşatması altında kalır. Tang sülalesi Uygurlardan yardım ister. Uygurlar

beşbin atlı ile yardım ederek şehri kurtarırlar. Daha sonra bu beşbin atlı Hun-En eyaletine yerleşir. İşte Jen-Buzen, Mao'nun tarih görüşüne aykırı eserler yazdığı için baskı altına alınmıştır. Daha sonra Çin başbakanı Cönlay "Çin'in en büyük tarihçisiydi, biz onu koruyamadık, dikkatsizliğimizden intihar etti. Bu Çin için büyük kayıp oldu" demiştir.

Jen-Buzen müslüman değildi ve Uygur Türkçesini bilmiyordu. Budizm'de de intihar hakkında yasaklayıcı bir hüküm yoktur.

Kültür devrimi sırasında Çin edebiyatına, tiyatrosuna büyük darbe vurulmuştur.

Kamplarda yazar ve şairlere Mao'ya karşı işlediği suçlar itiraf ettirilirdi. Yiyecekler, içecekler ve kalınan yerler çok kötü durumdaydı. Kampta en ufak bir başkaldırı şiddetle cezalandırılır, dövülür, hapse atılırdı.

Ben de üniversitedeki diğer arkadaşlarla birlikte Urumçi'ye yakın Çinli müslümanların oturduğu San-Ci kasabesindeki kampta 6 ay kaldım. Yarım gün Mao'nun kitaplarını okur, yarım gün larla işlerinde çalışırdık.

- 1 Batı insanı ve edebiyatçı-
sında intiharın çokça görül-
mesinin sebebi nedir?
- 2 Dünya veya bizim edebiyat-
tımızda intihardan etki-
lendiğini yazar kimdir?
- 3 İntihar etmeyi hiç düşündü-
nüz mü?

dinlerin getirdiği dünya görüşüyle bakarsak yine İslâm'ın farklılığını görürüz. En büyük intihar sebebi olan içki ve kumar İslâm'da yasaktır. Dinlerin bu dünya ile öbür dünya anlayışları farklıdır. Dünyadaki zerre miktarı şerhin ve hayrın gerek dünyada, gerek ahirette karşılığını bulması yalnızca İslâm'da vardır. Bizde "günah çıkarma" ve "öbür dünyadan yer alma" kolaylığı yok. İslâm'ın getirdiği toplum yapılanması ile diğer dinlerin yapılanmaları farklı. İslâm'a göre "Komşusu aç yatarken kendisi tok yatan bizden değildir" ve "Müminler birbirinin uzvu gibidir. Biri rahatsız olunca diğeri de rahatsız olur" anlayışı vardır. İslâm'daki harikulâde nizam intihara giden yolu kapamıştır. İşte bu sebeple dünyada en az intihar İslâm ülkelerinde olmaktadır. İntihar edenler de ya dini zayıf, ya cahil, yahut öbür dünyadaki cezaya razı olan kişilerdir.

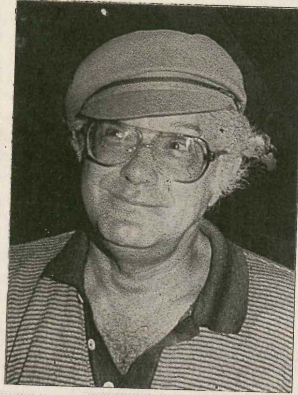
Hıristiyanlar yahudilerden daha fazla intihar ediyorlar. Protestanlar da katoliklerden daha fazla intihar ediyor. Ülkelerde bulunan bulunan din adamlarının sayısı intiharı belirleyici oluyor. Din görevlisi fazla olan ülkelerde intihar daha az olmaktadır. Mesela 267 kişiye bir din adamının düştüğü İtalya'da intihar oranı yüz binde 3, 1300 kişiye bir din adamının düştüğü Danimarka'da 27.7'dir. (Dürkheim)

TÜRKİYE'DE İNTİHAR

Türkiye'de intihar üzerine ilk araştırmayı 1927 yılında Max Bonnafoux yapmıştır. Bu araştırmada 1916-27 yılları incelenmiştir. 1927-46 yılları arası intiharlarda ailelerin intihar oranı bekârlardan ve yalnız yaşayanlardan iki misli daha fazladır ki bu medeni kanunla birlikte aile yapısındaki değişmelere, ailenin koruyucu etkisinin kalmamasına bağlanmıştır. 1950-60 arasında durum değişmiş, bekârlar veya yalnız yaşayanlar daha fazla intihar etmişlerdir. 1991'e gelindiğinde her yüz bin kişiden 1.5 erkek, 1 kadın intihar etmiştir. Bu rakam bile 1980 öncesine

"İnsan iletişimsizlik çukuruna düştü"

ATTILÂ İLHAN



—İntihar olayının Batı'da bize oranla fazla görüldüğü doğrudur. Bunun da kökenlerinde Batının doğu toplumlarına göre çok daha fazla bireyci olması yatıyor. Aynı şekilde düello da onlarda yaygındır, ama Doğuda halk, Doğulu düelloyu bilmez. Bu da aynı sebeplere dayanır.

Doğu toplumları daha ziyade toplumsaldırlar, cemaattirler. Ölümün Tanrı'ya ait olduğuna inanırlar. Batı'da da böyle bir inanç var. Ancak kapitalizmin gelişmesi Batıda bireyciliği en üst kademeceğe çıkarmıştır.

İnsanın birey olarak yaşayıp yaşamayacağına karar vermesi intihardır.

Batı 18-19 yy. dan başlayarak kendine göre çok büyük bir inanca bu medeniyetin her şeyini çözebileceğine inanıyordu. Oysa sanayi medeni-

yeli, daha sonra sanayi sonrası medeniyetinin saçmaladığı görüldü. İnsan iletişimsizlik çukuruna düştü. Batıda yaşayanlar kalabalıklar içerisinde çaresiz ve yalnız kaldılar. Bu aynı zamanda uyuturucu, seks, aşırı seyahat gibi intiharın da sebebi olabiliyor.

Doğulu toplumlar henüz sanayi toplumunun ferdi izole eden seviyesine ulaşmış değiller. Ulaşamadıkları için de intiharlar aynı nispette az oluyor. Çünkü Batı toplumlarında olmayan bir kavram Doğu toplumlarında geçerli: Tevekkül ve kadere rıza.

—Arthur Köster'in intiharı etkilemiştir. Bilinçli bir şekilde karısı ile beraber intihar ediyor. Dünyayı ve kendisini beğenmediği için.

göre % 50'lik bir artış ifade eder. Şu anda Avrupa'da 6. olan Fransadaki intiharlar bizden 30 kat fazladır ama 1980 öncesine göre % 50'lik artış bizi düşündürüyor. Toplum bu şekilde yabancılığa, kendinden kopmaya devam ederse, dinden ve geleneklerden uzaklaşma sürerse intihar oranı sürekli olarak artacaktır.

EDEBİ İNTİHAR

Birçok şeyle alay eden Orhan Veli intiharla da alay eder:

"Kimse duymadan ölmeliyim
Ağzımın kenarında bir parça
kan bulunmalı

Beni tanımayanlar
"Mutlaka birini seviyordun" demeliler
Tanyanlarsa "zavallı, demeli
Çok sefalet çektin..."
Fakat hakiki sebep
Bunlardan hiçbirisi olmamalı."

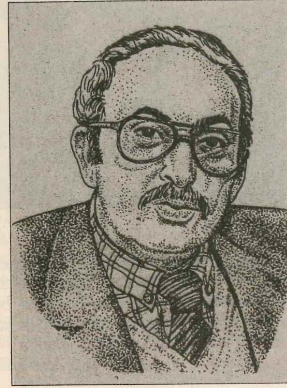
İntihar teması şiirlerimizde olduğu gibi romanlarımızda da işlenmiştir. İki misal verelim.

İlki, Huzur romanındaki Suat'ın intiharı. Suat veremlidir. Bu hastalık onu hem kendisine, hem başkalarına düşman yapmıştır. Mesuliyet duygusu yoktur. Sarhoş, sefih, her türlü ahlak kaidelerinin dışında bir hayat sürer. Mecburiyetlerden hoşlanmaz. Hür olmak ister. Allah'a inanmaz. Anarşisttir. Doğuda ve Batıda eskkiye ait ne varsa yok olmasını ister. İntihar bütün ömründe özlemişti yaptığı bir hareketi. İntihar eder.

İkincisi, Adalet Ağaoğlu'nun "Ölme-ye Yatmak" isimli romanında Doç. Aysel'in intiharı teşebbüsü. Doç. Aysel, Ankara'da lüks bir otelin 16. katında ilaç içerek "ölmeğe yatar". Bir saat yirmibeş dakika ölümü bekler. Bu süre içinde bütün hayatını gözünden geçirir. Okumuş kadının meselelerinin işlendiği romanda esnaf kızı Aysel, ülkücü öğretmenin isteğiyle ortaokula gönderilmiş, doçentliğe kadar yükselen sınıf değiştirmiş, kendisi gibi bir bilim adamı olan Ömer ile evlenmiştir.

"Batı bireyci, Doğu cemaatçidir"

HİLMİ YAVUZ



—Doğu toplumunda intihar olgusunun Batı toplumlarına göre daha az görülmesinin sanıyorum birkaç nedeni olabilir. Ama bence en hakim olanı Doğu toplumlarının daha çok cemaat toplumları olmasıdır. Batı toplumlarında bireyleşme, bireyselleşme, bireyin ortaya çıkması çok daha erken bir tarihte gerçekleştiği için ya da cemaatte olan göbek bağıni koparan insanların bireyselleşmesinin daha erken bir tarihte gerçekleşmesi, sanıyorum intiharın özellikle batı toplumlarında fazla görülmesinin nedenidir. Yani temelde benim görebildiğim neden bireyselleşmedir. Çünkü intihar bireysel bir aktardır. Bireysel bir ebidir.

İnsanın kendi canına kıyma kararı verilebilmesi için, hem canının, hem de bedeninin sahibi olduğunun bilincine varması gerekir. Cemaat toplumlarında insan gövdesinin ve ruhunun sahibi bireyin kendisi değildir. Dolayısıyla beden ve ruh insanın böylesine radikal bir şekilde tasarruf edilebilmesi için kesinlikle birey olması gerekir diye düşünüyorum.

—Ölüm olayının kendisi üzerinde düşünmek gerekir. Herhangi bir ölümün insanı etkileyebilmesi için ölen kişinin, o insana duygusal yakınlığının belirleyici olduğunu düşünüyorum. Bunun için benim yakınım, bana çok yakın olmuş herhangi bir yazırın intiharını hatırlamıyorum.

Beni genellikle, bana yakın insanların ölümü etkiler. İntiharların o ölülerinde ayrıcalıklı bir konu olduğunu düşünüyorum.

—Bu sorunun cevabı birincisinin içinde. Bireyselleşmiş, birey olmuş herkesin kendi özel tarihinin bir döneminde böyle bir şey düşünmüş olması kaçınılmazdır. Ben de düşündüm.

Evliliğinde mutludur, ama özgürlüğünün kısıtlandığını düşünür. Çağdaş bir kadındır, Atatürkçüdür, Batıcıdır. Hamiledir ama çocuk kocasından midir, yoksa öğrencisi Engin'den mi, bilmemektedir. Sonunda intihardan vaz geçerek otelden ayrılır. Batılılaşan kadın tipinin bir örneği olan Aysel gibi intihara teşebbüs eder ve bunu gerçekleştirip çok kadın olmalıdır.

GÖKALP'İN İNTİHARA TEŞEBBÜSÜ

Aşağıya alacağımız cümleler genç bir insanın intihara teşebbüsünü açıklayıcı mahiyette. Tarihte ihtimal olmaz, ama bu intihara teşebbüsü gerçekleşseydi, 20. yüzyılın ilk çeyreğine damgasını vuran ve cumhuriyetin ideolojisi oluşturan Ziya Gökalp olmayacaktı. Onun cümlelerini birçok intiharla ortak nokta taşınması bakımından

aynen alıyoruz:

"Lise son sınıflarında iken geçirdiğim fikir buhranlarının şiddetini hatırladıkça adeta ürperiyorum. Çocukluğumda, yüreğimde uyandırılmış olan idealler sönmeye başlamıştı. Milletim için bir şey yapamaz hale geldiğimi sanıyordum. Alem, bana insan iradesi dışında dönüp giden bir dolap gibi geliyordu. İnsanları bu dolabın basit bir çarkı halinde görüyordum. Aklımın be-

Toplum bu şekilde kendinden kopmaya devam eder, dinden ve geleneklerden uzaklaşma sürerse intihar oranı sürekli olarak artacaktır.

ni sevkettiği kanaatle, gönülümün istedikleri arasındaki tezat beni cehennem hayatına sürükledi. Sabaha kadar uyumadığım günler çok oldu. O kadar zayıflamışım ki beni görenler hasta sanırlardı. Ben de kendi kendimi hasta sanıyordum. Gerçekte ise hiçbir hastalığım yoktu. Hatta maddi bir sıkıntım da yoktu. Bu buhran felsefesi düşüncüşten ileri geliyordu.

Tasavvufça düşüncenin verdiği alışkanlıkla "hakikat-ı kübra" dediğim beni tatmin edecek hakikati bulabilseydim hiçbir derdim kalmayacaktı.

O sırada Dr. Abdullah Cevdet Diyarbakır'a geldi. Kısa zamanda doktorun dinselizi Diyarbakır'a yayıldığı için amcam onunla sıkı görüşmemi istemedi. Buna rağmen bu doktordan birşeyler öğrenmeye çalıştım.

Bir gün bana doktor "Allah'ın İnkârı" adlı bir kitap verdi. Onu okuyunca büsbütün sarsıldım. Kalbimde bütün insanları boşaldığını hissediyordum. Yine uykusuz kaldığım bir günde, arkadaşımın birinin verdiği silahı çektim. Kurşun alnımın kemiğine saplandı."

İNTİHAR NOTLARI

"Ameliyatımı icra ettim, hiçbir ağrı duymadım. Kan aktıkça biraz sıziyor. Kanım akarken baldızım ağağıya indi.

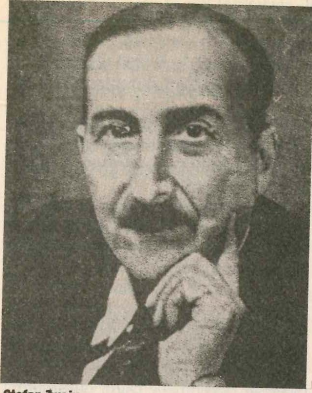
"Yazı yazıyorum, kapıyı kapadım diyerek geriye savdım. Beraket versin içeri girmedi. Bundan tatlı bir ölüm tasavvur edemiyorum. Kan aksın diye hiddetle kolumu kaldırdım. Baygınlık gelmeye başladı..." Bu satırlar Türk edebiyatının taşkın zekâsı Beşir Fuat'ın son satırları olacaktır. Artık bundan sonrası tatlı değil, canhıraş feryatlar ve ölüm.

İhtilalden 13 yıl sonra kalbine sıkıldığı bir kurşun ile hayatına son veren şair Mayakovski'nin yanibaşında şu mektup bulunur:

"Hepinize!... Ölüyorum. Hiç kimse bundan dolayı suçlanmasın. Bilin ki bundan tiksinitim. Ama, bacılarım, dostlarım... bağışlayın beni. Biliyorum ki intihar bir çözüm değil. Kimseye bunu tavsiye etmiyorum. Ama benim yapacak başka bir şeyim yoktu.

*Olay kapandı derler hani
İşte bu da öyle
Aşkın kayığı günük
Hayata çarptı
Hayata ödeştim
Bütün olup bitenleri
Aclılar, mutsuzlukları
Ve karşılıklı hataları
Tartışmakta bir fayda yok
Sizler mutlu olun"*

İki Komünist Şair
Sergey Esenin ve Mayakovski...
ikisi bir yıl arayla doğmuştur. Bol-



Stefan Zweig

şevik ihtilali yapıldığında biri 23 diğeri 22 yaşındadır. İhtilale şevkle atılırlar. Ancak Esenin için kısa sürer İhtilâl, hayal kırıklığına uğrar ve kendini bohem hayatına bırakır. 1919'da Rus imajizmini kurar. Pek mutlu olmayacağı bir evlilik yapar ve 1925'te intihar eder.

Onun bu intiharı Mayakovski'yi çok üzer, "Bu dünyada kalmak kolay iş önemli olan yeni bir hayata başlamak" der. Mayakovski, Rus fütürizminin başıdır. Mensuplarının çoğunun intihar ettiği dandaizmden de etkilenmiştir. 15 yaşında Bolşevik partisine girmiş, ihtilalin propagandasını yapmıştır. 1923-24'te "Lenin Destanını" yayınladı. Gençliğindeki toplum kurallarına karşı çıkan fütürist eğilimler, deli - dolu yaşamak olan dadaist tesirler, ihtilal övgücülüğü, burjuvaziden aşırı nefret, burjuva ve bürokrasi düşmanlığı, yazdığı komedilerdeki başansızlık ve hayal kırıklıkları bir çözüm olmadığını bildiği halde onu intihara götürür.

Filii olarak 70 yıl sonra sona eren komünizm Esenin ve Mayakovski için 5-10 yıl sonra tükenmiş olmalıdır. Gorki'nin ifadesiyle "Puşkin'den beri en büyük lirik dâhi" olan Esenin ve "Lenin Destanı"nın yazarı genç yaşlarında hayata veda ederler. (Puşkin de bir düelloda hayatını kaybetmiştir.)

ALKOL VE İNTIHAR

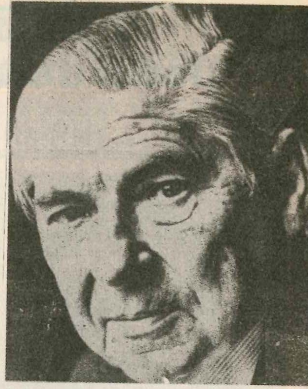
Jack London, daha doğmadan önce intiharla tanışır. Aşığı tarafından terk edilen annesi intihara teşebbüs eder. Annesi Ohio'lu bir mühendisin kızı Flora Welman, çocukluğunda geçirdiği tifo yüzünden gözleri bozulmuş, saçları dökülmüş, hep bir erkek perüğü takmıştır. Babası İrlandalı gezici falcı W. H. Chaney'dir. Annesi ile babası; o doğmadan ayrılırlar. Annesi hemen sonra John London ile evlenmiş



Mayakovski

ve Jack baba olarak önce onu tanımsıtır.

Annesi hastalıklı ve sinirli bir kadın olduğundan sık sık aile kavgaları olmaktadır. Bu aile kavgalarının birinde babası bildiği John'un babası olmadığını



Arthur Koestler

ni öğrenir. Babası Chaney'dir. Hemen ona bir mektup yazar, ancak cevap olumsuzdur. Artık hayatı boyunca bir baba problemi yaşayacak, gerçek babasının kim olduğunu bilmeyecektir. London, konserva fabrikasında,

"Bizde de intihar az değil"

KONUR ERTOP

—Ben intihar olaylarının bizde daha az görüldüğü düşüncesine katılmıyorum. Gerçi İslamiyet intiharı suç saymıştır, ama Beşir Fuad'dan Nilgün Marmara'ya kadar bizde de pek çok intihar eden olmuştur. Bakın meselâ Berlin sefiri Sadullah Paşa var.

İntihar bir psikolojik karşı çıkma vasıtasıdır. Yazar kendi intihar etmese de eserindeki kahramanın üzerine yıkarak bu karşı çıkışı dile getirir. Meselâ Oğuz Atay yakından tanıdım. Enteresan bir kişiliği vardı. O da *Tulunamayanlar* romanında intihar düşüncesini romanın kahramanı üzerine yıkmıştır. Yani dinin âmir hükümlerine rağmen intihar bizim toplumumuzda da görülen bir hâdisedir.

—Stefan Zweig'in intiharı beni etkileyen olaylar arasındadır. Faşizme karşı çıkarak eşiyile birlikte intihar etti. Bir de Sultan Abdülaziz'in intiharı. Bakın müslüman toplum bunu gizlemek istiyor, belgeleri yok edip öldürüldü diyorlar.

—İntiharı düşünmedim. Ama intihar edenleri yargılamadım. Hak verdiğim olmuştur.

"İslâm'ın insana verdiği önemden"

REFİK DURBAŞ

—Bizim edebiyatımızda Batı edebiyatına nisbetle intiharların çok az olduğu doğrudur. Sanırım bu İslâm'ın insana verdiği önemden kaynaklanıyor. Yani İslamiyet insanın kendi hayatına son vermesini iyi gözle bakmaz.

—Beni çok etkileyen ve ilgimi çeken Beşir Fuad'ın intiharıdır.

—Böyle bir şir yazdım, intiharla ilgili. Ama düşünmedim.

elektrik santralinde ve çamaşırhanede çalışır. Daha bir sürü iş yapar.

Aşırı derecede duygusaldır. Üstünlük ile aşaklık kutupları içinde gider gelir. Darwin'i, Huxley'i, Spencer'i, Haeckel'i, Renan ve Marks'ı okur. Bir öğretmenle evlenir. Erkek çocuk beklerken ilk iki çocuğu kız olur. Sonra karısından ve çocuklarından ayrılır, başka biriyle evlenir, yine bir kızı olur. Kızı üç günlükken ölür. Cenaze kalkacağı sırada o bir meyhaneye gitmiş, üstelik meyhana sahibi ile kavga etmiştir. Üstelik bir daha çocuğu da olmayacaktır.

Büyük masraflarla yaptırdığı ev kundaklanır. Borç üstüne borç, karşılıksız çekler, amansız çalışma ve hep daha az içmek için içtiği ama gittikçe çoğalttığı içki onu onulmaz sona, intihara götürür. İntihardan sonra karısı sigortadan para alabilmek için intiharı gizleyecek, normal bir ölüm gibi gösterecektir.

Jack London'un yazdığı John Barclaycorn isimli kitap alkollüklüğün klasığı olarak kabul edilir. İntihar romanı ise otobiyoğrafik bir romandır. Yine oto-

Tarihte ihtimal olmaz, ama bu intihara teşebbüsü gerçekleşeydi, 20. yüzyılın ilk çeyreğine damgasını vuran ve cumhuriyetin ideolojisini oluşturan Ziya Gökalp olmayacaktı.

biyoğrafik bir roman olan Martin Eden romanında kahraman intihar eder.

ÇİFTE İNTIHARLAR

Beinrich von Kleist ve Henriette Vogel, Stefan-oharlotte Zweig ve Arthur Cynthia Koestler çiftleri birlikte intihar ederler.

H. von Kleist, zamanında pek anlaşılmayan, ancak günümüzde çok okunan, çok sevilen, çok incelenen bir yazardır. Parasız pulsunuz, hastalık ve yulginlık içinde 34 yaşında intihar ettiğinden Henriette Vogel isimli hasta bir kadın da onunla beraber intihar eder.

Arthur Koestler, Macaristan yahudi-

lerindedir. 21 yaşında Filistin'e gitmiştir. 1931-37 yıllarında Alman Komünist Partisine üye olmuş, daha sonra İspanya iç savaşına katılmıştır. Savaş sonrası Fransız toplama kampına gönderilmiş, kamptan kaçarak İngiltere'ye sığınmış ve İngiliz vatandaşlığı olmuştur. 1940'ta yayınlanan "Gün Ortasında Karanlık" iki komünistin zihinlerinin teşhididir.

Gördüğü iki dünya savaşı, katıldığı İspanya iç savaşı tıpkı Stefan Zweig gibi yurtstuzluk onu hümanizme yöneltilir. Ölüm cezası aleyhine yazılar yazar, ama tedavisi imkânsız hastaların da öldürülmesinden yanadır. 78 yaşındayken tedavisi imkânsız bir hastalığa yakalandığından karısıyla birlikte intihar ederler. Bu da bize hastalığa ve yaşlığa tahammül edemeyen, kadere inmayan Batı insanının bir örneğini verir.

BİR BAŞKA YAZAR

Stefan Zweig de Avusturya yahudilerindedir. Viyana'da oldukça varlıklı yahudi burjuvazisinin bir çocuğu olarak dünyaya gelir. İyi bir tahsil vardır. Almanca'nın yanısıra İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Latinceyi bilir. Baudelaire'i, Verhaeren'i ve Verlain'i eleştirmeli olarak çevirmiş, Balzac, Dostoyevski ve Diskens'i inceleyen "Üç Üstad" isimli kitabı yazmıştır. Tolstoy, Nietzsche, Hölderlin ve Kleist'i patolojik yönden incelemiştir. "Dünün Dünyası" otobiyoğrafik bir romandır. Burada kendi kuşağını "Bütün bir tarih boyunca en çok çile çekmiş bir kuşak" olarak gösterir. Hitler'in Almanya'nın başına geçmesine kadar bütün dünyada eserleri yabancı dile en çok çevrilmiş yazar olur. Bütün dünyada milyonlarca okuru vardır. Çocukken hayran olduğu Gorki, eserlerinin Rusça çevirilerine önsöz yazmıştır. Hitler başa geçince başta Almanya olmak üzere Almanya'nın etkisi olan her yerde eserleri yasaklanır ve "Canlıyken cesedinin ardında yürüyen biri" durumuna gelir. Kendi ifadesiyle "Evimi ve varlığımı üç kez altüst edip geçmiş bütün bağlarımı kopararak beni acı bir siddetli boşluğa attılar" der. Gördüğü birinci dünya savaşı, ardından doğduğu toprakların Almanların kontrolüne girişi, bütün dünyada en çok okunan yazarın yasaklanması, horlanması, hümanist ve özgürlüğüne düşkün olan Zweig'i perişan eder. Nazilerin zorlamasıyla en az okuyucusunun olduğu, biçbir yazar dostunun bulunmadığı İngiltere'ye gider, İngiliz vatandaşlığı alır. "Çökmüş ve parçalanmış iç dünyası" ilkinci dünya savaşına, dolayısıyla nazi ilerleyişine dayanamaz ve savaşın tam ortasında, sava-

"Batı kadere kafa tutuyor"

NAZAN BEKİROĞLU

—Batı'da intihar oranı sadece edebiyat sahasında değil, genelde müslüman doğu toplumlarına göre daha fazla Fransa'da yılda 15-20 bin kişi mesela. Ama edebiyatçıların daha fazla intihar ettiği doğru. Kim bilir kullandıkları malzemenin hem büyümesinden hem de cendereye almasından olsa gerek. Batı toplumlarında intihar vak'alarının -edebiyat veya değil- daha fazla olması hiç kuşkusuz İslamiyetin caydırıcı ilkelerinden. Gerçi Hristiyanlığın da bu tür caydırıcı ilkeleri olduğunu biliyoruz. Ama onun zaafı kaynaktan uzaklaştıkça bozulmuş olması. Bizde mesela Tanzimat'tan evvel yani klasik Müslüman tipinin zihni bulunmadan intihar vakalarının çok az, kısmen hiç olduğunu zannediyorum. Bu noktadan bakıldığında Beşir Fuad'ın trajik intiharıyla bir kapı aralandığını görüyoruz. Değişen zihniyeten sorgulayıcı, huzursuz tavrını simgeliyor. Bir başka sebep Batı insanındaki kadere kafa tutma fikri. Kaderini sorgulayan insan nokta koyacağı yerin tayin etme hakkını elbette kendisinde görecektir. Keza, son bir sebep kapitalizmin son aşamasını yaşayan Batı'nın yarattığı makinaya esir olması ve arkasından malum bunalmının yerini alabilecek "tevekkül" güvencesi var.

Bütün bunlar sanatkar takımının özellikle edebiyatçı zümresinin çok yoğun idrak ettiğini düşünürsek, Batı'da edebiyatçıları arasındaki intihar vak'alarının yüksek oranı yorumlanabilir.

—Her intihar trajiktir. Ve beni çok etkiler. Üstelik bir de yaşadıkları halde intihar etmiş olanlar. Eserlerinde onlarca kez intihar edenler var. Onlar da çok etkiliydi. Bizde Beşir Fuad'ın intiharı bana çok şey ifade eder, gibi geliyor. Yani bir ferdin değil de bir toplumun tümüyle intiharı gibi filan. Bir de fiktif bir kahraman var ki intiharı beni çok etkilemiştir. Werther.

—Hiçbir zaman gerçek manasıyla intiharı düşünmedim. Ancak hayatın farklı biçimleriyle yaşanması gerektiğini düşünmüştüm.

şın çok uzağında bulunan Brezilya'da karısıyla birlikte 61 yaşındayken intihar eder.

NERVAL'DEN...

İntiharlarda akıl hastalığının büyük bir payı vardır. Akıl hastalığı yüzünden intihar edenlerden biri Gerard de Nerval'dır.

Çocukken, bir sıhhiye subayı olan babası ile anlaşamayan Nerval, annesi de ölünce amcası tarafından yetiştirilir. Jeune - France gurubunun bohem çevresine katılır. Avrupa'yı gezer. Mısır ve Türkiye seyahatini "Doğu seyahati" ismiyle yayınlr. Soneleri ile Baudelaire ve Mallarmé'nin öncüsüdür. Sylvie Fransız nesrinin, Les Chimères de Fransız şiirinin en sevilen eserleri arasındadır. Mutsuz bir aşkın sonunda akıl hastanesine yatırılır. Hastaneden kaçarak kendini bir parmaklığa astığında 47 yaşındadır.

MONTHERLAND

Henry de Montherland, aristokrat katolik bir aileden. Aristokrat bir kibirle modern bir şovalyelik kurmaya çalışır. Barres, D'Annunzio ve Gide'nin etkisi altında kalmıştır. Aristokrat kibri yüzünden olmalıdır ki 77 yaşında gözlerini kaybedince intihar eder. Bizde de Cemil Meriç 38 yaşında gözlerini kaybetmiş, intiharı düşünmüş ama etmemiştir.

YAZAMAMAK

İtalyan neo-realizminin önde gelenlerinden Cesare Pavese'de intihar bir fikr-i sabit olmuş bütün hayatı boyunca intiharı düşünmüştür. Ölümünden 14 yıl önce "dünyaya iyimser bir intiharı dönüp dönmeyeceğini kim bilebilir" derken, daha sonra bu fikr-i sabitinden kurtulmuş, yaşamayı bir zevk olarak görmeye başlamıştır. Neo-realist sayılmasına rağmen roman ve şiirlerinde klazizme bağlı bir lirizm vardır. E. Vittorini ile birlikte hazırladığı Americana adlı antoloji bir kuşak tarafından çok sevilmiştir. Bu antoloji estetiğin klasiği sayılır. İtalyanın 50'li yıllarda yapacağı atılımlarla çok gelişeceğini söylediği bir sırada hiç kimsenin beklemediği bir anda intihar etmiştir. İntiharından dokuz gün önce tuttuğu bir notta artık yazmayacağım demiştir. Bu bir tükenişin ifadesi midir, yoksa bir hayal kırıklığının mı? İkinci dünya savaşı mağlubu olan İtalya'da yeni ümitlerle dolu olan Pavese'nin 42 yaşındaki bu intiharı, onu ümitlerinin tükenişi ve fikr-i sabitinin yeniden nükesediği olsa gerektir.

BİR İRANLI

İran folklorunu çok iyi bilen Sa-



Beşir Fuat

dık Hidayet, Avrupa ve Hindistan'ı gezmiş, Avrupa edebiyatıyla ilgilenmiş, İran nesri üzerine etkili olmuştur. Kısa hikâyelerinde ümitsizliği, hayal kırıklıklarını ve zalim kaderi işler. En önemli eseri Kır Baykuştur. 1941-47 yılları arasında siyasi mücadelede yer almıştır.

Şair Mayakovski'nin yanbaşında şu mektup bulunur: "Hepinize!... Ölülerim. Hiç kimse bundan dolayı suçlanmasın."

pan Sadık Hidayet, hayatı boyunca yaptığı serserilik, hovardalık ve bohem yaşayışını 1951 yılında 48 yaşındayken intiharla sona erdirdi.

VE BEŞİR FUAT

Beşir Fuat'ın hayatı ve intiharı Orhan Okay tarafından derinlemesine incelenmiştir. 35 yaşında hayatına son veren Beşir Fuat'ın intiharı Türk edebiyatının en önemli intiharıdır. Beşir Fuat'tan başka ciddi bir intihar yoktur. İntiharın şimdiye kadar kilerden farkı, onun Türk ve müslüman olmasıdır. Zira hem Türk geleneğinde, hem de İslam'da intiharın yeri yok. İntihar bizde son çare olarak görülmemiş, olsa olsa bir tehdit olmuştur. Bi-

zim hikâyemiz olan Kerem ile Alı'da aşk uğruna diyar diyar gezmek vardır ama intihar yoktur. Yine Dede Korkut'ta da ihtihara rastlamıyoruz. Halkımız arasında can Allah'a bir borç olarak düşünölmüş "Allah'a bir can borcum kaldı" denilmiştir. O halde Beşir Fuat'ın intiharında bu iki ögenin (Türk ve İslam) bir aşınması olmalıdır.

Beşir Fuat'ın tespit edilen en eski ceddi Gürcü Hamdi Mahmut Paşa'dır. 1862-67 yılları arasında, Fransız misyonerlerince açılan Cizvit mekteplerinde okuduktan sonra, 1867-70 yıllarında askeri idadide okumuştur. Okuldan sonra Abdülaziz'e yaver olmuştur. 1875-76 Sırp muharebelerine, 1877-78 Osmanlı Rus savaşına ve Girit isyanının bastırılmasına katılmış, Girit'te beş yıl kalmış, orada kendi kendine İngilizce ve Almanca öğrenmiştir.

Beşir Fuat felsefede pozitivist, edebiyatta naturalisttir. Annesinin délire de persécution'a müptela olması, zaten determinist olan Beşir Fuat'ta bir gün annesi gibi olma fobisini ortaya çıkarır. Yazı hayatında başta Menevizade Mehmet Tahir olmak üzere yazı kavgalarına girişmiş, bu kavgalar onu psikolojik olarak yıpratmıştır. Ayrıca intiharından birkaç yıl evvel oğlu

Beşir Fuat'ın intiharı Türk edebiyatının en önemli intiharıdır. Beşir Fuat'tan başka ciddi bir intihar yoktur. İntiharının şimdiye kadar kilerden farkı, onun Türk ve müslüman olmasıdır.

Namık Kemal ölmüştür. Çocuklarına karşı büyük sevgisi olan Beşir Fuat, oğlunun bu ölümüne çok üzülmüştür. Ama bu bir mazeret olamaz, zira Rezaizade'nin de oğlu ölmüş, o da çok üzülmüştür. Ayrıca intiharından bir yıl önce annesi vefat etmiştir. Bu ölümlere çok üzülen Beşir Fuat, kendini eğlenmeye vermiştir. Bir metresi ile onsekiz ay, ikinci metresi ile dokuz ay beraber yaşaması dini yönünü gösterir. Ayrıca onun Büchner materyalizmine bağlanması, son altı ayında içinde bulunduğu çok yoğun yazı ve okuma hayatından dolayı sürmenaja yakalanması yazı kavgalarına girişmiş, bu kavgalar onu psikolojik olarak yıpratmıştır. Ayrıca intiharından birkaç yıl evvel oğlu

Onun intiharı büyük akisler yapmış, bir süre sonra onun gibi intihar edenler çoğalınca basına intiharla ilgili haber vermek yasaklanmıştır.

İNTİHAR KORKUSU

İngiliz kadın romancı Virginia Woolf, intihar edip etmediği kesin belli olmayan Hemingway, Sylvia Plath, Paul Celan, harakiri ile intihar eden Mişima, Dylan Thomas, Berndan Bahan, Vincent Van Gogh, Arthur Cravan, René Crevel, Jacques Rigaud; Türk edebiyatından Sadullah Paşa, Can İren, Rasih Güran ve Rabia Bayraktar intihar etmişlerdir.

SON İNTİHAR

Edebiyat dünyasındaki son intihar 37 yaşındaki Çinli şair Gu Cheng'in intiharıdır. 1986 yılında Çin'den ayrılan Gu'nun 1989 yılında Tiananmen meydanındaki demokrasi gösterilerinde protestoculara saldırılmasını eleştirince ülkesine dönmesi yasaklanmıştır. Gu, ayrı yaşadığı kansını balta ile doğradıktan sonra kendisini de bir ağaca asarak intihar etti. Çinli şairin Nobel ödülüne aday gösterilmesi düşünülmüyordu.

"Can Allah'ın emaneti"

MAHMUT TOPBAŞ

İntihar emanete hıyanettir. Müslüman insan bunu bildiği için canının kendine ait olmadığını, onun bir emanet-i ilahî olduğuna inandığı için onu korur ve en zor anlarında "Hasbünallah ve ni'mel vekil" haklarını içerek sükün bulmuş ve intihara teşebbüs etmez.

Bu olay batılı araştırmacıların da dikkatini çekmiştir.

Somali'de eti kermiğine yapışmış kara kuru insan müslüman olduğu için intihar etmiyor. Buna karşılık elli butlu, dolarlı, silahlı, karnı tok sırtı pek Amerikalı hristiyan asker intihar ediyor.

Batının dikkatini çeken hususlardan biri de toplu intihara götüren afyon yutma olayıdır.

Afyonu eken, biçen, hasadını yapan ve satan Afyon ilinin gençleri bu afyondan yutuyor. Ama bu afyon on tane devletin gümrüğünü, polisi, Interpol'ünü rüşvetle afyonlayarak Amerika'ya ulaştırıyor ve Amerikan senatosundan İndiana'daki ilkokul çocuğuna kadar herkesi zehirliyor.

Afyonlu gençle senatörün arasındaki fark, biri müslüman diğeri kâfir.

"Müslüman olan intihar etmez" demek doğru değildir. An-

cak 1400 yıllık İslam tarihinde intihar olayları, son yetmiş yıllık cumhuriyet tarihine de denk olmaz.

Sahabe arasında Kuzman diye bilinen birinin intihar ettiği ni ancak intihar etmeden önce o kişinin samimi bir müslüman olmadığını ve onun cehennemde gideceğini Efendimiz işaret etmiş ve öyle de gerçekleşmiştir. (Bak Tecriid-i Sarih 10 / 266 hadis Nu: 1609)

Peygamber Efendimiz geçmiş ümmetlerden birinin hastalığının acısına dayanamayınca bileklerini keserek intihar ettiğini ve Allah "Kulum cana kasetmede benim önüme geçti ben de ona cenneti haram kıldım" dediğini haber verir. (Bak Tecriid-i Sarih 4 / 562 hadis Nu: 562 ve 9 / 192) Ebediyen cehennemde yanacak anlamında değildir. Mahşer yerinden doğruca cennete gitmeyi haram kıldım anlamındadır. Fakihlerimiz intihar edenin cenazesi kılınır fetvasını verirken Peygamber Efendimiz'in "Lailahe İllallah diyenin namazını kılınız" hadisine dayanmışlardır. (Müğni, İbni Kudame 2 / 48)

Yalnız şuna dikkat edilsin: Lailahe İllallah diyerek müslümanları kandırıp sonra da kâfilere hizmet edenlerin cenaze namazları kılınmaz.

1992 TYB hikâye ödülü sahibi HATİCE BİLEN'LE SOHBET

Türk Edebiyatı: Okuyucularımız için Hatice Bilen, Hatice Bilen'i nasıl tanır?

Hatice Bilen, sıradan bir insan; okuyucularımızın ilgisini çekecek hiçbir özelliği yok! Ama, onun için, evinin her işini kendi gören bir kadın; Kocasına temiz, rahat, huzurlu bir çalışma ortamı sağlamayı görev edinen bir eş; Dış dünyanın çirkinliklerinden kitapların güzelliklerine, avuntusuna, dostluğuna sığınan bir romantik; Çoğu, sanat ve edebiyatı umursamayan, önem ve işlevinin farkında olmayan insanların arasında, kendisine özgün bir dünya kurmaya çalışan bir idealist; Hiç bir konuda, hiç bir zaman hayâlde kapılma-yan bir gerçekçi denilebilir.

İlk kitabınız Bilgi yayınlarından çıktı ve sessiz sedasız ortada bırakıldı. Arkasından Ayın Uysal Işığı çıktı ve Yazarlar Birliği tarafından bu kitabınızla Yılın Hikâyecisi seçildiniz. Sizce birinci kitabın akıbeti neden böyle oldu?

Bu konuda en sağlam değerlendirmeyi, "Ayın Uysal Işığı"nın arka kapığında Ötügen Yayınevi yaptı: "...feminizm festivalinin en hızlı dönemine rastladığı için, umursanmadı; tıpkı gerçek kadınlarımızın gerçek meselelerinin umursanmayışı gibi."

Ama, André Gide de; "Bence başarılı sanat eseri önceleri farkına varılmayan, dikkati bile çekmeyen eserdir" diyor. Yıllar önce karşılaştığım bu söz, yola çıkarken bana ışık tuttu; önemli olanın işini iyi yapmak olduğunu öğrettii.

Ülkemizde, ortaya konan eser, kendi kuralları içinde değerlendirilmiyor da, yazarının "Bizden" ya da "Bizden" sayılmasına göre kabul görüyor veya görmezlikten geliniyor.

Bu gerçeği, eşine takılan tavır do-

layısıyla, idrak etmiş biri olarak "Umursanmayan Kadınlar"ın akıbeti beni hiç şaşırtmadı. Kaldı ki, ben de, eşyanın tabiatı gereği saydığım bu hasta tutumu umursamıyorum.

Umursanmayan Kadınlar'daki tipleremeler satır aralarında nefes alır canlılıktaydılar. Bunda kaleminizin gücü kadar Anadolu kadınının çok iyi gözlemlemiş olmanız da önemli rol oynuyor. Hikâyelerinizdeki kadınların sizin dünyanızda yer almaya başlamalarını serüvenini anlatır mısınız?

Ülkemizin her yöresinde -kırd, kentte- yaşayan, ama pek dikkati çekmeyen kadınlardı onlar. Dertlerinin, sıkıntılarının yanında yalnızlıklar ve çaresizlikleriyle de beni üzüyorlardı; hem akıllı, çalışkan, becerikliydiler, hem de bir labirent içinde yorgun, bezgin, umutsuz!

Yolda, çarşıda, pazarda karşıma çıkıyor ve kederli, kırgın sitem ediyorlardı: "Madem bu kadar yakınsın bize, niye bizim dilimiz, bizim sesimiz olmuyorsun?", rüyalarımıza girip yakama yapıyor; "Bize borçlusun; sesimizi duyur, borcunu öde!" diyorlardı.

Sonunda, onlarla dolduğumu, yazmazsam hasta olacağımı hissettim; oturup yazdım. Elbette, yazarken, görmek istediğim, olmalarını arzu ettiğim şekilde yazdım; yani direnen, kişiliğini kabul ettirmek için çaba gösteren, olmazsa tavırını koyan kadınlar olarlar!

Günümüz Türk hikâyesini nasıl buluyorsunuz?

Türk hikâyesinin, başından beri, gurur verici ürünler ortaya çıkardığına inanıyorum; aynı başarı bugün de sürüyor.

Beslenmem için engin bir birikimi öntüme seren bütün ustaları seviyorum, hepsine çok şey borçluyum, onlar el vermeseydiler yazmaya cesaret

edemezdim. Topyekün beğendiğim bir kişi değil de, her hikâyecide, "Keşke ben yazabilseydim" dediğim hikâyeler var; hâl böyle olunca da, isim vermem zor, hatta imkânsız!

Sizce yazarlara verilen ödüller, ünvanlar yazdıklarının okuyucuya ulaşması bakımından etkili midir?

Benden önce ödül alanlar etkili olduğunu söylüyorlar; tecrübeye inanmak gerek, ama ben henüz bunun farkında değilim. Bu sorunun asıl muhatabı yayınevleri bence; kitapların satış rakamlarını en sağlıklı ve doğru onlar biliyor.

Çok klasik bir soru ama etkilendiğiniz yazarları sorsak...

Etkilendiğim değil de, yararlandığım, arada bir okumadan yapamadığım yazarlar var: Meseâ; Sait Faik, Tarık Buğra, A.Hamdi Tanpınar, A. Çehov, O'Henry, Kafka gibi.

Görüldüğü üzere, bu yazarların da birbirleriyle bir ilgisi, benzerliği yoktur.

Edebiyatın gayesinin sorular sormak olduğu yolunda yaygın bir inanış var. Sizin hikâyelerinizin soruları nelerdir?

Hikâyelerimin açık seçik soruları yok; daha çok dikkatime çarpan bir olguyu gözler önüne sermek ve okuyucunun düşüncesini, isyan etmesini, "Ne yapılabilir?" diye çırpınmasını istiyorum. Sanırım soru getirmek de budur.

İnsanın beynini ve yüreğini sarsmayan, beyhude sorular sormaktansa, sezdirmeyi, hissettirmeyi ve üzerinde düşündürmeyi seviyorum.

Emine İşnuş ile yaptığımız bir sohbet roman yazmakta olduğunuzu söylemişsiniz. Hikâye ile roman arasında bir tercih yapmanız söz konusu olacak mı?

Daha katedilecek epey yolum var, ama umutsuz değilim: Artık ne yapmak istediğimi biliyorum; bu da işimi kolaylaştırıyor. Bir tercih belirtmek zor; üstelik kısa hikâyeyi çok seviyorum, vazgeçmem imkânsız. Galiba, ikisini birarada yürütmeye çalışacağım. Teşekkür ederim.

ÇOLPAN'IN ŞİİRLERİNDE TABİAT VE HÜRRIYET DUYGUSU

TİMUR KOCAOĞLU

M

ehmet Kaplan hocamız şiir tahlillerinde özellikle şairlerin tabiat karşısındaki farklı bakış açılarına dikkatimizi çekmeye çalışır. O bir yazısında Fuzulî ile Hâşim'in şiirini karşılaştırdığında şu önemli gözlemini bildirmiştir: "Hâşim daha ziyade gözleri ile yaşayan bir şairdir. Kâinat onun için bir manzardır. Halbuki Fuzulî kendi hayatı ile kâinat arasında derin münasebetler kurar."¹ Tefvik Fikret'in şiirinde tabiat ile cemiyet, Yahya Kemal'in şiirinde ise tabiat ile insan arasında sıkı bir bağlantı kurulduğunu ayrıntılı ola-

rak gösteren de Mehmet Kaplan olmuştur.

Türkiye Türk şiirinden geniş Türk dünyasının başka yörelerindeki Türk şiirine uzandığımızda, çeşitli Türk şairlerinin tabiat karşısındaki böyle farklı bakış açıları ile karşılaşırız. Yalnız burada şu hususu belirtelim: Türkiye Türkçesi edebiyatında gördüğümüz "Servet-i Fünûn" dönemine benzer bir edebiyat anlayışına Türk Dünyasının başka yörelerinde rastlamıyoruz. Ancak, başka Türk boylarının şairleri arasında Tefvik Fikret, Cenap Şahabettin,

Ahmet Hâşim şiirinden bazı etkiler almış şairler var. Böyle şairlerden biri, Özbek Türk şairi Abdülhamit Süleyman Çolpan (1897-1938)'dir.

Yirminci yüzyıl Özbek Türk şiirinin doruğu (zirvesi) sayılan Çolpan'ın şiirlerini incelemeye başladığımızda, biraz Tefvik Fikret'inkinden, fakat daha çok Yahya Kemal'inkinde olduğu gibi, şiirlerindeki tabiat tasvirleri ile şairin yaşadığı devir ve zaman arasında çok sıkı bağlantı var olduğunu görürüz. Bu yüzden, Çolpan'ın şiirlerini şairin yaşadığı yer ve devrini bilmeden tahlil etmek, mümkün değildir. Bunu çeşitli örnekler ile açıklamaya çalışalım.

Çolpan'ın en güzel şiirlerinden biri "Küz" (Güz)de sonbahardan kışa geçişin çok değişik bir tasviri ile karşılaşırız.²

Özbek Türkçesindeki Aslı
KÜZ

Kömkök eken, sargaydılar
yapraklar
Ağrı, mağlub, tutkun Şarkın
yüzidek.
Boranların közleri kim,
oynaklar
Galip Garbnın kanga tolgan
közidek.

Kara bulut tödesi kim,
köklerini
Şarkın yapğan perde yanlıg
yapmışdır.
Küz koşunı ağu toluğ okların
Yaz bağrığa heç sanaksız
atmışdır!

Belâ yanlıg katar-katar çizilib,
Kök yüzinden kargalar hem
ötel.
Şarkdek içden yaşırınğa
ezilib,
Köp cânilar songı tınnı
küteler.
Bütün barlık-çağlık öçiş aldıda,

ÇOLPAN'IN ŞİİRLERİNDE TABİAT VE HÜRRIYET DUYGUSU

**Savuk... kara kışa köçiş
aldıda...**

Türkiye Türkçesine Çevirisi
GÜZ

**Yemyeşilken, sarardılar
yapraklar,
Yaralı, yenik, tutsak Doğunun
yüzü gibi,
Kasırgaların gözleri oynasır
Galip Batının kanla dolmuş
gözü gibi.**

**Kara bulut kümeleri, gökleri
Doğuyu örten perde gibi
örtmüştür;
Güz ordusu zehir dolu okları
Yaz bağına sayısızca atmıştır;**

**Belâ gibi katar-katar dizilerek,
Gökyüzünden kargalar da
geçiyor;
Doğu gibi içten gizlice
ezilerek,
Çok canlılar son nefesini
bekliyor.**

**Bütün varlık-yokluk sönmek
üzere,
Soğuk... kar kışa göçmek
üzere...**

Bu şiirin basit bir sonbahar tasviri olmadığı daha ilk dörtlükten anlaşılıyor. Güzde sararan yaprakların Doğunun yüzüne, kasırgaların ise Batının kanlı gözüne benzetilmesi, Doğu ile Batı arasında bir tezatin varlığına işaret ediyor. Bu ilk dörtlükte Doğu için "yaralı, yenik ve tutsak" bir duruma düşmüş ise, sararmış yapraklar da kasırgaların avucunda çaresizdir.

İkinci dörtlükte, gökyüzünü kaplayan kara bulutlar Doğuyu örten perdeye benzetiliyor. Yine bu dörtlükte güz ordusunun yaz bağına zehir dolu okları çok sayıda atmış olduğunun belirtilişi, savaş sonrasındaki durumu gösteriyor. Batıya yenik düşmüş Doğu kara bir perde ile kaplanmıştır. Bu kara perde ise

kuşkusuz tutsaklıktır. Yani, Doğu galip Batının sömürgesidir.

Üçüncü dörtlükte, gökyüzünden küme-küme kargalar geçerken, çok sayıda canlının Doğu gibi içten gizlice ezilerek son nefesi (ölümü) beklemekte olduğu belirtiliyor. Kargalar "belâ", yani kötülüğün habercileridir.

Son iki dize ise, bütün varlığın artık "soğuk ve kara kışa" göçerek yok olmak üzere olduğunu bize bildiriyor.

Yukarıdaki şiirde dikkatimizi çeken belki ilk yenilik, "Doğu" ve "Batı" kavramlarının tabiattaki varlıklar için sıfat olarak kullanılmış olmasıdır. Yani, sararmış yaprakları Doğunun sıfatı değil, aksine "Doğu" sararmış yaprakların sıfatıdır. Eğer Çolpan "sararmış yapraklara benzeyen Doğunun yüzü" ve "Kasırgaların gözüne benzeyen galip Batının kanlı gözü" gibi tasvirler yapsaydı, "tabiattan duyguya dıştan içe geçiş" yapan sırada bir şair sayılmış olurdu. Halbuki, bu şiirde "şairin duygusundan tabiata, içten dışa geçiş" tanık oluyoruz.³ Mehmet Kaplan'ın Yahya Kemal için kullandığı ifade ile söylersek, Çolpan "insandan, ruhtan hareket etmek suretiyle, tabiatı



da beşerî bir plâna sokuyor."⁴

"Güz" şiirinde sonbahar mevsimindeki tabiatı seyreden şairin kendisidir. Bu şiiri yazdığı anda Çolpan'ın ruhunda esen kasırgalardan habersiz başka bir kimse, sonbaharda sararmış yapraklar karşısında şairin bu yazdıklarını duymayabilir. Ancak, yukarıdaki şiirde yenik Doğu ile galip Batı arasındaki güçlü tezata dayalı tabiat tasviri, bizi ister istemez Çolpan'ın bu şiiri yazdığı zamana ve yaşadığı yere gitmeye zorluyor. Çolpan bir iki istisna dışında bütün şiirlerinin altına yazdığı günü ve yeri titizlikle belirtmiştir. "Güz" şiirinin altında "4 Kasım 1921, Buhara" diye gösterilmiştir.

Çolpan bu şiiri 4 Kasım 1921'de Buhara şehrinde yazdığı sırada, Tür-

Çolpan bu şiiri 4 Kasım 1921'de Buhara şehrinde yazdığı sırada, Türkistan'ın büyük bir kısmı Sovyet Rus ordusu işgali altındaydı.

kistan'ın büyük bir kısmı Sovyet Rus ordusu işgali altındaydı. Moskova'dan özerk statüye sahip Buhara ile Hazretm Cumhuriyetleri daha kendi ordularını tam anlamıyla kuramamış, Türkistan'ın bir çok yerinde "Basmaç" denilen yerli çeteler düzenli Rus ordusuna karşı çarpışıyor, ama modern silahlara sahip Ruslar karşısında Türkler büyük kayıp veriyorlardı. Yine o sırada, Türkistan'ın güneyindeki Hindistan İngilizlerin sömürgesindeyken, Anadolu'da Batılı sömürgecilere karşı Kurtuluş Savaşı bütün şiddetiyle devam ediyordu. Anadolu Türklerinin mücadelesine ait haberleri Türkistan'daki aydınlar günü gününe yakından izliyorlardı. Mesela, Sakarya ve İnönü zaferlerine ait haberler Orta Asya'ya ulaştınca, Çolpan 1921 yılı sonlarında yazdığı "Tufan" adlı şiirinin başında, "Anadolu Köylerinin Muzaffer Ordularına" şöyle seslenmiştir:

**Ey İnönü, ey Sakarya, ey
İstiklâl erleri
Millî Misâk algança toktamas-
dan ilgeri!⁵**
(Ey İnönü, ey Sakarya, ey istiklâl erleri)

Misâk-i Milli alıncaya-dek durmadan ileri!

Çolpan "Tufan" adlı bu şiirinde "Medeniyet Beşiği" denilen Avrupada yaşayan insanların (yani Batılıların)

Anadolu köyle,indeki ve şetini sergileyerek, "kurtların aç gözlerinin Anadolu'daki altın dolu yerlere dikilmiş" olduğunu belirtir.

Daha önceki "Güz" adlı şiirde geçen "Doğu" kelimesiyle işgali altındaki Türkistan, Hindistan ve Anadolu toprakları, yani Asya'nın, "Batı" kelimesiyle ise, o yerleri sönmeye gelmiş Avrupalıların gözde tutulduğu şimdi daha iyi anlaşılabilir oluyor. Böylece, "Güz" şiirinde tasvir edilen sonbahar, tutsaklığın sembolüdür. Şaire göre, hayatın tabii bir parçası olan "hürriyet" elden gidince, varlık yok olmaya yüz tutar. Zaten, Çolpan'ın şiirlerinden sonbahar ve kış "tutsaklığın", ilkbahar ve yaz ise, "hürriyetin" sembolü olurlar. Mesela, Çolpan "Kış Öncesi" (1922) adlı şiirini aşağıya alınan iki dörtlüğünde, bahar ve sonbahar arasındaki tezatı şöyle belirtiyor: ⁶

**Özbek Türkçesindeki Aslı
Dünya... yaratıldığında hünük,
çirkin emiş de,
Köklem bile yaz una kıyimler
kiygizermiş.
Küz... heç köre almas, içi tar,
kızgın emiş de
Her nerseni sordırucu kolnu
tegizermiş.**

**Küz devride dünya kıyimi kal-
mas emiş de,
Kış çağıda una karamaklık da
yamanmış.
Bir karga, fakat, közlerini al-
mas emiş de,
Karga şu üçün kışda küyermiş
de, yanarmış...**

**Türkiye Türkçesine Çevirisi
Dünya... yaratıldığında gülünç,
çirkinmiş de,
Bahar ile yaz ona giyimler giy-
dirirmiş.
Güz... Hiç çekemez, içi dar,
kızgın imiş de,
Her şeyi soldurucu elini değdi-
rirmiş.**

**Güz devrinde dünyanın giyimi
kalmazmış da,
Kış çağında ona bakmak da
kötüymüş.
Bir karga, yalnız gözlerini ala-
mazmış da,
Karga bu yüzden kışta yanıp
tutuşurmuş.**

Yukarıdaki şiirde geçen karga kelimesi Çolpan'ın başka şiirlerinde de sık sık karşımıza çıkar. Sonbahar ve kış ile ilgili tabiat tasvirlerinde daima yer alan "karga" bazen tutsaklığın, yok oluşun habercisi, bazen ise, Türkistan toprak-



larını işgal eden Rus askerleri yerine kullanılır.

Şair "küz" (güz) aylarında millet ve yurdunun tutsaklığını için için duyarken, "köklem" (bahar) aylarından yurduna "hürlik havası" gelişini özler. Çolpan 18 Şubat 1924'te yazdığı "Köklem Keledir" (Bahar Gelir) adlı şiiri sonunda baharın yurduna "yeşerme" getirdiğini ümitle gözler: ⁷

**Köklem bilen yurtumğa hem bir
kökeriş kelseydi,
Könüller hem havalar-dek kök-
lem hidi berseydi,
Dillerge hem havalar-dek kök-
lem ruhu kirseydi!...**

(Bahar ile yurduma da bir yeşerme gelseydi,

Gönüller de havalar gibi bahar kokuşu verseydi,

Yüreklerle de havalar gibi bahar ruhu girseydi!...)

Ancak, bahar ve yaz nedense şairin yurduna artık hiç uğramaz, mevsim her zaman ya sonbahardır, ya kış. Çolpan "Hazan" (16 Kasım 1923) adlı şiirinde, yurdunun Ruslar'ın boyunduruğu altında olduğunu daha açık ve belirgin tasvirler: ⁸

**Özbek Türkçesindeki Aslı
Küz çağı... tupraklar gezerib
kaldılar,
Gezerip kaldılar küz çağı tup-
raklar.
Son demde yapraklar kızarıb
yandılar.
Kızarıb yandılar son demde
yapraklar.**

ÇOLPAN'IN ŞİİRLERİNDE TABİAT VE HÜRRIYET DUYGUSU

Karğalar bağlarda kağılaşıp kaldılar,
Bilmedim, kimlerrnin kısmeti üzülür?
Yanakka yapışıp, bir çengel saldılar,
Bilmedim, kimlerrnin ümidi yok bulur?

Ey, soğuk ellerden muz kiyib kelgenler,
U kopal tüşüniz karlarda yok bolsın!
Ey, benim bağımndan mevemni tergenler
U kara başınız yerlerge kömül-sin!

Türkiye Türkçesine Çevirisi
Güz çağı... topraklar bozarıp kaldılar,
Bozarıp kaldılar güz çağı topraklar.
Son anda yapraklar kızarıp yandılar,
Kızarıp yandılar son anda yapraklar.

Kargalar bağlarda gakalaşıp kaldılar,
Bilmedim, kimlerin kısmeti dü-rülür?
Ceviz ağacına yapışıp pençe attılar,
Bilmedim, kimlerin ümidi yok olur?

Ey soğuk illerden buz giyip gen-lenler,
O kötü düşünüz karlarda yok olsun!
Ey, benim bağımndan meyva derenler,
O kara başınız yerlere gömül-sün!

Bilmedim, kimlerin ümidi yok bulur,
Son demde yapraklar kızarıp yandılar?
Bilmedim, kimlerrnin kısmeti üzülür,
Küz çağı... topraklar gezerib kaldılar?

Bilmedim, kimlerrnin ümidi yok

olur,
Son anda yapraklar kızarıp yandılar?
Bilmedim, kimlerin kısmeti dü-rülür,
Güz çağı... topraklar bozarıp kaldılar?

Yukardaki şiirin üçüncü dörtlüğün-de "soğuk illerden buz giyip gelenler" ile kuzeyden gelmiş olan Rus askerleri-ne işaret ediliyor. İstilacıların, Türki-stan hakkında "kötü düşleri" vardır ve onlar şairin yurdundaki "bağlardan meyva deriyorlar", yani yurdun zenginliklerini sömürüyorlar. Vatani tasvirk olduğu için, şair hazan (sonbahar)'daki

Çolpan Anadolu'ya hiç gitmediği halde, İstanbul'dan gelen gazete, dergi ve kitapları okumuş, onlardan öğrendiği Türkiye Türkçesiyle de 11 şiir yazılmıştır.

tabiatta bu tutksaklığı görüyor. Bozar-mış topraklar ve kızarmış yapraklar bile, saire Ruslar tarafından talan edilen Türkistan'ı hatırlatıyor. Tutksaklıkta şairin milletinden çok sayıda kimsenin kısmeti dü-rülür ve ümitleri yok olur. Bu şiirde "hürriyet" ve "hür olmak" ile ilgili kelime veya sıfatlar kullanılmamış olsa da, şairin hürriyet duygusu kendi-ni güçlü olarak sezdiriyor. Çolpan'ın 7 Ağustos 1922 tarihinde yazdığı "Könül" (Gönül) adlı şiirinde, bu hürriyet duygusu çok açık bir şekilde ön plana geçer:⁹

Özbek Türkçesindeki Aslı
KÖNÜL
Könül, sen munçalar nege
Kişenler birle dostlaşdın?
Ne feryadın, ne dâdın bar,
Neçün sen munça sustlaşdın?

Hakaret dilni ağrıtmaz,
Tübenlik mengü ketmesmi?
Kişenler parçalanmasmı?
Kılıçlar endi sınmasmı?

Tirirken, ölmegensen,
Sen de âdem, sen de insansen,

Kişen kiyme,
Boyn egme,
Ki sen hem hür tuğlğansen!

Türkiye Türkçesine Çevirisi
GÖNÜL
Gönül, sen buncalar niye?
Zincirler ile dost oldun?
Ne feryadın, ne sesin var,
Niçin sen bunca uslandın?

Hakaret gönüli ağrıtmaz,
Alçaklık bengi gitmez mi?
Zincirler parçalanmız mı?
Kılıçlar şimdi kırılmaz mı?

Dirisin, ölmemişsin,
Sen de âdem, sen de insansın,
Zincir takma,
Boyn egme,
Ki sen de hür doğmuşsun!

Böylece, Çolpan yaşadığı devirde yurdunun Sovyet Rus orduları işgali altındaki "sömürge" durumunu ve kendi milletinin "hürriyet özlemini" yazdığı bütün şiirlerinde, özellikle tabiat tasvirleri ile dile getirmeye çalışır. Şair dış

dünyayı kendi yüreğindeki hürriyet duygusunu ifade etmek için araç olarak kullanır. Demek, Çolpan'ın şiirlerinde "tabiat" tek başına bir anlam ifade etmez. Aksine, "tabiat" ancak şairin hürriyet duygusu ile birlikte "beşeri" (insancıl) bir değer kazanmış oluyor. İşte, Çolpan'ı sıradan bir şair yerine, Türk Dünyası şiirine doruk şairlerden biri yapan büyü, onun dış âlemi kendi bireysel (ferdi) duygusu ile tasvirlemedeki başarısından ileri gelmektedir. Çolpan'ın şiirlerinde "ölüm" kavramı bile şairin kendi milleti ve yurdunun "hürriyet özlemi" duygusu ile sıkı-sıkıya bağlantılıdır.

Çolpan'daki "hürriyet özlemi" öyle güçlü bir duygudur ki, şair bazı şiirlerinde kendi dar yöresinden evrenselliğe yükselerek, yaşadığı çağını daha derinden kavrayabilmiştir. Çolpan "Osmanlıca" diye tanımladığı Türkiye Türkçesinde yazdığı 11 şiirden birinde, daha 13 Mart 1924'te 20. yüzyılı ne kadar büyük bir kehânet ile önceden sezebilmiştir:¹⁰

20-nci ASIR
Bu imiş: bilgi-fen, hüner asrı,

Bu imiş: yükselen beşer asrı,
Hâdihât öyle gösterir ki, bu asır,
Yalnız: şer ve şer ve şer asrı...

20. yüzyılda Stali, Hitler ve Mao'nun büyük çaptaki katliamları ile hele şu sıralarda Bosna'da devam eden insanlık trajedisi, Çolpan'ın 20. yüzyılı hem "bilgi-fen ve yükselen beşer asrı" hem de "şer asrı" olarak tasvirlemede ne kadar haklı olduğunu gösterir. Yaşadığı devirde yurdunun düşman boyunduruğu altındaki durumu sair ruhunda derin acılar bırakmıştır. Çolpan "Belendlikde" (Yükseklikte) adlı dörtlüğünde, Buhara emirlerinin şimdi harabeye dönmüş olan "Sitâre-yi Mâh-hasa" sarayı balkonundan 4 Mayıs 1923'te Buhara şehrine bakarken şöyle seslenir:¹¹

Özbek Türkçesindeki Aslı
Akşam çağı munda kel de, se-yret,
Kâbus-ı adem bilen fenâni.
İntilme semâge, tokta, sabret,
Bu yerde tanib al ak-karanı!...

Türkiye Türkçesindeki Çevirisi
Akşam çağı burda, gel de se-yret,
Kâbus-ı adem ile fenâ'yı.
Meyletme göğe, dur, sabret,
Bu yerde tanip bil ak-karayı!...

Buhara şehri bir zamanlar hem ilim hem de ticaret bakımından dünyanın en zengin merkezlerinden biriydi. Şair Buhara'nın bugünkü acıklı durumuna bakarken, geçmişin nasıl olduğunu "kâbus-ı adem" sözleriyle ifade ediyor. Çolpan şiirlerinde Marksist ideolojiye yer vermediği ve Sovyet hükümetini

BİR DÜZELTME VE ÖZÜR

Türk Edebiyatı dergisinin Ağustos 1993 tarihli sayısında yayımlanan "Yahya Kemal'in Şiirine İlmî Saygımız Yeterli mi?" adlı yazımda, Yahya Kemal'in şiirlerinin ilk ve daha sonraki yayımları tarihleri hakkında bibliyografik çalışma yapılmamış olduğundan yakınmışım. Ancak, benim bu "bilgi ve başvuru eksikliği"mi Sayın Bâki Top Asiltürk yine **Türk Edebiyatı** dergisinin Ekim 1993 sayısında basılan "Yahya Kemal'in Şiirine Saygı" adlı tenkit yazısıyla doldurdu. Sayın Asiltürk'ün belirttiği gibi, 1984 yılında yayımlanan bir eserde sevgili meslektaşım Mustafa Argunşah'ın "Yahya Kemal'in Şiirlerinin Bibliyografyası" adlı çalışması vardır. ¹³ Gözümünden kaçmış olan bu çalışmayı hatırlattığı için Bâki Top Asiltürk'e minnettarlık bildirirken, Mustafa Argunşah'ı da gönülden tebrik ederim. Çünkü, Yahya Kemal'in şiirlerinin ilk yayımlanış tarihlerini bilmek, Türk Dünyası Şiiri üzerindeki karşılaştırmalı araştırmalar için de çok yararlı olacaktır. Yalnız, Mustafa Argunşah'ın o çalışmasını genişleterek, Yahya Kemal'in İstanbul Fethi Cemiyeti tarafından yayımlanmış olan şiir kitaplarına giren şiir metinleri ile onların ilk yayımlandıkları metinleri karşılaştıran bir araştırmaya da ihtiyaç duyulduğunu önemli belirteyim. Ben yurt dışında yaşadığım ve daha çok Türkiye dışındaki Türk boyları edebiyatları ile uğraştığım için, Türkiye'deki yayınları düzenli izleme imkânına sahip değilim. Bu eksikliğimi, konu ve yazı bakımından gittikçe zenginleşen **Türk Edebiyatı** dergisi ile doldurmaya çalışıyorum.

destekleyici propaganda yapmadığı, aksine "bağımsızlık ve hürriyet" temalarını işlediği için, 1930'larda şiddetli baskılara uğrar, bir kaç kez tutuklanır ve en sonunda 5 Ekim 1938 tarihinde kurşuna dizilerek öldürülür. Adı ve eserleri yurdu Özbekistan'da uzun bir süre yasaklanan Çolpan, ölümünden çok sonra 1956 yılında genel Sovyet affına uğradıysa da, onun şiirleri ancak 1987'den sonra tekrar yayınlanabildi.¹² Çolpan 41 yaşında öldürüldüysede, onun "hürriyet duygusu" ile yoğrulmuş has (lirik) şiirleri, bugün bağımsızlığına kavuşmuş olan ülkesinde Özbek Türk şiirinin en güzel örnekleri olarak derin bir sevgiyle okunuyor. Çolpan yalnız yaşadığı yıllardaki şairler üzerinde değil, daha sonraki kuşaklar üzerinde de derin izler bırakmış ve şairler "propaganda şiirleri" değil, gerçek şiir yazmaya yönelmiş bir büyük şairdir. Çolpan Anadolu'ya hiç gitmediği halde, İstanbul'dan gelen gazete, dergi ve kitapları okumuş, onlardan öğrendiği Türkiye Türkçesiyle de 11 şiir yazılmıştır. Çolpan, Türkiye Türk şairlerinden Namık Kemal, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Ahmet Haşim, Mehmed Akif ve Yahya Kemal'in 1922'ye kadar yayımlanmış şiirlerini büyük bir ihtimâle okumuş olmalıdır. 1922'den sonra, İstanbul'dan Orta Asya'ya gazete ve dergilerin gelişi kesilir. Ancak, Çolpan kendisine has bir şiir dünyasını 1920 yılında artık yaratmış durumdaydı.

DİPNOTLARI:

- Mehmet Kaplan, "Gece, Altın ve Şarap", **Edebiyatımızın İçinden**, İstanbul Dergâh Yayınları, 1987, s. 35.
- Çolpan'ın "Küz" adlı şiiri önce şairin ilk şiir kitabında yayımlandı: **Uyguns** Taşkent, Türkistan Cumhuriyetinin Devlet Neşriyatı, 1922, s. 6. Bu şiir daha sonra şairin bir ciltlik seçme eserler kitabına alındı: **Yana Aldım Sazımın**, Taşkent, Gafur Gulam Neşriyatı, 1991, s. 414. Yalnız son yayımda bu şiirin 7'nci dizesi yanlış okunmuştur.
- Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlipleri** İstanbul, Anıl Yayınevi, 1968, s. 151.
- Mehmet Kaplan, a.g.y. s. 152.
- "Tufan" şiiri şairin ikinci şiir kitabında yayımlandı: **Bulaklar**, Taşkent, Türkistan Cumhuriyetinin Devlet Neşriyatı, (basım tarihi verilmemiş, ancak başka kaynaklar bu kitabın 1922 yılında yayımlandığını bildiriyor), s. 12-13
- Çolpan'ın "Kış Aldıda" şiiri önce şairin üçüncü kitabında yayımlandı: **Tan Sırları**, Taşkent, Türkistan Özbekistan Devlet Neşriyatı, 1926, s. 26. Bu şiirin yeniden yayımı: **Yana Aldım Sazımın** a.g.y. s. 448.
- "Köklem Keledir", **Tan Sırları** a.g.y. s. 42 **Yana Aldım Sazımın**, a.g.y. 491
- "Hazan" şiiri ilk önce **Fergana** gazetesinde (16 Kasım 1923) yayımlandığı halde, bu ilk yayımı maalesef görmedim. Yeniden yayımı: **Yana Aldım Sazımın** a.g.y. s. 448
- "Könül", **Tan Sırları** a.g.y. s. 7; **Yana Aldım Sazımın** a.g.y. s. 444
- "20.nci Asır", **Tan Sırları**, a.g.y. s. 70; bu şiiri **Yana Aldım Sazımın** kitabında yok.
- "Belendlikde", **Tan Sırları**, a.g.y. s. 70; **Yana Aldım Sazımın**, a.g.y. s. 473
- Sovyet devrindeki Özbekistan'da Çolpan'dan seçme şiirleri toplayan şu iki yayın var: Çolpan, **Baharı Sağını**, Taşkent, Yulduzca Neşriyatı, 1988 (65 sayfa); Çolpan, **Yana Aldım Sazımın**, a.g.y. (576 sayfa. Bu esere Çolpan'ın bir romanı ile bir piyesi de alınmış). Çolpan'ın bütün şiirlerini toplayan bir eser tarahımızdan hazırlanıyor. Şair Çolpan'ın ilk şiir kitabı hakkında bir öğrencim benim gözetimimde şu master tezini hazırlamıştır: Nermin Ercan, **Çolpan: Uyguns** (Tenkitli Metin ve İndeks), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.
- Mustaf Argunşah, "Yahya Kemal'in Şiirlerinin Bibliyografyası", **Doğumunun 100. Yılında Yahya Kemal Beyatlı**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları, 1984, s. 228-234.

Rainer Maria Rilke KÖR KADIN

ÇEV.: SEDAT UMRAN

("Buch der Bilder" kitabından)

Yabancı adam:

Bunun sözünü etmekten endişe duymuyor musun?

Kör kadın:

Hayır!

Aradan çok büyük bir zaman geçti. O bir başkasıydı. O, o zaman gören biriydi, patırdılı ve bakarak yaşıyordu, işte o öldü.

Yabancı adam:

Ölüm güç mü oldu?

Kör kadın:

Ölmek önceden bilinmeyen bir gaddarlığıdır.

Hatta yabancı biri bile ölürse güçlü olunmalıdır.

Yabancı adam:

O başkası sana yabancı mıydı?

Kör kadın:

Yahut yabancı mı oldu?

Ölüm hatta anneyi çocuğu için yabancı kılar. -Yine de ilk günler korkunçtu; bütün bedenim yaralanmıştı; nesnelere çiçeklenen ve olgunlaşan dünya içimden sökülüp götürülmüştü, yüreğimle birlikte. (Bana öyle görünüyordu) ve ben altüst edilmiş bir toprak gibi orada açık duruyordum, gözyaşlarının soğuk yağmurunu içiyordum, o gözyaşları ki ölü gözlerimden kesintisiz, bulutların düşüşleri gibi, boşanıyordu; kulaçım büyümüştü, açıldı her şey. İstitemeyen şeyleri artık işitiyordum: Ellerimin üzerinden akıp geçen zaman, ince kadehlerde tınlayan zamanı duyuyordum ve ellerimin yakınından büyük beyaz bir gülnün soluğunun geçtiğini hissediyordum. Hep şöyle düşünüp duruyordum: Gece, hep gece ve bir aydınlık şerit gördüğümü sanıyordum, bu şerit bir gündüz gibi büyüyecekti sanki. Çoktandır ellerimin

üzerinde duran sabaha doğru yürüdüğümü sanıyordum. Eğer ağır uyku yüzünden aşağıya düşerse, annemi uyandırıyordum; ona şöyle sesleniyordum: Buraya gel anne, ışığı yak!

Ve kulak veriyordum. Uzun çok uzun bir süre sessizlik egemen oluyordu, yatağımın taşlaştığını hissediyordum, bundan sonra bana bir şey görünür gibi oluyordu: Bu annemin bana acı veren ağlamasıydı, bunu düşünmek istemiyordum.

İşığı yak, ışığı yak; Düşümde sık sık öyle bağınyordum. Uzay yere indi, onu yüzümden ve göğsümden al, sen onu kaldırmalısın, onu yıldızlara yeniden vermelisin; üzerindeki gökle öyle yaşayamam, ama anne sana mı söylüyorum bunları? Pekâla, ama kime? Onun ardındaki kimdir? Perdenin ardında kim var? Kış mı? Anne, yoksa fırtına mı? Anne, yoksa gece mi? Söyle, yoksa gün mü?... Gün!...

Bensiz bir gün, nasıl bensiz bir gün olabilir? Ben hiç bir yerde yok muyum? Kimse beni sormuyor mu? Biz büsbütün mü unutulduk?... Ama işte sen oradasın; senin hâlâ her şeyin var, değil mi? Senin gözlerin için her şey çaba harcıyor, sana rahatlık vermek için. Gözlerin yorulduğunda, onlar tekrar çıkabilirler...

Yabancı adam: (Hafif bir sesle)

- Biliyorum!...

Çiçeklerin renklerini yitirecekler, aynalar donacaklar, kitaplarımda satırlar eciş-büçüş olacak. Kuşların caddelerde kanatlarını çırpacaklar ve yabancı pencerelere çarparak yaralanacaklar. Artık benimle bağlantısı olan hiç bir şey yok, herkes tarafından terk edilim. Ben bir adamım.

Yabancı adam:

Ve ben denizin üzerinden sana geldim.

Kör kadın:

Nasıl adaya mı? Oradan mı geldin?

Yabancı adam:

Ben henüz kayıktayım. Kayığı usulca karaya yanaştırdım. Sana yanaştırdım. Sallanıp duruyor. Bayrağı sana doğru dalgalanıyor.

Kör kadın:

Ben bir adayım ve tek başınayım. Ben zenginim. Eski dalgalar daha o zaman var oluyordu.

Sinirlerim de, bir sürü kullanımdan aşınmış olarak vardılar.

Ben de bundan acı duyuyorum.

Her şey yüreğimin içinden çıkıp gitmişti.

Nereye gittiklerini bilmiyordu ama ben onların hepsini orada buldum.

Ben neysen bütün duygularım bir araya gelmiş duruyordu, beni sıkıştırıyorlar ve kımlandanmyan duvarla çevrili gözlerimde bağınyorlardı. Benim bütün baştan çıkarılmış duygularım!

Onların öyle yıllarca durup durmadıklarını bilmiyorum, ama haftalardan beri ezilmiş olarak geri geliyorlar ve hiç kimseyi tanımyorlardı.

Bundan sonra gözlerime giden yol uzadı.

Ben artık onu bilmiyorum.

Şimdi her şey içimde dolaşiyor, emin ve tasasız. Hastalıklarından kurtulmuş gibi olan duygular yürümenin tadını çıkararak bedenimin karanlık evinden geçiyorlar. Bazıları anıların üzerine eğilmişler okuyorlar, ama gençlerin hepsi dışarıya bakıyor.

Çünkü onların kıyımaya yaklaştıkları yerde

Giyimim camdandır.

Alnım görüyor, elim okuyor başkalarının elinde şiiirler, ayaklarını bastığı taşlarla konuşuyor, sesimi günlük duvarlardan her kuş işitiyor.

Artık hiç bir şeyden yoksun değilim; tüm renkler hışırtıya ve kokuya dönüşütle ve sonsuz güzellikteki sesler gibi yankılanıyorlar.

Kitap bana ne verebilir ki!

Rüzgâr ağaçlarda sayfalrı çeviriyor ve ben orada ne gibi sözler olduğunu biliyorum, bunları bazen pesten bir sesle tekrarlıyorum. Ve gözleri çiçekler gibi koparan ölüm benimkileri bulamayacak...

Yabancı adam: (Hafif bir sesle)

- Biliyorum!...

TDÜ İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1C/86

KAYSERİLİ ŞAIR HÂMİ EFENDİ

Tarla Dergisinin Temmuz 1993 sayısında, Behçet Kemâl Çağlar'ın babası Hâmi Efendi tanıtılıyor. 1877-1934 yılları arasında yaşayan Hâmi Efendi, Halkalı Ziraat Mektebi mezunu imiş. Yazar Rasim Deniz, Mâmi Efendi'nin bir gazelini örnek olarak almış.

Münkir-i hüsnün senin kâfir değil de ya nedir

Bellerinde anların zünnar olmuş olmamış beyti de gazelin en güzel beyti.

RADYONUN GÖRÜNMEYEN KAHRAMANLARI

Cumhuriyet gazetesinin 17 Ekim 1993 pazar ekinde, Cumhur Canbazoglu, özel radyo spikerleriyle bir konuşma yapmış. Hiçbiri "Türkçeyi katlettikleri" suçlamasını kabul etmyorlar. Kent FM radyosundan Levent şunları söylemiş "Türkçeyi bozdular deniliyor. Türkçe çok az kelimeyle konuşulan bir dil. Açıklamaya, yeni kelimelere gereksinimi var. Dile yeni kelimeler sokaktan geliyor. Dile yeni kelimeler sokaktan gelebilir. Ahmet Rasim'in, Hüseyin Rahmi'nin, Raft Cevat Ulunay'ın ve Reşat Ekrem Koçu'nun kullandığı dile birçok kelime sokaktan geliyordu. Burası doğrudur. Fakat biz sadeleştirmede aşırıya gitme uğruna, Önce Levent Bey'in dediği gibi, dilimizi çok az kelimeyle konuşulan bir dil haline getirmeyi becerdik. Sonra da Türk dilini en iyi kullanan yazarların bile dilini sadeleştirdik. Çalkışu bile tanımmaz hâle geldi. Yapısalcılık veya göstergebilim yöntemleri ile başka dillerin metinlerini kılı kırk yarararak inceledik. Kendi metinlerimize gelince dilini değiştirdik. Sanki söz konusu olan bir edebî eser değil de eğlenceli bir fıkrâ imiş gibi. Çalkışu romanının konusunu değiştirmeyi yeterli "sadekat" sayarak dilini yavanlaştırdık. Eliot'un, Ezra Pound'un, Apollinaire'i asil dilinde anlamaya çalışan gençler, Tevfik Fikret'i anlamak yerine yavanlaştırmış çevirilerine kaldılar. Şimdi de eskiden olduğu

Hâlâ aşırı
sadeleştirmeci
olanlara,
radyocular
üşlubuyla diyorum
ki: "Canlanm
benim. Süper
sizsiniz, sâyenizde
artık dilimiz sıfır
numara"

gibi sokaktan dilimize kelimeler giriyor. Fakat bunlar artık halkın Türkçesi değil, ithal edilmiş İngilizce deyimlerin sokakta teneke kutu veya pet şişe gibi ezildikten sonra toplanmış şekilleri. Hâlâ aşırı sadeleştirmeci olanlara, radyocular üslubuyla diyorum ki: "Canlanm benim. Süper sizsiniz sâyenizde artık dilimiz sıfır numara"

KIMLIĞIM BİR GÜL DALI

Adnan Büyükbaş, şiirlerini "Kimliğim Bir Gül Dalı" adını taşıyan kitabında toplamış. Kayseri'de Geçit yayınları tarafından yayınlanan bu kitap, hem halk şiiri, hem yeni Türk şiiri zevkini aksettiriyor.

Savra Mezarlığı, Anneler, Hücremde Işık Bulsam adını taşıyan şiirler en beğendiklerim oldu. Kitaptan anlaşıldığına göre şairin başında "fikir suçuyla suçlanma" olması muhtemel olaylar geçmiş. Acıların yüreğinden süzen ve şiirleştiren Adnan Büyükbaş'ı tebrik ederim. Savra Mezarlığı şiiri, Azerbaycan'da Dilman'ın komşu köyü Savra'yı bana düşündürdü.

Dilman'ın üstü Savra'dı
Söz dedim başın tavladı
Heye senin hevesin yohdur
Neynisen iki avradı?

Bir halk hicviyesidir. Bundan yüz yıl önce Dilman'da yaşayan Hacı Ali, arkadaşına bir şey soruyor. İki hanımlı arkadaşına, ona yüzünü buruşturarak ve baştan savma cevap verince, "Eğer hevesin yoksa neden iki hanımlı evlisin?" manasına yulkardaki dörtlükle, Hacı Ali arkadaşına çıkışıyor. Türk Dünyası özellikle Oğuz boyları, coğrafi isimleri kendisiyle birlikte taşır. Acaba Kayseri'deki Savra'yı ve Azerbaycan Savra'sını aynı boy mu kurdu?

RİVAYET BİR, MAKSAT MUHTELİF

Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesini ve ezanın Türkçe okunmasını isteyenleri iki kısma ayırmak mümkündür. Birincisi müslüman gruptur. Bunlar Kur'an'ın buyruklarını ve öğütlerini anlamak isteyenlerdir. Bence bu talebi dile getirmenin modası artık geçmiştir. Diyanet İşleri bile Kur'an meali hazırladığına göre, zaten bu istek yerini bulmuştur. Bir müslüman kendisi için Kur'an okuyorsa, anadilinde okur. Anlamadığı mesajın ona faydası olmaz çünkü. Bir

ölenin ruhuna okunuyorsa veya ibadet maksadıyla okunacaksa, aslından okunmalıdır. Bu mesele halledilmiş, tekrar tekrar geri dönülmeyecek bir meseledir.

İkinci grup yazarlar için Kur'an'ın dilimize çevrilmesinde ki maksad farklıdır. İlhan Arsel ve benzerleri, Kur'an'ın pek önemli bir mesajı olmadığına inandıklarından, Türkçe okunmasının halk üzerindeki Kur'an tesirini kaldıracığına ve halkın "Kur'an'da önemli bir şey yokmuş" diyeceğini sanmakta, bunu beklemektedirler.

Birinci gruptan olan samimi müslüman Türkçeciler, ikinci grup yazarları referans olarak almaktan kaçınılmalıdır. 30 Ekim 1993 tarihli Cumhuriyet Dergi ekinde fakül- teden sınıf arkadaşım Selçuk Erez, İlhan Arsel'den cümleler alarak, Kur'an'ın Türkçeleşmesini savunuyordu. Herhâlde Selçuk Erez, İlhan Arsel'in asıl maksadını bilmiyordu. Nasıl ki birçok mistik ve fistik hatun da İlhan Arsel'i bir "İslâm aydınlanmacısı" sayarak, hem üç kulhüvallah bir elhamla uy- kuya dalıyor, hem de uykuya dalmadan önce İlhan Arsel kitapları okuyorlar.

TÖREN BUYSA PATRİK BENEM

Bu yıl Noel Baba için dini tören düzenlenecek, ortodoks, müslüman ve katolik din adamlarının katılacağı bu töreni Fener Rum Patrik'i yönetecekmiş. Törende dünya barışı için dualar okunacakmış. Bu törenin de karışık, çor- ba gibi bir anlayışın ürünü olduğu hemen anlaşılıyor. Eğer böyle bir tören Bizans devrinde var olan bir gelenek ise, müslüman din adamlarını neden gönderiyorsunuz? İslâm hoş- görüstüne uygun şekilde, bu törenin yapılmasına ve sadece ortodoksların yönetmesine izin veririz ve bu iş biter. Böyle bir gelenek yoksa bunu biz başlatıyorsa o zaman aksi olur. Türkiye Cumhuriyeti'nin başlattığı bir gelenek Diyan- et İşleri temsilcisinin yönetimine verilir. Eğer bu hrısti- yanlık töreni değil, barış için yapılan bir ayınse, İslâm dini diğer dinleri de saydığından müslüman bir din adamı yö- netmelidir. Bosna'da ortodoks Sırp lar Müslümanlara karşı gözyaşartıcı banş örnekleri arzederken, kara mizah örneği bir barış töreni yaparlar Diyanet İşleri temsilcisini dünyaya rahip yamağı gibi göstermeyelim. Mahsun Kırmızıgül "Alem buysa kiral benim" diyor. Şu halde "tören buysa Patrik benem" diyemez miyiz?

TÜRKÇE ÇOK MU FAKİRDİR?

Herhangi bir Avrupa dili Cermen dillerinden gelmiş olsa bile Latince ve eski Yunanca'dan hatırı sayılır miktarda kelime almıştır. Bunları dilinden atarak dilini fakirleştir- meyi düşünen dilciler o ülkelerde nadir nebat gibi yetişir, fakat fikirlerine pek itibar edilmez.

Bizde, Dil Kurumu'nun biri faydalı ikincisi zararlı iki tesi- ri olmuştur. Halk ağzından kelime toplamak ve bunlara da- yanan kelime üretmek, Dil Kurumu'nun teşekküre layık hizmetidir. Bu hizmet sayesinde bir felsefe, sosyoloji ma- kalesi okurken karmaşık deyimlere ihtiyaç kalmadan Türk-

çe okuyor ve anlıyoruz. Dil Kurumu'nun dilimizi zenginleş- tirici yönü bu olmuştur. İkinci yönü teşekküre değil binler- ce teessüfe layık yönüdür. Bu yönüyle Dil Kurumu "tasfiye edici, ihraç edici, kullanmayı yasaklayıcı zaptıye" görünümündedir. Tamamen berrak olarak anlaşılmayan bazı se- beplerle 1950'li yıllardan sonra bir cephe değişimi olayı yaşanmıştır. "Half taym" yapan futbol takımları gibi milli- yetçiler öztürkçe kalesini daha soldakilere bırakmışlardır. Surrealist bir memleket olduğumuz gerçeği burada da be- lirmektedir.

Daha önce Türkçüler tasfiyeciler, sol görüş sahipleri onla- rın muarızı iken, durum birkaç yılda tersine dönmüştür. 1940'lı yıllarda öz Türkçülüğü Halk Partisinin bir hevesi sayarak yeni kelimelerle alay eden Aziz Nesin, 50'li yıllar biterken "Kurum'cu" olup çıkmıştır. Yeni üretilen kelimeler lügata alınarak, eski kelimelerin artık kullanılmaz olanları çıkarılabilir. Hâlbuki asıl kurumlardan daha dehşetli, ortaya terör salan yazarlar türemiş, Yanıt yerine "cevap" neden yerine "sebep" diyorum diye aslında yeni kelimeleri seven ben bile sık sık tekdir edilmişimdir. Sonunda olan, Türkçeye olmuştur. Zamanında moda olduğu için Türkçe ile oynucakla oynar gibi oynayıp sonunda bozan bazı "cici çocuklar" anneleri "üşütürsün hadi artık içerde oyna" diye pencereden bağırdığından Anglosakson apartmanındaki dairelerine koşarak, İngiliz dilinin yumuşak halisi üzerinde daha cici oyuncaklarla oynamaya başlamışlar, sokakta oynayan biz eski arkadaşlarına pencereden "show, market vs" gibi yeni oyuncaklarını göstermişlerdir.

Bizim hâlimiz ise ilâhi bir yardım gelmese çok köttüdü. Köşede ki eski konakta yeni kelime muarızları eski dilciler oturuyor.

Anglosakson apartmanında oturanlar eski Kurumcu, yeni İngilizciler. Bir de sokakta kalan bizler vanz. Sokak- ta kalanlar da iki ayrı grup. Oyuncakçı bozdukları hâlde içe- ri kaçmayan "Kurumcuların vefalı çocukları" ve eski konak- ta yakınları oturduğu hâlde sokaktaki vefalı Kurumcularla arkadaşlık kurarak, ellerindeki oyuncakların tamir edilmesini isteyen bizler.

Eski Konak sâkinleri ile Apartman sâkinlerinin yerinde olup rahat etmeyi çok isterdim. Fakat Türkçe'nin fakirliği konusundaki iftiralar yüzüğimizi deliyor. Tasfiyecilik yap- masaydık bizde de kaç türlü çiçek, ot, kuş vs adı olacaktı.

Aktüel dergisinin ilk sayılarının birinde bir Kürt yazarı "Kürtçe'de binlerce bitki adı varken, siz her şeye ot deyip geçiyorsunuz" demişti.

Deng Yayınları tarafından 1992'de basılan Ferheng (Kürtçe sözlük) önsözünde de şu sözler var:

"Kürtçe Türkçe'den hiç kelime almamıştır buna karşılık Türkçe Kürtçe'den yüzlerce kelime almış, şekil ve içeriğini değiştirerek kendine mal etmiştir. Çapraz (çaprâst) gul (gül) mezra (mezre) kelimeleri gibi"

Bu iddia da bir bilgi eksikliğine dayanıyor. Ferheng adlı sözlüğün yazarı D. İzoli Farsça'dan Türkçe'ye geçen bütün kelimeleri Kürtçe'den alınmış sayıyor. Üstelik mezra keli- mesi her iki dile de Arapçadan geçmiştir. Hollanda'da ko- nuşulan dil, Almanca ile aynı dil ailesindedir.

İzoli'nin iddiası, yalnız Fflanmanca öğrenmiş birinin Al- manya'ya gidince "Almanlar bir çok kelimeyi bizlerden al- mışlar" demesine benziyor. Farsça ile Kürtçe'nin aynı dil ailesinden olmasına bağlı bu benzerlik. Kürtçe'nin değil Farsça'nın Türk diline etkisindedir.

KOCA RAGIP PAŞA

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1c/186

yüzümüzdendir. Felekte uyuşukluk yok; kusur yine bizdendir" diye çığlıklar atıyordu. Ne kadar zıt tabiat- lar!.. Koca Ragıp, Kanun'ye yakışacak bir vezir imiş. Belki onun, zemine de âsumâna da anlatamadığı derdi bu idi. Belki onu hikmet vadisinde başarılı yapan da bu duyarlılık idi. Ziya Paşa onun için,

İrsâ-i meselde misli yoktur
derken çok haklıydı. O,

Sorsalar mağdûrunu gaddâr kendin gösterir
"Gaddar kişiye "mağdur edilen kimdir?" diye sor- salar, (yine) kendini gösterir." veya

Şecaat arz ederken merd-i kıpı sirkatin söyler
"Çingene beyi, yiğitliğini anlatayım derken (yiğitlik diye) hırsızlığını anlatır" gibi mısralarıyla her devrin müstesna güzelliklerini terennüm ediyordu. O, topluma yön vermek için bütün siyasi ve edebî gücünü seferber ede- rek bu fikirlerini hikmetleştiriyor, yine de maalesef tazvi-i nefes eyliyordu. Şu beyti ne kadar da alışılmışın dışında bir söyleyiştir:

Libâs-ı nev-be-nevle ey olan ârâyise mâil
Kemâlden haber ver kimse senden ihtişâm almaz
"Ey yeni yeni elbiseler giymekle cihanı güzelleştir- me çabasındasın olan kişi!.. Sen (ruh) uğunluğundan haber ver, yoksa kimsenin senden ihtişâm aldığı yok" Aradan geçen yaklaşık bir asır sonra Ziya Paşa, ter- kib-i bendinde,

Bed-asla necâbet mi verir hiç üniforma
Zerdüz palan ursan eşek yine eşektir
"Mayası bozuk kişilere üniforma hiç asalet verebi- lir mi? Eşeğe altın palan da vursan yine eşektir" derken aynı toplumsal illeti dile getirmiyor mu? Keza aynı iki şairden ilki,

Var ise bir hünerin arz ile ispat eyle
Olamaz mahz-ı mübâhât bu da vâya delil
"Eğer bir hünerin varsa, bunu ortaya koyarak (hü- nerinin) ispat eyle. Yoksa davaya delil olamaz"

derken, ikincisi de bu tecrübe ile;
Âyinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz
Şahsın görüntü rütbe-i akli eserinde
"Kişinin ayınası işidir; sözleri değil. Nitekim bir şahsın aklının derecesi, ortaya koyduğu eser de görü- lür" diyor. Her ikisi de pek haklıydılar. Bu güzeller, bu güzellikler hâlâ yaşayan, çağımızda da geçerli olan ve daha nice çağlar maalesef ve maassürü hafızalarımızı meş- gul edecek istisna sözler değil mi?

Ragıp Paşa yine bir güzel tasvir ederek diyor ki;
Ragıp müdâhâneyle riyâdır zamânede
Dünyayı sanma cev- ü sitemdir harâb eden
"Ey Ragıp! Sanma ki dünyayı hârab eden; (kişilere yapılan) ezizet ve sitemlerdir. Dünyayı harâb eden (asıl uygulamaya), zamane insanlarındaki yaltakçılık ve gösteriş merakıdır."

Aynı manzarada bir başka güzellik de İzzet, Molla'dan bize ulaştır;
Meşhurdur fışk ile olmaz cihân harâb

Koca Ragıp Paşa,
Elde isti'dad olunca kâr kendin gösterir

"Eld e yetenek varsa (elbette ki) iş de kendini gös- terir (kendini beğendirir)" der. Bu hikmeti de bitirctü- be yaşamıştır. Küçük bir kâtiplikle başlayıp sırasıyla mek- tupçuluk, valilik, defterdarlık mansiplarını geçerek vezir ol- muş, buna sairlik ve hakâm'lık sıfatlarını da eklemiştir. Ye- nilikçi fikirlere açık bir kişi idi. Devletin derdini teşhis etme- sine rağmen ilaç bulmak hususunda,

Atılmışın iki lâ-yefhemim meyânesine
Zemine anlatamam âsumâne anlatamam
"İki anlayışsızın arasına atılmışım; (içinde bulundu- ğum derdi) zemine de anlatamıyorum, âsumâna da anlatamıyorum" diyordu. III. Mustafa padişah olunca, o da veziri idi. Pek çok islahat hareketlerinde onun dahli söz konusu idi. Padişah müneccimlere pek inanırdı. Hatta Ahmed Resmî Efendi'yi Berlin'e safaretle gönderince Büyük Frederik'ten üç müneccim istemesini tenbihlemiştir. Prusya kralı ona üç müneccim yerine üç öğüt göndermişti. Ragıp Paşa bu üç öğütü en mükemmel üç müneccim gibi kabul etti. Bu üç öğüt şunlardı: "Ewela tarih bilgisi, sonra hazi- ne ve nihayet sulh zamanında harbe hazırlar" III. Mus- tafa buna rağmen;

Yıkılıpır bu cihan sanma ki bizde düzele
Devletî çerh-i denî verdi kamû mübtezele
Şimdi ebvâb-ı saâdetde gezen hep hezele
İşimiz kaldı hemân merhamet-i lem - yeza'le

"Şu cihânın çivisi çıkmış artık. Sanma ki bizde dü- zelecek!.. Aşkık felek, devleti (idareyi) yahut- iyi ta- lih) baştan başa ayak takımına vermiş, Şimdi artık İstanbul'da (veya bütün mevkî ve makamlarda) ge- zener hep aşâğılık, adı insanlar. (Manzara bu olunca da) işimiz, tamamıyla Allah'ın merhametine kaldı" diyerek ahvâl-i devleti bedbinlik içinde terennüm ediyordu. Gerçekten bu kut'a her devirde kabul görecek müstesna güzellerden biridir. Bu son derece samimî, gayet açık ve acı bir itiraftır. Buna karşılık koca vezir;

Emelden olduğumuz böyle düz bizdendir
Değil felekte rahâvet kustu'z bizdendir
"İdeallerimizden böylesine uzak oluşumuz bizim

"Meşhurdur ki dünya fışk ile bozulmaz. Onu asıl bozanlar, âlimlerin (ona buna) yaltaklanlarıdır."

Hani derler ya "Küfr ile devlet dura, zulm ile durmasa gerek!.." Tarihimizin bu tür desiselerle dolu olduğunu az çok mürekkep yalamışlarımız hemen anlayacaklardır. İşte bir tane daha. Yine Ragıp Paşa'dan;

Tabibin olsa da kizbi marizin sıhhatin söyler
"Tabip, yalan da olsa hastasına sağlıklı olduğunu söyler."

Tabibin hastaya öleceğini söylememek hususundaki böyle bir yalan faydalı da olsa caiz midir? Caiz ise faydalı mıdır? Hele onun,

Efendi, ta'n edenin aklı varmı Mecnûn'a
Gürûh-ı ehl-i hevâ içre bir mi, bin deli var
"A beyim! Mecnun'u (deli diye) ayıplayanın kendisinde akıl mı var sanıyorsun?! Zamanımızda, gününü gün edenler arasında bir değil binlerce deli var" dediği bir dönemde. Biz biliriz ki Âli Bey'in

Neşve tahsil ettiğin sâgar da senden gamlıdır
Bir dokun bin âh dinle kâse-i fağfûrdan
"İçtiğin zaman esenlik bulup derterini unuttuğun kadeh de (aslında) senden (daha fazla) dertlidir. Çin işi kâseye de bir dokununca binlerce tınlama (ah-vâh) çıkmaz mı zaten!.." beyti her dilde, her kulaklıdır. Ancak bundan evvel aynı imaj ve söyleyişi Ragıp Paşa'nın söylediğini biliyor muydunuz? Bilenler için tekrar olsun:

Bir kerre dokunsan teline sâz-ı derûnun
Bin türlü nevâzişle düzelmez bozulunca
"Gönül sazının teline bir kerçek dokunup bozacak olsan, artık bin türlü akord ile düzelmez."

Paşa bu beyti söylerken mutlaka kendi çağının sosyal durumundan ilham almış olmalıdır.

Sözü uzatmayalım. Ragıp divânı okudukça her sayfasında böyle bir müstesna güzelle karşılaşmak mümkündür. Yeter ki bu güzelliği ibret gözüyle seyredelim. Ziya Paşa'nın dediği gibi,
Şairlik egerçi müteberdir
Şi'ri tanımak da bir hünerdir

"Gerçi şairlik seçkin bir vasıftır. Ancak şiirin iyesini tanımak da bir hünerdir."

Koca Ragıp Paşa! Ruhun şâd olsun, gönlümüzü sâd ettin. Hele şu,

Bülbülden işit nâliş-i hasret neye derler
"Hasret ile inlemek nasıl olurmuş, (var) bülbülden işit" mısraın yok mu? gerçekten tam mânâsıyla berceste. Zaten sen dememiş miydin?

Eğer maksûd eserse mısra-ı berceste kâfidir.
"Eğer amaç eser vermekse, bazan bir tek harika mısra, bunun için yeterlidir."

Sözü yine senin o çizgi dışı güzellerinden ikisine bakarak kapatalım. Hani hayattayken bu taraftan ötekere şöyle diyerek bakıyordun:

Fikr-i müstakbel ü mâziyi bırak ârif isen
Böyledir hâl-i zaman, bir var imiş, bir yok imiş
"Eğer ârif isen, geçmiş ve gelecek endişesinden (şöyle olduydu, böyle olacaktı demekten) kurtul. Önemli olan içinde bulunduğumuz zamandır. Gerisi masal gibi, bir varmış bir yokmuştan ibaret"

Fâni dünyanın fâni işleri!.. Hâl-i zamanda bir var imiş bir yok olmuş!.. Haberin olsun şimdilerde durum hâlâ da böyle!.. Peki ya oralardan buraya doğru, neler var? Eskiden yine sen,

budanmış yüreğimde kanlı bıçaklar

Yine esmedi rüzgâr
Yine durgun sulara vurgun
şafakla yandım!

Ey gönül yüzü yâr
Şimdi -kimbilir kaçınıcı kez-
Seni düşünüyorum

Karanfilce duruşunda menevişler var
Bakışların bin asırlık uçurum
Düşüyorum!

Esmedi rüzgâr
Budanmış yüreğimde kanlı bıçaklar
Yine durgun sulara beni
Şafağımдан vuracaklar!...

Esmedi rüzgâr
Belli ki sen gelmedin
Yelkenim yine bomboş!...

Tanımsız sevdalara koşuyorum
Saçlarını karla
Gönlüm efkârla
Önüm dağlarla dolu
Üşüyorum!

sensizim
atsızım
pusatsızım

Bahtsızım,
Yine dağların başı kar!
Esmedi rüzgâr!...

DURMUŞ KAYA

Bir giden bir dahi gelmez ne acep hikmettir

Âlem-i râhata benzer gibi iklim-i adem

"Ne garip hikmettir; bir giden bir daha gelmiyor. Adem diyarı (ölüm ötesi) gâliba rahatlık ve huzur âlemi gibi" diyor. Sözünde hâlâ sadık mısır? İnşallah öylesindir, Koca üstâd!..

Tahlil

YALNIZIZ ROMANIYLA SİMERANYA'YA BİR SEYAHAT

AHMET SEZGİN

C umhuriyet dönemi yazarlarından olan Peyami Safa, Türk edebiyatında romancılığıyla tanınmış ve kendini kabul ettirmiş sanatkar kuşağının haklı olarak en başında gelir. Ancak onun en son ve mükemmel eseri olan ve Türk romancılığına seviye kazandıran "Yalnızız" romanı üzerinde kayda değer müstakil bir inceleme ve araştırma pek yapılmamıştır.

"İnsan ruhunu anlamadan atomu izah etmek mümkün değildir." diyen Peyami Safa, ruh tahlillerine kazandırdığı büyük bir derinlik ve insana açtığı yeni ufuklarla Yalnızız'da kendi türünün aşılması güç bir doruğu olur.

Yalnızız romanı, psikolojik tahlil romanı olduğu gibi, aynı zamanda bir çok sosyal meseleyi de tahlil eder. Yeni bir dünya kurma hülyası ile yaşayan, fikir adamı, romanın ana kahramanı Samim, "Simeranya" ismini verdiği hayâli ülkesiyle ve aynı

ismi taşıyan kitabıyla önemli sosyal, kültürel ve psikolojik meselelere ışık tutup aydınlatmaya çalışır. "Sanatkar ister istemez sosyal bir görüşün temsilcisidir. Romanda kahramanlardan biri, romancının sosyal görüşünü açıklayabilir." diyen Peyami Safa'yı Yalnızız romanında Samim temsil eder.

"İnsan ruhunu anlamadan atomu izah etmek mümkün değildir" diyen Peyami Safa, ruh tahlillerine kazandırdığı büyük bir derinlik ve insana açtığı yeni ufuklarla Yalnızız'da kendi türünün aşılması güç bir doruğu olur.

Samim, "güzel ideallerle içi yanan ve rahat yaşadığı hâlde kendisinden ziyade başkaları için, memleket ve dünyası için bedbaht olan" biridir. O, bütün doğruluk ve güzelliği hasretini duy-

duğu şeyleri realitede değil, Simeranya adını verdiği "hayâlinin ilk çocuğu olan" ülkede bulur. "Simeranya bir roman olmayacaktır. Sadece bugünkü insanın kendi kendisi hakkındaki telâkkisinden, bilgisinin temellerine, metodlarına ve bütün müesseseleriyle değer sistemine kadar baştan başa inkilâba muhtaç yüz elli yıl sonraki tekâmül imkânlarını düşünerek tasarladığı muhayyel bir ülkedeki hayat, bir seyahatnâme olacaktır." (s. 111)

Simeranya'da insan, "bir makina adam ve bir otomat değil", "mânevî bir şahsiyettir. İnsanın biyolojik beninin yanında onu asıl insan yapan bir sosyal ve ahlâkî benî vardır. İnsanı diğer varlıklardan ayıran ve üstün kılan, akıl ve ruhtan oluşan bu benliktir.

Simeranya'da eğitim, bütün sosyal müesseseleri kuşatan, insanlara yüce bir şahsiyet veren olgudur. "Eski dünyada, yani Simeranya'ya göre bugünkü dünyamızdaki okullarda çocuklara ve

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1c/86

YALNIZIZ ROMANIYLA SİMERANYA'YA BİR SEYAHAT

gençlere öğretilen şeylerin, muayyen istidat ve ihtiyaçları karşılamadıkça, hayatta hiç bir işe yaramadığı anlaşılmış ve klâsik mektepten eser kalmamıştır." (s. 33)

Samim, aşkı imparatorluğa benzer. Sömürgeyi kesinlikle kabul etmez. Cinsi tabiatımızı aşağıda ve uzakta bırakan üstün mânevî değerler sistemi içinde bir aşk olduğuna inanır. "Ne cinsiyete, ne menfaate, ne de gurura bağlanması mümkün olmayan bir aşk." (s. 37)

Samim'e göre yalan, "olmak dramına karşı âciz insanın elindeki geçici bir silâhtır. Bu tabiatın ve hayatın içindeki zıtlıkları barıştırmayan insanın bir görünüştü âhengi yaratmak için kutuplardan birini örtmek ihtiyacıdır." (s. 58) Oysa Simeranya'da yalan tamamen lüzumsuz bir hâle gelmiştir. Eğer insan ruhundaki ve hayattaki zıtlıklar ortadan kalkarsa yalana hiç lüzum kalmaz.

Simeranya'da "stratosfer kadar temiz bir mânevîlik havası içinde nefes alanların şeffaf vücudunu" her yerde ve mekânda hissedilir. (s. 215) "Orada insan devamlı bir mânâ atmosferi içinde yaşar. Sanki her an, bizi her şeye bağlayan sessiz bir musikinin içindeyiz; bütün zıtlıklarımızı tasfiye eden bir âhenk." (s. 365)

Simeranya'da "estetik ölçüler", âdi taklit yoluyla kendini kabul ettiren örneklerden doğmaz. Aksine olarak bütün Simeranyalılar, her biri kendi yaratma kabiliyetinin derecesine göre bir gayretle güzelliğin ilâhî arşetipini sezecek mekâna ve zamana uygun bir sosyal prototipinin gelişmesine âmil olurlar." (s. 113)

Orada hastalıklar, herşeyden önce psikolojik ve metafizik plâformda ele alınır. "Her hastalık, evvelâ ruhta başlayıp sonra vücuda sirâyet etmiş bir isyandır." (s. 60) "Çok defa da hiç bir çaresi olmayan ümitsiz bir aşk, çok sevilen birinin ölümü, namus lekesi, vicdan azabı gibi çaresizlikler... ve bu ağır ıstırap yükünü kaldıramayan ruhun sıkıntısı ve isyanı" hastalıkların en önemli sebeplerindedir. (s. 61)

BİR RUH SPORU

Simeranya'da hastalıkların tedavi metodu ise, "sabır" ve "tevekkül" ile yapılan bir "ruh sporu" dur. "Simeran-

ya'yı derin bir sükun ve tevekkül havası sarmıştır... Herkes bu ruh sporunun yollarını bilir ve hastalandıktan sonra, kendisine isyandan tevekküle yol açacak telkinlere uygun bir hazırlık bulur." (s. 61)

Simeranya'da gelir dağılımı problemi de halledilmiştir. Çünkü sosyal adalet bir sistem içinde ve hak ölçüsünde tecelli etmektedir. Sermaye sahibi sömüren patron değil, sadece riziko hakkı alan biridir. "Devlet, kazanç kanunu ayarlamasını büyük bir titizlikle tatbik eder." Orada "işsizlik yoktur. Sermaye sahibi tarafından istismar edilmek de yoktur. Fakat herkesin liyakatine göre mülkiyet vardır. Fakir bugünkü dünyamızda olduğu kadar fakir değildir. Zengin de prensler sınıfının şımarık çocuğu değildir." (s. 72)

Yalnızız romanının ana kahramanı Samim, hayallerini, ideallerini, ruhunu besleyen "Simeranya" kitabının önsözünde, eserini bütün insanlara ithaf ettiğini ifade ederek mesajını iletir. İnsanların asıl özüne ve kaybolmuş ruhlarına, benliklerine kavuşabilmesi için madde-benlik kaosundan arınarak mânevî değerlere inanmaları gerektiğini telkin eder. "Bırak şu maddeyi, kov şu ölçü dehâni, doy şu fizik ve matematik tecessüsüne, kov şu kemiyet fikrini, dal kendi içine, koş kendi ken-

dinin peşinden, bul onu, bul kendini, bul ruhunu, bul, sev, bil, an, gör, kendi içinde gör Allah'ı... Aptalca bir konfor aşkından doğduğu hâlde, herbiri daha korkunç bir dünya hazırlayan teknik mucizelerinin yanında, senin iç zıtlıklarını elemeye yarayacak, seni kendi kendinle boşuştuktan kurtaracak ruh mucizelerini ara. İnan mânevîlere ve mukaddeslere." (s. 379-380)

"YALNIZIZ" romanı bir yalnızlık dramı esası ve teması üzerine kurulmuştur. Cemiyetimiz ve insanlık bu korkunç yalnızlık buhranı içinde kıvrılmaktadır. İnsanlar, kalabalıklar ortasında ve bunca sevdikleri hevâ ve hevesleri içinde bile yalnızdırlar. Gerçek mânevî ve mukaddes değerlerinden

**"Romanda
kahramanlardan biri,
romancının sosyal
görüşünü açıklayabilir"
diyen Peyami Safa'yı
Yalnızız romanında
Samim temsil eder.**

uzak olan insanlık, büyük bir ruh açlığı çekmektedir:

Samim'e (dolayısıyla Peyami Safa'ya) göre "Bizim ebedi kalmaya namzet tarafımız, herkese, herşeye, her zamana, her mekâna şâmil ve Allah'a bağlı bu "suurüstü" ruh bölgemizdir. Onu geliştirdiğimiz nisbette "yalnızlık dramı" mızdan kurtuluruz." (s. 364)

Gerçekten de zulüm sistemlerinin, madde ve teknolojinin çarkları arasında ruhunu kaybeden insanlığın, SİMERANYA'ya seyahat etmeye şiddetle ihtiyacı vardır.



TÜRK EDEBİYATI

İNŞAAT SEKTÖRÜMÜZÜN "YÜCE KALE"LERİ:

KALE GRUBU ŞİRKETLERİ

Seramik. Fayans. Hazır sıva. Yer döşemesi. Kimyevi maddeler. Refrakter malzeme. Yüksek gerilim izolatörleri. Elektrik tesisat malzemeleri... Bu geniş üretim alanlarında hep KALE'ler vardır...

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1c/86

KE Çanakkale Seramik
Fabrikaları A.Ş.

KB Kalebodur
SERAMİK SANAYİ A.Ş.

KT kaleplex yer döşemeleri
sanayi a.ş.

kd kaledekor
yapı malzemeleri ticaret a.ş.

kp KALEPORSELEN
elektroteknik sanayi a.ş.

kt kaleTerasit
sıva sanayi a.ş.

kk KALEKİM
kimyevi maddeler sanayi ve ticaret a.ş.

KALE
PAZARLAMA
TİCARET A.Ş.

SENECA: BATI'NIN MUTLULUK PEYGAMBERİ

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No T1C/86

Dinsiz kalan Batı Pagan çağına döndü; eski Yunan ve Roma ahlâkı tekrar moda oldu

ÇEV.: CEMAL KARAAĞAÇLI

Günümüzde Hıristiyanlık'tan ister istemez kopmuş olan Batılılar, manevî açıklarını pagan döneminin ahlâki eserlerini okuyarak gidermeye çalışıyorlar.

Batı dünyasının büyük yayıneleleri, birbirleriyle yarışmasına, bir çeşit putçuluk çağı olan eski Roma ve Yunan dönemi yazarlarının kitaplarını yeniden tercüme ettiriyor ve piyasaya sürüyorlar.

O devirlerin yazar ve düşünürlerinin binlerce sayfalık eserlerini basmak ve okumak karşı durulmaz bir moda oldu.

Seneca, Virgilius, Horacius gibi yazar ve düşünürlerin kitapları en çok satan kitaplar arasında yer alıyor.

L'Evénemen du Jeudi dergisi konuyla ilgili geniş bir dosya açtı. Bu arada Seneca'nın eserlerini Latince'den tercüme eden Prof. Paul Veyne ile bir mülakat yayınladı. Günümüz Batı âleminin dinî ve fikrî anlayışını gözler önüne sermesi açısından son derece önemli olan bu sohbeti zevkle ve ibretle okuyacağınızı ümit ediyoruz.

Sizce Stoacıların felsefesini en belirgin özelliği nedir?

Mutluluk düşüncesi. Stoacılık, bir ahlak olmaksızın ziyade aykırı bir mutluluk reçetesidir. Romalılar için apaçık ortada olan fikirlerin bizim için artık öyle olmadıklarını unutmamak gerekir. Bizler için huzur veya erişilmez ülküyle aynı anlama gelen mutluluk, Stoacılar açısından hiç de bu mânâya gelmez. Bizler bugün tarihin anlamı üzerine nasıl eğiliyorsak, eskiler de saadet konusuyla aynı şekilde ilgileneyorlardı. Buna göre hayat reçeteleri geliştirdiler. Onlar bu reçeteleri, her hâl ve durumda, yani ister ölüme mahkûm edilmiş, ister depresyon altında kalmış olsun, geçerli ve etkili reçeteler olarak görüyorlardı. Bunun bizlerce hiçbir anlamı yoktur, bu reçete bize olsa olsa "Er meydanında ölenlere ne mutlu!" formülünü hatırlatır.

Günümüzde okuyucuların Seneca'yı bağırarak basmaları nereden ileri geliyor? Bugün onun yeniden keşfedilişi nedendir?

Ölmeği öğrenmek veya eski Fransız

başbakanı Bérégovoy'un intiharı üzerinde kafa yormak isteyen kişi için Seneca, temel elkitabı, kendi iç dünyasına dalma eseridir. İnsan orada kendine hayran olmaya varmayan bir içebakış alışkanlığı, kendine hüzünlü ve dikkatli bir bakış tarzını tatmin edecek pek çok şey bulur. Gerçekten de Seneca, içebakış metodu olarak hayatın kendisini, geçen yüzyıldaki dua ve niyaz kitaplarının yerine koyar. *Lucilius'a Mektuplar*, işte bu açıdan payen bir dua ve niyaz kitabıdır.

Bu ferdî hüriyeti fethetme yöntemi neden size günümüzde de geçerli görünüyor?

Çünkü bu yöntem mitolojik değil. Bu konudaki düşüncelerimi özetlemek için size şu kadarını söyleyeyim ki, Seneca kişinin kendisini beğenip sevmesinden çok ben ülküsüne ilgi duyar. Bunu yaparken de kendisine hikâyeler anlatmaz, herhalükârdâ onun bunları anlatmaya ihtiyacı yoktur.

Demek istiyorsunuz ki Stoacı tedavi ile psikanalitik tedavi arasında

Ölmeği öğrenmek veya eski Fransız başbakanı Bérégovoy'un intiharı üzerinde kafa yormak isteyen kişi için Seneca, temel elkitabı, kendi iç dünyasına dalma eseridir.

tercih söz konusu olduğunda siz birincisini seçiyorsunuz! Freudculukta sizi çileden çıkaran nokta nedir?

Hıristiyanlık sonrası dönemden evvel, yani içinde bulunduğumuz şu modern çağın öncesinde, insanlar Hıristiyanlığın yardımıyla tedavi oluyorlardı. İnsanlara Hıristiyan mitolojisi anlatılı-

yordu ve gerçek şu ki bu mitoloji iş görüyordu; şimdi de psikanalizin bir başka mitoloji olduğu kanaatindeyim. Benim gözümde Seneca'nın üstünlüğü hiçbir mitolojiye yer vermemesidir. O, payen ilâhların öldüğü ve Hıristiyanlığın henüz kendisine kadar ulaşmadığı bir dönemde, bizim Miladî tarihimizin başında yaşıyordu. Eski tanrıların ölümü ile Hz. İsa'nın doğumu öncesi arasında insanın yaşadığı bu dönemden Flaubert heyecanla söz eder.

Siz psikanalizde mitolojik ne buluyorsunuz?

Hemen hemen her şeyi. Sözelimi: Baba, anne ve ben! Psikanaliz bütünün doğru, ayrıntıların tümünün ise yanlış olduğu bir doktrindir. Gerçi, psikanalitik antropolojiye, şuuraltına inanıyorum, fakat zannediyorum asıl şaşılması gereken nokta, sadece içtepelerimizin olması değil, onda biraz şuurun da olabilemesidir. Bence Freud ruhun derinliklerini farketmişti, ama bunun anatomisini yapmayı başaramadı.

Stoacılar size daha fazla şey mi söylüyorlar?

Onların insan tasvirini falsolu, Tabiat anlayışları da öyle, fakat kendi kendini yetiştirme, derûnî bir hayati arama bakımından mükemmeller. *Lucilius'a Mektuplar*'da beğendiğim nokta, bunun bütünüyle tanrıtanımay bir kitap olması, kendisinde bir ilaha nispetle ortaya çıkan hiçbir yansıma, hiçbir bätül itikat bulunmamasıdır. İnsan bu kitapta gerçekten çınlıplaktır!

Siz Stoacıların yorumlarının pek çoğunun büyük yanlışlıklarını, onları iradeciler olarak göstermeleri olduğunu söylüyorsunuz.

İradeci değillerdir onlar. Sebebi ise çok basit: Onlar bilirler ki bir koşucu idman yapmazsa süratini arttırmaz. Stoacı edebiyat, kendi kendine idman yapmaya sürekli bir davettir.

Bu noktayı açar mısınız? Çok entelektüel bir tavır mı bu?

Elbette. İdman kavramı sadece sporla ilgili değildir, zihin için de geçerlidir, herkes bunu tahkik edebilir. Ölüme alışma bunun çarpıcı örneğidir. Ötanaziye uygulayanlar, buna hazırlanırlar, bilinçli olarak hareket ederler.

Sabık başbakan Pirre Bérégovoy'un intiharına ne diyorsunuz?

Şüphesiz o buna hazırlandı, fakat bilinebildiği kadarıyla, kendisi depresyon geçiyordu. İmdi depresyon otomom bir hastalıktır, nev'i şahsına münhasır bir hadisedir. Bununla beraber, onun durumunda, sadece bir cinnet sözkonusu değil, çünkü onun hareketi antik döneme özgü bir davranıştı.

İntiharının ertesinde, sizin kitabınız kitapçılarda âdeta yağmalandı. Bu sizi şaşırtmıyor mu?

Hayır. Bu durum insanların bilinçsiz bir şekilde ahlâk sahibi olduklarını, fakat aralarında bu ahlâki bir ideoloji veya bir dine dayandırmayanların nadir olduğunu ispatlar. İmdi, bugün ideolojik konular kayboldu, din ise halkın ancak az bir kısmını ilgilendiriyor. Ana çizgileriyle ifade edersek, istediğimizi yapıyoruz ve artık bizi durduracak pek bir engel de bulunmuyor. Ancak, bundan böyle geleceğin ağırlığı kalmadı diye, artık ahlâkın bulunmadığını, dayanaksız kaldığımızı düşünmek de yerisidir.

Seneca, geleceğe ve Kantçı bir ahlâka dayanmadan, sadece kendimize güvenip dayanmayı bize öğreterek, bizi ahlâklı kılma, bizi daha iyi tanıma sebepleri bulma üstünlüğüne sahiptir.

Seneca'nın akıl sağlığı reçeteleri, kadınlardan kölelere kadar, her durumdaki bütün insanlar için geçerlidir. O Eflatun gibi gerici değildi!

Ben ülküsü çok güzel, fakat bizler dünyada yalnız değiliz. Bu durumda vatandaşlık ne hâle gelir?

(Gülmeler.) Seneca, ferdiyetçi bir yazardır, haklısınız, topluluk onun meselesi değildir. Epikürçülük ve Stoacılık, Ayvaz kasap hep bir hesaptır. Yalnız şu kadarcık farkla ki, Epikürçülerin

temel düşüncesi, insanları sıkıntı ve gerilmenden kurtarmakken, aksine Stoacılar stres içinde yaşarlar...

Bu kadarı da fazla! Heyecanlarını kontrol ede ede, aşkı doğuran karşılaşmalara bile duyarsız kalıyorlar.

Bu konuda onlara fazla kulak asmamak gerek. Seneca, aşık olmayı bile engelleyecek kadar, duyguların asgari düzeye indirgenebileceğinden emindi, bunu ciddiye alamaz.

Madem öyle, kitaplarını okumaktan zevk alınmasını ve kendisine ilgi duyulmasını nasıl açıklıyorsunuz?

Çünkü bir yeniden ele alış, bir remake söz konusudur. Bir Stoacı bizi duysaydı, tavana zıplardı, fakat Seneca'nın Mektuplar'ında tiyatroya yakışır şekilde başarılmış bir vurgu, kalbi sıkıntıya geleni bir vurgu vardır.

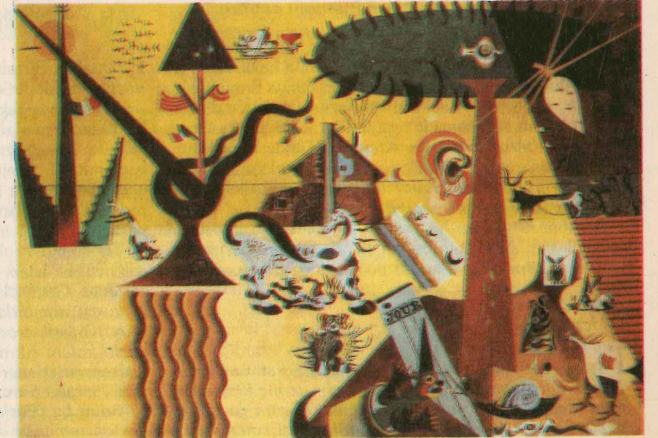
Seneca seçkin miydi? Hiç değil, onun akıl sağlığı reçeteleri, kadınlardan kölelere kadar, her durumdaki bütün insanlar için geçerlidir. O Eflatun gibi gerici değildi! Bilgelik herkese açıktır, kendisinde siyasi felsefenin bulunmayışının izahı da buradadır.

Siz onun bu konuda kanaatinin olmadığını dahi yazıyorsunuz.

Stoacıların siyasi kanaatleri yoktur. Sosyal adalet onların meselesi değildir. Onlar insanların çevrelerinin durumuna göre şekillendiklerini henüz farketmemişlerdi. Sosyal insan bir 19. yüzyıl buluşudur.

Onların anaştıkları tek nokta, insanın durumunun kötü olduğu dur.

Evet, bir köpek bir hali üzerinde satılınca kalır da canı sıkılmaz, oysa insan sürekli olarak huzursuzluk içinde yaşar. Sizce bu çağdaş fikir değil mi?



İSLÂM DÜŞMANI YAZAR VE DÜŞÜNÜRLER

Yüz Arap ve sözde Müslüman aydının demec ve imzalarının yer aldığı "Rüşdi için" başlığını taşıyan bir kitap Fransa'da yayımlandı. Batı'nın kültür emperyalizminin uşaklığını yapan Salman Rüşdi, bu kimseler tarafından savunuldu ve ona karşı çıkanlar gericilik ve yobazlıkla suçlandı. Müslümanları müdafaa eder ve Batı'ya saldırır görünen pek çok yazar ve düşünürün de foyası böylece ortaya çıkmış oldu. Bunlar arasında en çok dikkatimizi çeken ve bizi hayal kırıklığına uğratan ise, Türkiye'de eserleri çok sevilen ve zevkle okunan Edward Said oldu. Filistin kökenli bu Hıristiyan profesör Salman Rüşdi'nin iğrenç eseri hakkında "Şeytan Ayetleri, hayalgücünün 'intifada'sıdır" ifadesini kullandı.

TÜRK DÜŞMANI FRANSIZ BASINI

Anlaşılan Müslüman Türk ortadan kalkmadıkça Batılı'nın kini dinmeyecek.

Son zamanlarda Ermeniler'in Azeriler'e nasıl saldırdığı, Azerileri yurtlarından yuvalarından nasıl kovduğu dünya âlemce biliniyor. Fakat Fransız basınına göre, durum hiç de öyle değil. Zalimler yine Türkler ve mazlumlara yine Ermeniler!

MONDE

ARMÉNIE-AZERBAİDJAN

Karabakh : fatalité historique

L'enclave n'est plus qu'un champ de ruines. Les Arméniens ont chassé les Azéris, les « Turcs ». Mais le blocus décidé en représailles par Bakou, et suivi par l'Iran et la Turquie, étranle l'Arménie tout entière.

İnanmıyorsanız, Bayraktar Le Point dergisinin 5.11.1993 tarihli sayısını okuyun. Ermeni'yi haklı, Azeri'yi haksız çikaran iki sayfalık yazıda, bütün dünya Ermeniler'e yardıma çağınıyor. Aşağıdaki spottaki şu ifadelere dikkat edelim: "Etrafı kuşatılmış iç toprak (Karabağ) artık sadece bir yıkıntılar alanı. Ermeniler Azerileri, Türkleri kovdular. Fakat Bakü tarafından misilleme olarak yürürlüğe konulan ve İran ile Türkiye tarafından da sürdürülen abluka bütün Ermenistan'ın ümütünü sıkıyor"

Sözkonusu yazının bir yerinde de aynen şu ifadelerle yer veriliyor: "Ablukanın baskısı altında Ermenistan'ın can damarının kopmasını ellerimiz boğurumuzda mi seyredeceğiz?"

ERMENİ IDEALI

Taşnak hareketinin sözcüsü tarihçi Bagrat Sadoyan, "Büyük Ermenistan bizim idealimizdir ve hiç kimse bir halkı ideallerinden yoksun bırakamaz. Bizim gayemiz, 1920 Sèvres muahedesiyle öngörülen Ermenistan'ı

kurmaktır" diyor. Sadoyan, "Tarihî Ermenistan topraklarının Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis'ten Hazar Denizi'ne kadar olan sahayı kapladığını" da açıklıyor. Tanınmış Ermeni yazar Zori Balayan ise âdeta isyan ediyor ve şöyle haykırıyor: "Komünizmin çöküşünden sonra pek çok ülkenin yaptığı gibi, bizim de sınırlarımızı yeniden gözden geçirmeye ve düzeltmeye niçin hakkımız olmasın?" (L'Evenement du Jeudi, 10.11.93)

Ülkemizi elimizden almak için ileriye dönük faaliyetlerini sürdüren ve hedeflerine adım adım yaklaşan Yunanistan ve Ermenistan'ın devlet politikası haline getirdiği Türk topraklarını zapt etme ideali karşısında, devletimiz tarafından Türk gençliğine sunulan ideal nedir?!!!

BİR YAZARIN BOŞNAK DOSTLUĞU

Bernard Henry-Lévy günümüz Fransa'sının basında adı en çok edilen yazar ve düşünürdür. Kendisi aynı zamanda Yeni Filozoflar akımının da temsilcilerindendir. Bu yazar, Bosna'da abluka altında kıvranan yazar ve sanatçıları kurtarmak için uzun zamandır çırpınıyor. Hayatını tehlikeye atarak ikide bir Saraybosna'ya gidiyor ve o insanlara moral vermeye çalışıyor. Son olarak yazdığı güncesinde "Batı'nın Kültür Bakanlıkları Bosnalı yazar ve sanatçılara niçin ilgisiz? Bir uçak gönderip onları zaman zaman getirip şöyle bir nefes aldırtamazlar mı?" diye soruyor. Yazısına devamla şöyle diyor: "Onları Paris'e, Berlin'e, Londra'ya getirip meslektaşları ile sohbetler etmelerini mutlaka sağlamalıyız. Çünkü bu sanatçılar Saraybosna'nın ruhudurlar. Direnişin mayasıdır. Sırp çetelerinin yok etmeye kalkıştıkları güçlü bir medeniyetin temsilcisidir. Acının başşehri Saraybosna'da insanlara yaşatılan bu utanç giderelim. Unutmayalım, Saraybosna aynı zamanda Avrupa kültürünün de başşehridir."

Yazar, Türkiye ve İslam ülkelerinin Kültür Bakanlıklarına müracaat ediyor. Boşa kürek sallamamak için mi?

YAZARLAR PARLAMENTOSU SARAYBOSNA'DA

Fransa'nın Strasbourg şehrinde 4-8 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirilen Avrupa Edebiyatları Kavşağı toplantısında bir araya gelen çeşitli ülkelerin yazarları milletlerarası bir yazarlar parlamentosu kurma konusunda anlaşmaya vardılar. Henüz kurulma safhasında olan "Parlamento" ilk iş olarak AT ülkelerini Bosna'nın kurtuluşu için harekete geçmeye çağırma kararı aldı. Gelecek yıl Lizbon'da toplanacak olan "Parlamententer", 1994 yılı başında Saraybosna'da bir araya gelme konusunda anlaşılacak.

Toplantıya katılan yazarlardan, "Saraybosna Günlüğü" adlı nefis bir kitabı piyasaya sunmuş olan ünlü İspanyol yazar Juan Goytisolo: "Maalesef Yugoslavya'nın, İspanya iç savaşı sırasında kalemlerini kılıç gibi kullanan Malraux, Orwell, Dos Passos veya Hemingway benzeri bir güçlü kalem çıkmadı. Ben şahsen eminim ki, aydınlar dünya milletleri camiasına yeterli baskıyı yapmış olsalardı, bugün Saraybosna'da durum asla böyle olmazdı. Kurulan bu "Parlamento" gecikmiş olan o baskıyı gerçekleştirilebilir ve olayları tersine çevirebilir" dedi.

PALANDÖKEN

Dadaşlar dışarıdan bir ses olan Palandöken'in 9. sayısında N. Hanifi İspiril'in sıcak, samimi ve düşündürücü bir hikâyesi yer alıyor "Zehir Oldu Susuşum". "Dede"si ile "kül"ü ile soğuk Erzurum'u ısıtıyor âdeta.

Hasan Saray bu sayıda Alev Alatlı ile bir tele-röportaj gerçekleştirmiş. Alev Alatlı "batı ile ister istemez halleşmek durumundayız" diyor ve Türk edebiyatının bu konuda geri kaldığını söylüyor

ACUN

Acun ikinci sayısında da yine akademisyen ağırlıklı bir yazı kadrosu ile karşımıza çıkıyor. Mustafa Kaçalın "Dil Fıkraları" ile geçen sayıdan devam ediyor.

Arslan Tekin, Prof. Dr. Emine Gürsoy-Naskali'nin Kazan'dan Yakutsk'a kadar uzanan gezisi ile ilgili intibaları üzere sohbet ediyor. Ağırlık noktası Türklerin dilleri ve hisleri.

Yusuf Öztaşlan 25 dakika sürecek bir filmin senaryosunun nasıl yazıldığını daha tv'de yayınlanan "Kuş Sayfaları" adlı bir diziden örnekler gösteriyor.

GÜNEYSU

İki ayda bir çıkan Güneysu yoğun bir şekilde şiirle dolu. Güneysu'luların rakamlara tahammülü yok galiba ki, sayfa

numaralarını bile yazı ile vermişler. Dilaver Cebeci, sevdiği bir dostunun vefatı üzerine tarih düşürerek yazdığı şiirin hatırasını anlatıyor.

ADAM SANAT

Demokrasiden ne anlaşılıyor olduğu konusundaki karmaşaya Memet Fuad da bu ayki yazısında değiniyor. Ona göre demokrasi zamana ve mekâna göre batı ile endekslenen bir kavram. M. Fuad bu kaniya Rusya'daki olaylardan sonra varıyor galiba.

Adam Sanat'ın en duyarlı yazısı Timur Selçuk'a ait. Sosyal ve kültürel hayatı gözlemleyen ve tepkilerini dile getiren bir yapıda. Bu ayki yazısında T. Selçuk, radyo FM yayınlarında ve özel tv'lerdeki seviye, ahlak düşüklüklerine dikkat çekerek tv yapımcılarına yerdin göğe haklı olarak diyor ki:

Sevgili tv yapımcıları, magazin yazarları, evlatlarımızı iki çift bacakla bir çift silahı "ideal" olarak "ahlâk" olarak, bu yoğunlukta sergilemeye hakkınız yok. Sizin de çocuklarınız yok mu? Sivas'a dair yazılar yine devam ediyor. Fırsat bu fırsattır acaba daha nelere dil uzatacak, acaba daha çirkin nasıl yazabiliriz'in derdine düşülmüş yazıların vebali -varsa- ne olacak peki?...

MİLLİYET SANAT

Altan Öymen, 45. Uluslararası Kitap Fuarı izlenimlerini anlatıyor. Öymen Kültür Bakanlığının kitap seçmedeki özensizliğinden şikâyet ediyor.

bize gelen kitaplar

AKTİF ÖĞRENME YÖNTEMLERİ

Drs. Veyis Güngör
Akademisyenler Birliği Vakfı /
Hollanda

EVİME DÖNÜYORUM

Hasan Lâtif Sarıyüce
Çocuk Vakfı Yayınları

ÇİZGİ ROMAN VE ÇOCUK

Prof. Dr. Nilüfer Tuncer
Çocuk Vakfı Yayınları

ÜÇ KEDI

Nusret Dişo Ülku
Çocuk Vakfı Yayınları

SİHİRLİ AĞAÇ

Ali Samedoğlu
Çocuk Vakfı Yayınları

AK GÜVERCİN

Lâtif Karagöz
Kendi yayını /Çorlu

BAYRAK ÇOCUKLARI

Lâtif Karagöz
Kendi yayını / Çorlu

ETNİK TUZAK

Prof. Dr. Mustafa E. Erkal
Turan Kültür Vakfı Yayınları

MÜHİMME DEFTERİ

Bilim heyeti tarafından
hazırlanmış
Türk Dünyası Araştırmaları

"Yeter ki Festival Olsun" başlıklı yazısında Demet Elkâtip 30. Antalya Film Festivali süresince yaşanan komiklikleri anlatıyor. Yolcu(!) filminin hatırlanma Kültür Bakanlığı desteğini esirgememiştir ama, yeterli olmamış demek ki. Festivaller neyi alkışladığını bilmeyen kalabalıklar karşısında bir iki güya parlak söz söylemekle olmuyor galiba.

Dergide Albert Camus'nün doğumunun 80. yılı dolayısıyla Tahsin Yücel ve Enis Batur'dan yazılar var. Batur'a göre Camus'nün en belirgin yanı "düşünür denemeci" olması. T. Yücel ise Camus'nün eserlerinde minik kriterleriyle bir gezinti yapıyor. Zehra İpşiroğlu da çocuk ve tiyatro arasındaki bağları dile getiriyor.

ÜMİT

Dergimize ulaşan dergilerden birisi de Manisa'dan. Salihli Lisesi Kültür ve Edebiyat Kolu'nun yayın organı olan dergi, kaliteli kâğıt ve baskıyla pek rahat okunuyor. Minik boyutuyla dergi iki yazı ve bir hikâye dışında tamamen şiirlerle dolu. Salihli Lisesi öğrencilerinin doğrudan katılımları öğrenmek isterdik. Elimizdeki 29. sayıda Mehmet Çınarlı'nın "Tasfiye" adlı şiirini okumak mümkün.

NİSAN BULUTU

Sanat Eğitim Vakfı'nın yayın organı olan derginin ilk sayısında Rahmetli N. Yıldırım Gençosmanoğlu'nun adeta Sırlara meydan okuyan bir konuşması insanı heyecanlandırıyor:

Bir sefer eylesek kanlı Balkan'a
Öyle ki, bir dahi cihan çalkana...
Tan vakti yürekler dönüp volkana

Vardar ovasına "hörelenmeli!.."

A. Vahap Akbaş, orta sayfada Mustafa Miyasoğlu ile eserleri üzerine konuşuyor. Miyasoğlu'nun bugünkü roman piyasası ve aydın konulu romanlar üstüne güzel tesbitleri var.

İKİNDİ YAZILARI

Andrın Postası'nın iki ayda bir sanat eki olarak yayınlanan "İkinci yazıları"nda Mehmet Sait Okur'un "Harmoni Serüven" isimli uzun bir şiiri bulunmaktadır.

SIZE

Dergimize ulaşan dergilerden "Size" dergisinin bu ayki görünümü Musiki ağırlıklı. Fethi Karamahmudoğlu, Filiz Şatroğlu, Cemal Safi, Ayhan İnal bu cepheden isimler olarak dergide yer alıyorlar.

VARLIK

Bu ayki Varlığın hacmi "Kitap Eki" ile oldukça fazlaşmış. Tomris Uyar, geçen doğum gününde bir çiçek için kapıya getirdiği kocaman buketi kimsin göndermiş o uleceğini adeta bir dedektif gibi, yakaladığı ipuçlarından hareketle bulmaya çalışıyor. Sonuçta kendi yazdığı bir öyküyü yaşamak gibi hoş bir durumla karşılaşılıyor. Sanatçıların, sanatkar ruhlu okuyucularının olması da bir başka şansları galiba...

Ahmet Cemal de filolojilerde okutulan edebî metinlerin ne derece faydalı olabildiği üzerinde duruyor.

aracınızın özel koruması



extra katkılı YENİ yakıtınız

Sürücüler... aracınızın markası ve türü ne olursa olsun, şimdi aracınız daha rahat, yolunuz daha renkli olacak. Artık Türkiye'de aracınıza extra koruma, extra randıman, extra güç sağlayan yepyeni bir yakıt var: **TURKPETROL EXTRA**

Yeni yakıtınızla EXTRA KORUMA

Türkpetrol Extra, deterjan katkısıyla aracınızın karbüratör ve enjektörünü temiz tutar. Paslanmayı önler, aşınmayı aza indirir.

Yeni yakıtınızla

EXTRA RANDİMAN

Türkpetrol Extra, motorun ilk çalışmasını kolaylaştırır. Yakıt tasarrufu sağlar. Motorunuz daha verimli çalışır, daha çok kilometre yapar.

Yeni yakıtınızla

EXTRA GÜÇ

Türkpetrol Extra, atık gazları azaltarak, motor gücünün düşmesini önler. Aracınıza yeni bir güç verir.

Yeni yakıtınızla

ÇEVREYE EXTRA KORUMA

Türkpetrol Extra, egzoz gazı atıklarını azaltır. Gaz ve atıkların azalması sayesinde çevre sağlığının korunmasına extra katkıda bulunur.

Dikkat!

Aracınızda bu üstünlükler, Türkpetrol Extra ürünlerinin devamlı kullanımıyla sağlanır.

**DOLDURUN DEPONUZU,
GİRİN TÜRKPETROL EXTRA'NIN
KORUMASI ALTINA...**



Türkpetrol EXTRA

• Kurşunsuz • Super • Normal • Motorin

Edebiyatımızı taraf tutmadan değerlendiren tek eser!

AHMET KABAKLI'nın dev eseri

TÜRK EDEBİYATI TARİHİ

5. cilt

İlk dört cildi sekiz baskı yapan Türk Edebiyatı'nın bu yeni cildi, 1930'dan günümüze Türk Hikâye ve Romanı inceliyor. Ders kitaplarına sokulmayan, fakat edebiyatımız açısından kıymet ifade eden bütün yazarlar bu eserde toplandı. Kalemle kendisini ispatlamış bütün yazarlarımız hiçbir ayırım yapılmadan, sadece verdikleri eserler yönünden tenkide tâbi tutuldular ve bu kitaba alındılar. Liseden Üniversiteye bütün öğrencilerin en güvenilir ve en sağlam başvuru eseri. Ödevler ve araştırmalar için vazgeçilmez bir kaynak. Sağ sol denilmeden bir araya getirilmiş çağdaş hikâyeci ve romancılarımızı en ayrıntılı şekilde ve en tarafsız gözle bu eserde okuyacaksınız.

ÇIKTI! BÜYÜK BOY 1032 SAYFA! 200.000 TL.

TÜRK EDEBİYATI VAKFI YAYINLARI

Posta Çekli Hesap Nu: 124-540'a tutarı yatırp makbuzun fotokopisini gönderiniz ve adresinizi bize yazınız.
Kitabınız derhal postalanacaktır. Lütfen ödemeli istemeyiniz!

Türk Edebiyatı

1 9 9 3 F i h r i s t i

NESİRLER

ABDULKADIR, Abdulkemir "Bartın için Bir Abide Yazısı", Şubat '93, S. 232, s. 38
"Türk Kültür Dili", Temmuz '93, S. 237, s. 26-27
AGABEGÜM, Ayta "Tiyatro Bir Mekteb-i Edeptir", Ocak '93, S. 231, s. 22-23
AKDAG, Zeki - Muhsin Karadayı "İbrahim Minne- loğlu", Eylül '93, S. 239, s. 46-48
AKMUT, Akdemir "Marmariste Yaz", Haziran '93, S. 237, s. 27
AKSOY, Cihat "Milletimizin Beklediği Nesil", Nisan '93, S. 234, s. 48
AREN, Kemal Y. "Sâmiha Anne", Mayıs '93, S. 235, s. 27
ARIF, Fahri "Aynalı Kavak Çarşısı - İtimadın Abideleştigi Mekan", Şubat '93, S. 232, s. 27
ASILTÜRK, Baki Top "Yahya Kemal'in Şirine Saygı", Ekim '93, S. 240, s. 29-30
ATAGÜN, İrfan "Sevinç Çöküm'a Açık Mektup", Haziran '93, S. 236, s. 34-35
ATALAR, Şükrü Kaya "Niyazi Yıldırım Gençosmano- ğlu'nun Ardından", Mayıs '93, S. 235, s. 58
AYAŞLI, Münever "Uç Sultan Ahmet Hanlar", Ni- san '93, S. 234, s. 16
AYDIN, Öznur "Ağlamak Vakti", Nisan '93, S. 234, s. 59
AYDIN, Cemal "Diş Basından", Mayıs '93, S. 235, s. 33-37
"Diş Basından", Haziran '93, S. 236, s. 17
"Türkçe Ölüm Tehlikesinde", Eylül '93, S. 239, s. 23-26
(Çev.) "TV'nin Asıl Kurbanları Zenginlerdir", Ekim '93, S. 240, s. 32-33
AYIN DERGİLERİ (imzasız) Haziran '93, S. 236, s. 50-51; Temmuz '93, S. 237, s. 53-57; Ağustos '93, S. 238, s. 56; Eylül '93, S. 239, s. 54; Ekim '93, S. 240, s. 50-51; Kasım '93, S. 241, s. 61- 63; Aralık '93, S. 242, s. 64-68
AYVAZOĞLU, Beşir "Tarık Buğra'nın Farklılığı", Mart '93, S. 233, s. 39-43
"Edebiyatımızda Bayram", Haziran '93, S. 236, s. 22
"Edebiyatımızda Endülü", Ağustos '93, S. 238, s. 11-14
"Ah Türkçe Vah Türkçe", Eylül '93, S. 239, s. 18-19
"Malik Aksel ve Anadolu Romantizmi", Ekim '93, S. 240, s. 5-7
"Her Gelen Put Kıroyor, Kendi Putunu Dikmek için", Ekim '93, S. 240, s. 9
"Kayıp Şiir", Kasım '93, S. 241, s. 5
"Hüseyin Halem'in Şiirlerine Dair", Aralık '93, S. 242, s. 6
BARBAROSOĞLU, Fatma Karabıyık "Eyde Raks", Şubat '93, S. 232, s. 34-35
"Fethi Naci ile Eleştiri Üzerine", Mart '93, S. 233, s. 34-35

"Tarık Buğra ile Eleştiri Üzerine Sohbet", Mart '93, S. 233, s. 46-49
"Sevinç Çöküm ile Rozalya Ana Üzerine Sohbet", Haziran '93, S. 236, s. 5-7
"Bayramlar Bayram Olsun", Haziran '93, S. 236, s. 27-28
"A Çocuk Gül Çocuk", Ağustos '93, S. 238, s. 21-23
"İşinsu, Millî Mücadeleyi Yeniden Soluyor", Temmuz '93, S. 237, s. 8-10
"Cihan Aktaş ile Kalemin Kiskançlığı Üzerine Sohbet", Ekim '93, S. 240, s. 16-17
BARBAROSOĞLU, Nur "Ayın Dergileri", Ocak '93, S. 231, s. 54-55
"1992'ye Dair", Ocak '93, S. 231, s. 46
"Ayın Dergileri", Şubat '93, S. 232, s. 46-47
"Ayın Dergileri", Mart '93, S. 233, s. 61
"Ayın Dergileri", Mayıs '93, S. 235, s. 50-51
BARDAKÇI, İlhan "Yeni Yıl Mavisinde Helelikler", Ocak '93, S. 231, s. 7-10
"Çarpık Edebiyat ve Bir Kahve Peykisi", Şubat '93, S. 232, s. 11-13
"Batıdaki Edebiyat Felsefe Savaşında Biz Neden Yokuz?", Mart '93, S. 233, s. 9-11
"Edebiyatla Hüküm Saati Var mı?", Mayıs '93, S. 235, s. 17-19
"Saksıdaki Dünya", Ağustos '93, S. 238, s. 8-9
"Türkçe Kallâmı", Eylül '93, S. 239, s. 8-10
"Vatana Hasret Ölmek", Kasım '93, S. 241, s. 11-13
BAYRAM MESAJLARI (M. Ruhi Şirin, Tarık Buğ- ra, Dr. Emin Sezer, Mustafa Kulu, F. K. Barba- rosoğlu), Haziran '93, S. 236, s. 26-28
"Bekir Şahin ile Alternatif Üniversite Üzerine Konuşma", (Imzasız) Ocak '93, S. 231, s. 47- 48
BİLKAN, Ali Fuat "Kırkıncı Odanın Anahtarları veya Eski Türk Edebiyatında Zamanzar", Şubat '93, S. 232, s. 28-29
BİRİNCİ, Necat "Tevfik Fikret", Ağustos '93, S. 238, s. 27-28
BOSNA DOSYASI (imzasız) "Endülü'sü de Böyle Kaybetmişlik", (imzasız) Temmuz '93, S. 237, s. 32-33
BUGRA, Tarık "Bayramlar için", Haziran 1933, S. 236, s. 26
BÜYÜKEKİN, Ahmet Naci "Yangın", Şubat '93, S. 232, s. 60
CHMIEŁOWSKA, Danuta "Polonyalıların Türk Mut- lağı Hakkında Görüşleri", Şubat '93, S. 232, s. 42-43
CHODKIEWICZ, Michel "Kur'an Sahilsiz Bir Um- man İşe, Nazil Olsu Bir Yıldız Yağmurudur", (Çev. İ. Bardakçı) Ocak '93, S. 231, s. 8-10
CLAVEL, Andre "Sizler, Siz Aşâğılık Köpekler", (Çev. Cemal Aydın) Haziran '93, S. 236, s. 14-

16
ÇOCUK VAKFI, "Dünya! Suğusun! Ayğa Kalk!", Ekim '93, S. 240, s. 41
DALIOĞLU, Süleyman (Çev.) "Neron ve Roma'nın Yakıllığı", Ekim '93, S. 240, s. 43
DIŞ BASINDAN, (imzasız) Temmuz '93, S. 237, s. 35
"Ağustos '93, S. 238, s. 57
"Eylül '93, S. 239, s. 49-51
"Ekim '93, S. 240, s. 42, 43-45
"Kasım '93, S. 241, s. 52-53
DOĞAN D., Mehmet "Yaşayan Kılmığımız ve Tarık Buğra", Mart '93, S. 233, s. 44-46
EKİNCİ, Necdet "Dil Şişen İki Dinazor", Nisan '93, S. 234, s. 52-54
"Z. Güneşyü Şiir Şöleni", Temmuz '93, S. 237, s. 24-25
"İkinci Bahar", Ekim '93, S. 240, s. 34-40
EMİL, Birol "Alain'den İktidara Direnen Vatandaş", Ekim '93, S. 240, s. 18
"Yeni Türk Edebiyatının Meselerleri", Nisan '93, S. 234, s. 12-15
"Alain'den: Jermes'i Okurken", Haziran '93, S. 236, s. 21
EMİNLER, M. Nuri "Firavun İmanı", Mart '93, S. 233, s. 54-56
ERCIYES, Bilgin "Hüzünlü Bir Komedi", Ocak '93, S. 231, s. 56
ERER, Tekin "72 Yaşın Düşündürdükleri", Ocak '93, S. 231, s. 33-34
ERGÜZEL, M. Mehdi "Ta İçimden Birisi Kalacak Ovalarda", Ocak '93, S. 231, s. 11-12
"Edebiyat Takvimi", Şubat '93, S. 232, s. 44-45
"Edebiyat Takvimi", Nisan '93, S. 234, s. 32-33
"Edebiyat Takvimi", Mayıs '93, S. 235, s. 44-45
"Necdet İkinci ile Yüreğindeki Emre", Üzerine Haziran '93, S. 236, s. 45-47
"Muallim Naci'yi Anmak", Ağustos '93, S. 238, s. 58-59
"Orhan Okay'la Dil Üzerine", Eylül '93, S. 239, s. 20-22
EROĞLU, Ebubekir "Şiirin Yeşerdiği Saha, Pazar Mantığı ile Sinavda", Ekim '93, S. 240, s. 11
EROL, Aydıllı "Yazmak Üzerine veya Müröcek Ce- haleli", Eylül '93, S. 239, s. 27-28
"Bir Şölen Gece", Kasım '93, S. 241, s. 54-55
ERSOY, Bayram "Bir Şehide Mektup", Eylül '93, S. 239, s. 52
ERSOY, Neşet "Hasta Adam'dan Bölünce Türkü- ye'ye", Ağustos '93, S. 238, s. 42-43
GENÇ, Murat "Bir Sanatkarın Mektupları", Haziran '93, S. 236, s. 55-56
GENÇ, Nurullah "Şairler Çağımızın Vidadır", Ka- sım '93, S. 241, s. 57-58
GEZER, Zeki "Cemil Meriç ile Sobbetler", Şubat '93, S. 232, s. 49
"Hey Gidi Günlere Hey", Mart '93, S. 235, s. 29-32
"Başarıyı Çirkinleştirilenler", Temmuz '93, S. 237, s. 47-48
"Türkçe Kan Kaybediyor", Eylül '93, S. 239, s. 29-30

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No TL/86

TÜRK EDEBİYATI

GÖKALP, Beyaz Güler "Düşmeyen Şehir", Ekim '93, S. 240, s. 47
"Aşık Özer", Nisan '93, S. 234, s. 45-46
"Necip Fazıl'ın Nottarı", Mayıs '93, S. 235, s. 57
GÖKÇE, M. Selim "Nobel'e Dair Aykın Nottarı", Ka- sım '93, S. 241, s. 21-23
GÜNEŞ, Önder "Doğu Şiirleri Üzerine", Temmuz '93, S. 237, s. 50-52
GÜNGÖR, Eren "Tren", Ekim '93, S. 240, s. 46
GÜNGÖR, Erol "İ. Abdülhamid", Haziran '93, S. 236, s. 8-9
HALMAN, Talat Sait (Çev.), "Rubat" Mevlânâ Cel. Rumî, Ekim '93, S. 240, s. 37
"M. Celaleddin R'den Rubatlar" Kasım '93, S. 241, s. 8
HATEMİ, Hasan Hüseyin "Görüntüler ve Görüşler Türkiye'den Felsefe Manzaraları", Kasım '93, S. 241, s. 10
"Görüntüler ve Görüşler", Ocak '93, S. 231, s. 32; Şubat '93, S. 232, s. 14-15; Mart '93, S. 233, s. 15; Nisan '93, S. 234, s. 10; Mayıs '93, S. 235, s. 12-13; Haziran '93, S. 236, s. 12-13; Temmuz '93, S. 237, s. 12-14; Ağustos '93, S. 238, s. 6-7; Eylül '93, S. 239, s. 6-7; Ekim '93, S. 240, s. 12
"Toyrolar Geçmeyen Bir Hyaban", Ekim '93, S. 240, s. 12
HATUSIL, Ali Müflehhar "Bir Gönül Şairi Bir Gönül İnsanı", Ocak '93, S. 231, s. 16-21
"Mehmet Akif ve Cahit Siltık", Şubat '93, S. 232, s. 58-60
HEKİMOĞLU, İsmail "Bir Soru Bir Cevap", Ocak '93, S. 231, s. 35
HIZLAN, Doğan "Yanlı Bilgiler", Ocak '93, S. 231, s. 48
HÜNALP, Ayhan "Yarışmalar, Jüriler veya Sanatın Yapay İmparatorları Üstüne", Nisan '93, S. 234, s. 58
ILGAZ, Alet "Artık Çocuk Romani Yazma Kararı Aldım", Kasım '93, S. 241, s. 35-40
İŞINSU, Emine "Kıbrıs Güzeli Güzeleme mi İle- r?" Haziran '93, S. 236, s. 10-11
İBRAHİMHAKKIOĞLU, Belkıs "Minarenin Kılıfı", Ocak '93, S. 231, s. 58
"Dr. Yusuf Ekinci ile Sohbet", Nisan '93, S. 234, s. 38-40
"Sonsuzluğa Kanat Açanlar", Haziran '93, S. 236, s. 43-44
"Zahir Gerçekten Mutlu mu?", Temmuz '93, S. 237, s. 28-29
"Bülbül Omuzda Gerek", Eylül '93, S. 239, s. 38-39
"Neyzen'den Hatıralar", Kasım '93, S. 241, s. 16-17
İLESAM ÖDÜLLERİ, (imzasız) Temmuz '93, S. 237, s. 55-56
KILMAN, ilkin "Azerbaycan'dan yükselen Feryat: Geçmişle Övünmek Güzel, Ama Ermeniler Ne Olacak?", Temmuz '93, S. 237, s. 15-17
İNAL, Esin Teniş "Kültür ve Sanat Dünyamız", Ocak '93, S. 231, s. 61-65; Şubat '93, S. 232, s. 62-64; Mart '93, S. 233, s. 62-63; Nisan '93, S. 234, s. 60-64; Mayıs '93, S. 235, s. 61-65; Hazir- ran '93, S. 236, s. 57-63; Temmuz '93, S. 237, s. 57-63; Eylül '93, S. 239, s. 23, 57-62; Ekim '93, S. 240, s. 52-54
İNCE, Özdemir "Şairin Yolu, Havadaki kartalın Yo- lu", Ekim '93, S. 240, s. 12
İSLAM, Ayşenur "Bir Kitap Bir Görüş", Mayıs '93, S. 235, s. 52-54
İSLAM, Sabiha "Başkonak Baş Derli İmam Kaya", Şubat '93, S. 232, s. 58
JEAN, Daniel "TV'nin Asıl Kurbanları Zenginlerdir" (Çev. Cemal Aydın), Ekim '93, S. 240, s. 32-33
JOHN, İvring "İlhama Değin, Çalışmaya İnanırım" (Çev. Cemal Aydın), Temmuz '93, S. 237, s. 22-23
KABAAHASANOĞLU, Vahab "Mega ve Yakından Süper Mega", Şubat '93, S. 232, s. 40
"Akademisyenlerimiz Şiir ve Sanat Üzerinede Düşünmüyor", Nisan '93, S. 234, s. 36-37
KABAKLI, Ahmet "Şiirin Tarihi", Ocak '93, S. 231, s. 5-6
"Fedit Edgü'nün Bir Hikâyesinin Tahlihi", Şubat '93, S. 232, s. 5-10

TÜRK EDEBİYATI

"Postmodernizm ve Son Yeni", Mart '93, S. 233, s. 5-7
"Postmodernizm ve Son Yeni -II", Nisan '93, S. 234, s. 5-6
"Geleniğe Bağlı Yeni Bir Hikâye", Mayıs '93, S. 235, s. 5-10
"Alp-eren Kitabı", Haziran '93, S. 236, s. 3-4
"Alp-erenler Hakanlığı", Temmuz '93, S. 237, s. 3-5
"Alp-erenler Kitabı III, Esmâ-i Hüsnâya Dönüş", Ağustos '93, S. 238, s. 3-4
"Destanlaşan Bir Alp-eren: Azamat'ın Oğlu Ar- lan Bey", Eylül '93, S. 239, s. 3-5
"Gazi Alp-erenler Suya Secade Salmışın", Ekim '93, S. 240, s. 3-4
"Ars-ı Âla Mektebi", Kasım '93, S. 241, s. 3-6
KAHRAMAN, Alim "Çalışmamız, Ortaya Bir Şeyler Koymamız Gerekiyor", Kasım '93, S. 241, s. 44- 45
KAHRAMAN, Kemal "Tarık Buğra ve Kemal Ta- hir'in Tarihe Bakışı", Mart '93, S. 233, s. 51-53
KARAAĞAÇLI, Cemal "İnanmış İki Adam - Kaplan Cousteau, Anthony Quinn-", Ağustos '93, S. 238, s. 32-35
KARABAY, Muhsin - Mehdi Ergüzel "Tarık Buğra ve Güneş Rengi Yapraklar" Mart '93, S. 233, s. 20-30
"Millî Gençlik Vakfı Edebiyat Şöleni", Nisan '93, S. 234, s. 41-43
"Cemil Meriç", Haziran '93, S. 236, s. 29-33
KARACABAY, Muhsin M. Zeki Akdağ "İbrahim Minnetoğlu", Eylül '93, S. 239, s. 46-48
KASIMOV, Elini "Toprak ve Sen", Eylül '93, S. 239, s. 53
"Mensur Şiirler", (Çev. Hanife Özkurt) Ekim '93, S. 240, s. 31
KAVAKLI, A. Erkan "Ayda Bir", Mayıs '93, S. 235, s. 46-48
KAYA, Hüseyin "Aşıklık ve Geleniği ve Günümü- zde Halk Şiirleri - Güldeste", Ağustos '93, S. 238, s. 54-55
KAYA, Sevil "Ayın Dergileri", Ocak '93, S. 231, s. 55-56
"Sevirici Gözüyle Tiyatrolarımız", Şubat '93, S. 232, s. 48-49
"Sanat Fidanlığı", Mayıs '93, S. 235, s. 65
"Şiir Ortak Türkümüz- Vazgeçemediğimiz Sev- gili Gibi", Haziran '93, S. 236, s. 53-54
KAYIHAN, Hasan "İkin Dünya Arasında Kültür Çatışması", Eylül '93, S. 239, s. 40
"Fatma veya Aral'ta 30. Yılı", Kasım '93, S. 241, s. 24-31; Aralık '93, S. 242, s. 8-14
Kemalattın Tuçtu ile Sohbet (imzasız), Kasım '93, S. 241, s. 46-49
KESKİN, Özgen "Gemlik 1. Şiir Şöleninin ardın- dan" Şubat '93, S. 232, s. 56-57
Kitap Dünyası (imzasız), Temmuz '93, S. 237, s. 44-45
KOCAKAPLAN, İsa "Kılap Dünyası", Şubat '93, S. 232, s. 50-51
"Hocae'fend'in Sandukası", Şubat '93, S. 232, s. 52-55
"Tarık Buğra ile Romanları Üzerine Sohbet", Mart '93, S. 233, s. 31-33
"Ayın Kitapları", Mayıs '93, S. 235, s. 49
KOCAOĞLU, Timur "Yahya Kemal'in Şiirine İlmî Saygımız Yeterli mi?", Ağustos '93, S. 238, s. 51-53
KOÇ, Mural "Aliye Mektupları Dolayısıyla Eserden İnsana", Ocak '93, S. 231, s. 57-59
"Cengiz Aytmatov'un Üzüyüze Hikâyesi", Nisan '93, S. 234, s. 49-51
"Bir Sanatkarın Mektupları-II", Temmuz '93, S. 237, s. 46
KOLCU, Hasan "Bir Mektubu Neşrederken", Ağu- stos '93, S. 238, s. 19-20
KÖKER, Mustafa "Cengiz Dağcı", Ocak '93, S. 231, s. 44-45
KUKUL, M. Halistin "Gün Var Bin Aya Değir", Şu- bat '93, S. 232, s. 32-33
"A. Yılmaz Boyunaga ile Sohbet", Nisan '93, S. 234, s. 64
"Necip Fazıl'ın Şiirlerinde Zaman", Ağustos '93, S. 238, s. 44-46
KURDOĞLU, Ayşe "Çocuk Edebiyatı", Kasım '93,

S. 241, s. 32-34
KURTOĞLU, Sıla "Selâm Köprüsü", Şubat '93, S. 232, s. 41-42
KUTLU, Mustafa "Kurban ve Bayram için", Haziran '93, S. 236, s. 26-27
LÜLEÇİ, Suzan Çataloğlu "Nur Demetinden", Tem- muz '93, S. 237, s. 38-40
MALKOÇ, M. Nihal "Necip Fazıl'ın Trabzon Günle- ri", Ekim '93, S. 240, s. 27-28
MAURICE, Druon "Neron ve Roma'nın Yakıllığı", (Çev. Süleyman Dalioğlu) Ekim '93, S. 240, s. 43
MAYADAĞLI, Hüsnüye "Bahtiyar Vahabzade ile Roportaj", Ağustos '93, S. 238, s. 47-50
MILAN, Kundera "Gothe'nin İhanet Edilen Vasiye- ti", (Çev. Süleyman Dalioğlu) Kasım '93, S. 241, s. 53
MİYAŞOĞLU, Mustafa "Devrim Olomobili", Nisan'ı 993, S. 234, s. 20-21
"Ustad Necip Fazıl Çevresinde", Mayıs '93, S. 235, s. 14-17
"Bir Portre Denemesi", Haziran '93, S. 236, s. 18-20
"Asal Hâlet Çelebi'nin Masal Dünyası", Tem- muz '93, S. 237, s. 20-21
"Kur'an Anlatımının Güzelliği", Ağustos '93, S. 238, s. 24-26
"Her Devrin Velisi", Eylül '93, S. 239, s. 35-37
"Kültür Hayatımız", Kasım '93, S. 241, s. 50-51
MÜMTAZ, Hüseyin "Hasretli İpe Düzdim Düğüm Düğüm...", Şubat '93, S. 232, s. 26-27
"Kaybolan Sadıce Mezarlar mı?", Nisan '93, S. 234, s. 24-26
"Geceyanı Mangalları", Mayıs '93, S. 235, s. 20-22
OĞUZBASARAN, Bekir "Orhan Okay ile Sohbet: Necip Fazıl", Ağustos '93, S. 238, s. 15-18
Okuyucu Mektupları, Ocak '93, S. 231, s. 66; Şu- bat '93, S. 232, s. 66; Mart '93, S. 233, s. 65; Nisan '93, S. 234, s. 65-66; Mayıs '93, S. 235, s. 66; Haziran '93, S. 236, s. 64; Temmuz '93, S. 237, s. 64; Ağustos '93, S. 238, s. 64; Eylül '93, S. 239, s. 64; Ekim '93, S. 240, s. 64; Ka- sım '93, S. 241, s. 64; Aralık '93, S. 242, s. 61- 64
Okuyucuyla Hasbihal, Ocak '93, S. 231, s. 4; Şu- bat '93, S. 232, s. 4; Mart '93, S. 233, s. 4; Nisan '93, S. 234, s. 4; Mayıs '93, S. 235, s. 4; Hazir- ran '93, S. 236, s. 4; Temmuz '93, S. 237, s. 4; Ağustos '93, S. 238, s. 4; Eylül '93, S. 239, s. 4; Ekim '93, S. 240, s. 4; Kasım '93, S. 241, s. 4; Aralık '93, S. 242, s. 4
ÖNDER, Mehmet "Ankara'da Millî Müze ve Yeri", Şubat '93, S. 232, s. 23-25
ÖNDER, Mustafa "Almanya Mektubu", Mayıs '93, S. 235, s. 40-41
ÖZDEK, Refik "Cengiz Aytmatov ve Eserleri", Ocak '93, S. 231, s. 36-39
ÖZKURT, Hanife (Çev.) Elini Kasimov "Mensür Şiir- ler", Ekim '93, S. 240, s. 31
ÖZER, İsmail "Canan Kurdu", Ağustos '93, S. 238, s. 43
ÖZMEK, İsmail "Türkçemiz", Mayıs '93, S. 235, s. 55-56
ÖZPEKEL, Osman Nuri "Üdi Cemil Bey Kütüphâ- nesinden Türk Musikisi Repertuarına Yirmibir Şarkı", Temmuz '93, S. 237, s. 30-31
ÖZTÜRK, Hasan "Şehirleş (ebillik dil mi?", Şubat '93, S. 232, s. 39
PALA, İskender "Şiirler ve Oyuncaklar", Şubat '93, S. 232, s. 16-18
"Ecel Mihriban Okur", Haziran '93, S. 236, s. 39-42; Temmuz '93, S. 237, s. 41-43; Ağustos '93, S. 238, s. 36-38; Eylül '93, S. 239, s. 41-43; Ekim '93, S. 240, s. 22-23
"Müstesna Güzeller" Kasım '93, S. 241, s. 14-15; Aralık '93, S. 242, s. 50-51
PAUWELS, Lois "Bizler Dünya'nın Öğretmenleri Değiliz", (Çev. Cemal Aydın) Şubat '93, S. 232, s. 21
POYRAZ, Hakan "Suçular Aramızda", Ocak '93, S. 231, s. 60
"Dokudüğüm Bir Örümcük Ağırır", Şubat '93, S. 232, s. 36
Qasimi, Ahmed Nedeem (Çev. Masud Khtar

ARALIK '93 ■ SAYI: 242 63

Shaikh), Nisan '93, S. 234, s. 56-57
Sanat Fidanlığı (imzasız) Haziran '93, S. 236, s. 54; Ekim '93, S. 240, s. 62-63; Eylül '93, S. 239, s. 55-56
SATOĞLU, Abdullah "Elem Abidesi Peyami Safa", Haziran '93, S. 236, s. 37-38
SAPAŞ, Neslihan "Türk Şiiri", Ekim '93, S. 240, s. 8
SERTOĞLU, Midhat "Tevbe", Şubat '93, S. 232, s. 20
 "Bir Rüzgâr Eser Marmara'dan", Nisan '93, S. 234, s. 29
 "Gönül", Temmuz '93, S. 237, s. 7
 "Kiş", Eylül '93, S. 239, s. 39
SEZER, Emin "Azerbaycan'ın Ünlü Şairi Halil Rıza Ululurk ile Sohbet", Ocak '93, S. 231, s. 41-43
 "Bayram", Haziran '93, S. 236, s. 26
SOLJENITSYNE, Alexandre "Totalitarizm, Demokrasi ve Rusya", (Çev. Cemal Aydın) Ağustos '93, S. 238, s. 60-62
SOYUER, Halil "Ah Zeki Ömer Hocamız Ah!...", Nisan '93, S. 234, s. 27-29
SÖYLEMEZ, Orhan "Yanlış İlgiler" Yanlış Bilgiler: ABD'de Yunus Emre", Ocak '93, S. 231, s. 49-50
 "Amerika Mektubu", Mayıs '93, S. 235, s. 42-43
ŞİRİN, Mustafa Ruhi, "Maviş Kedim Miyav Dedi", Nisan '93, S. 234, s. 30-31

ŞİİRLER

ABDULLAH, Abbas "Bu Kan Yerde Kalan Değil", Nisan '93, S. 234, s. 11
AKAR, Ali "Uzak Bakışlı Çocuklar", Şubat '93, S. 232, s. 47
AKAY, Hasan "Kargalar", Kasım '93, S. 241, s. 37
AKDEMİR, Aysen "Öz İşçini Yak Yeter", Şubat '93, S. 232, s. 33
 "Her Şey Yerli Yerinde", Haziran '93, S. 236, s. 48
AKENGİN, Yahya "O'nun Yolunda", Şubat '93, S. 232, s. 13
 "Zaman Şiiri", Nisan '93, S. 234, s. 19
AKGÜNDÜZ, Abdülkadir "Hüzün Gazeli", Ocak '93, S. 231, s. 50
 "Göksuda Bir Akşamüstü", Haziran '93, S. 236, s. 47
AKMUT, Akdemir "Sessizliğin Musikisi", Eylül '93, S. 239, s. 43
ATMACA, Tayyib "iki Ateş Arasında", Nisan '93, S. 234, s. 57
BAHAR, Mahmut "Binlerce Yusuf", Temmuz '93, S. 237, s. 42
 "Yâr Aklına Geldikçe Çavuşun Dağına Bak", Ekim '93, S. 240, s. 21
 "Kuş ve Çocuk", Kasım '93, S. 241, s. 45
BOŞNAK, Metin "Çağırışmalar", Ekim '93, S. 240, s. 7
BURSALI, M. Necati "Halif Osman", Nisan '93, S. 234, s. 50
 "Dua", Haziran '93, S. 236, s. 42
 "Camii' Faslî", (Ramazan Manileri), Şubat '93, S. 232, s. 45
CEBEÇİ, Dilaver "Gazel", Şubat '93, S. 232, s. 10
 "Terki-i Bend-i Silâre", Eylül '93, S. 239, s. 32-33
CUMHUR, Memduh "Rubai", Ekim '93, S. 240, s. 6
ÇINARLI, Mehmet "Bosna Yarası", Şubat '93, S. 232, s. 6
ÇİMEN, Mıhrban "Türk Edebiyatı Vakfı Şiir ve Musikî Gecesi Düzenledi", Şubat '93, S. 232, s. 61
GÜLERİ, Serpil "Tenha Bir Yer", Kasım '93, S. 241, s. 47
DEFNE, Zeki Ömer "Mahkum", Ocak '93, S. 231, s. 15
 "Eşkiğazın Taşları", Ocak '93, S. 231, s. 21
DEMİRAY, Kübra "Ya Der-Yâ", Ağustos '93, S. 238, s. 40-41
ERDOĞAN, Bekir Sıtkı, "Yahya Kemal'e", Nisan '93, S. 234, s. 33
ERSOY, M. Akif, "Bayram", Haziran '93, S. 236, s. 25

"Bayram Mesajı", Haziran '93, S. 236, s. 26
 "Her Çocuğun Bir Yıldızı Var", Temmuz '93, S. 237, s. 11
 "Köpeğimin Kurdelesiz Kırmızı", Eylül '93, S. 239, s. 44-45
 "Çocuk Kalplerimizden İnsanlığa Çağrı", Ekim '93, S. 240, s. 39-40
 "Sunah'nın Bebeği", Kasım '93, S. 241, s. 7-8
 "Çocuk Kitapları Çocuksu Bir Şölenidir", Kasım '93, S. 241, s. 41-43
 "Arkadaşım Sincap", Aralık '93, S. 242, s. 19-20
TUNALI, A. Yağmur "Bir Dağ-ı Derün", Nisan '93, S. 234, s. 17-19
TUNCER, Hüseyin "Tarık Buğra'nın Meçhul Kahraman" "Şehir Kulübünde", Mart '93, S. 233, s. 57-58, 60
TUNCEROĞLU, Ayşe Göktürk "Türkiye'ye Mektuplar", Ocak '93, S. 231, s. 52; Mart '93, S. 233, s. 16-17; Mayıs '93, S. 235, s. 38-39; Ekim '93, S. 240, s. 19-21; Aralık '93, S. 242, s. 25-27
Türk Edebiyatı "Şol Milletin Cahilleri Yakar Yunus Deyü Deyü", Ocak '93, S. 231, s. 48
 "Mehmet Doğan ile Türkiye Yazarları Birliği Ödülü Üzerine Sohbet", Mart '93, S. 233, s. 18-19
 "İşle Kültür Bakanlığının Kültürü", Ekim '93, S. 240, s. 49
 "Özbekistan'ın Yaşayan Büyük Romancısı Adil Yakupoğlu ile Konuştuk", Kasım '93, S. 241, s.

30
ORAKÇI, Cengizhan "Muhayyelat", Temmuz '93, S. 237, s. 29
ORUÇ, Hamdi "Geceye Direnen Yıldız", Temmuz '93, S. 237, s. 43
 "Dua Kuşları", Ağustos '93, S. 238, s. 17
OVACIK, Hızır "Zulme Geçit Yok", Nisan '93, S. 234, s. 34-35
OZAN, Ahmet Tevlik "Kelepeçli Şiir", Şubat '93, S. 232, s. 25
 "Kara Çiğ Anası Bir Beyaz Saray", Haziran '93, S. 236, s. 35
 "Adeviye Hanım", Eylül '93, S. 239, s. 5
 "Bir Yaşanacak Şiir", Ekim '93, S. 240, s. 30
ÖZCAN, Ünlü "Duruşma", Mayıs '93, S. 235, s. 23
ÖZDEMİR, Serviler "Serviler", "Semah", Temmuz '93, S. 237, s. 54
RAYAN, Nazım "Merakımdır", Eylül '93, S. 239, s. 19
 "Kuş Tüyünden Yüreğim", Kasım '93, S. 241, s. 39
POLATOĞLU, Ozan Tevlik "Peygamber İkliminden", Haziran '93, S. 236, s. 41
 "Okumak Üstüne", Kasım '93, S. 241, s. 13
SIVACI, Ahmet "Kuşlar da Gitti", Mayıs '93, S. 235, s. 56
SOYUER, Halil "Yankı", Ağustos '93, S. 238, s. 37
SUBAŞI, Muhsin İlyas "Bu Yolculuk", Haziran '93, S. 236, s. 44
 "Ben Gülüm", Temmuz '93, S. 237, s. 21
 "Ruhumuzu Kuşalan Körükten Utanırım", Haziran '93, S. 240, s. 26
 "Gül Seleni", Kasım '93, S. 241, s. 10
ŞENEL, Ünal "Heyet-i Nasîha", Nisan '93, S. 234, s. 58-59
 "Türk Edebiyatında Arayışlar Dönemi", Ağustos '93, S. 238, s. 39
UMRAN, Sedat "Kiş Dörtlükleri", Şubat '93, S. 232, s. 30-31
 "Şiir", Mayıs '93, S. 235, s. 40
ÜNLÜ, Özcan "Konak", Temmuz '93, S. 237, s. 25
 "Şiirimizin Yüz Yıllık Serüveni", Ağustos '93, S. 238, s. 30-31
 "Türkçe Can Çekişiyor", Eylül '93, S. 239, s. 11-17
VAHAZADE, Bahtiyar "Ümide Anıt Dikin", "İçin", Mart '93, S. 233, s. 17
 "Unutkanlık", Nisan '93, S. 234, s. 7
 "Bir Ulu Mezar", Temmuz '93, S. 237, s. 17
 "Muhtaç", Kasım '93, S. 241, s. 6
YAYLA, Ahmet "Dağlar ve Çocuklar- I, II", Ağustos '93, S. 238, s. 10
YILDIRIM, Selami "Sivas Sevdalılarına", S. 238, s. 25

18-20
ÜNALDI, Esmâ "Yaşamanın Görünen Yüzü", Temmuz '93, S. 237, s. 37
 "Gece Dürüleri", Nisan '93, S. 234, s. 37
ÜRKMEZ, Nuran "Nühüflü Makamına", Ekim '93, S. 240, s. 24
VATANDAŞ, Ala'ın Dış Politikası, (Çev. Birol Emil), Şubat '93, S. 232, s. 19
YAMAN, Ertuğrul "O'şta Bir Kurban Bayramı", Kasım '93, S. 241, s. 60-61
YAVUZ, Hilmi "Şiir, Herkesin Yazabileceği Bir Şey Olmaktan Çıkıyor", Ekim '93, S. 240, s. 10
YETİŞ, Kazım "Millî Eğilimde Alarm", Temmuz '93, S. 237, s. 18-19
 "Gelecekte Sâmîha Ayverdi", Mayıs '93, S. 235, s. 25
YILMAZ, Duralı "Sanatın Başlangıcı", Nisan '93, S. 234, s. 23
 "Bir Hikâye Ügruna", Temmuz '93, S. 237, s. 30
YÜCEL, Can "Önümüzdeki Dönem Postmodernin Sarsıntısına Gebe", Ekim '93, S. 240, s. 13
ZANDE, Nicole "Boşnaklar", Eylül '93, S. 239, s. 50
ZAYAS de Rodrigo "Endülüste Yüzbinlerce Müslüman Katledildi", (Çev. Cemal Aydın) Mart '93, S. 233, s. 12-14
Zeki Ömer Defne ile Sohbet (imzasız), Ocak '93, S. 231, s. 25-31

30
ORAKÇI, Cengizhan "Muhayyelat", Temmuz '93, S. 237, s. 29
ORUÇ, Hamdi "Geceye Direnen Yıldız", Temmuz '93, S. 237, s. 43
 "Dua Kuşları", Ağustos '93, S. 238, s. 17
OVACIK, Hızır "Zulme Geçit Yok", Nisan '93, S. 234, s. 34-35
OZAN, Ahmet Tevlik "Kelepeçli Şiir", Şubat '93, S. 232, s. 25
 "Kara Çiğ Anası Bir Beyaz Saray", Haziran '93, S. 236, s. 35
 "Adeviye Hanım", Eylül '93, S. 239, s. 5
 "Bir Yaşanacak Şiir", Ekim '93, S. 240, s. 30
ÖZCAN, Ünlü "Duruşma", Mayıs '93, S. 235, s. 23
ÖZDEMİR, Serviler "Serviler", "Semah", Temmuz '93, S. 237, s. 54
RAYAN, Nazım "Merakımdır", Eylül '93, S. 239, s. 19
 "Kuş Tüyünden Yüreğim", Kasım '93, S. 241, s. 39
POLATOĞLU, Ozan Tevlik "Peygamber İkliminden", Haziran '93, S. 236, s. 41
 "Okumak Üstüne", Kasım '93, S. 241, s. 13
SIVACI, Ahmet "Kuşlar da Gitti", Mayıs '93, S. 235, s. 56
SOYUER, Halil "Yankı", Ağustos '93, S. 238, s. 37
SUBAŞI, Muhsin İlyas "Bu Yolculuk", Haziran '93, S. 236, s. 44
 "Ben Gülüm", Temmuz '93, S. 237, s. 21
 "Ruhumuzu Kuşalan Körükten Utanırım", Haziran '93, S. 240, s. 26
 "Gül Seleni", Kasım '93, S. 241, s. 10
ŞENEL, Ünal "Heyet-i Nasîha", Nisan '93, S. 234, s. 58-59
 "Türk Edebiyatında Arayışlar Dönemi", Ağustos '93, S. 238, s. 39
UMRAN, Sedat "Kiş Dörtlükleri", Şubat '93, S. 232, s. 30-31
 "Şiir", Mayıs '93, S. 235, s. 40
ÜNLÜ, Özcan "Konak", Temmuz '93, S. 237, s. 25
 "Şiirimizin Yüz Yıllık Serüveni", Ağustos '93, S. 238, s. 30-31
 "Türkçe Can Çekişiyor", Eylül '93, S. 239, s. 11-17
VAHAZADE, Bahtiyar "Ümide Anıt Dikin", "İçin", Mart '93, S. 233, s. 17
 "Unutkanlık", Nisan '93, S. 234, s. 7
 "Bir Ulu Mezar", Temmuz '93, S. 237, s. 17
 "Muhtaç", Kasım '93, S. 241, s. 6
YAYLA, Ahmet "Dağlar ve Çocuklar- I, II", Ağustos '93, S. 238, s. 10
YILDIRIM, Selami "Sivas Sevdalılarına", S. 238, s. 25

ÜLKER
 Her çeşidinde ayrı bir lezzet

ÜLKER ÇİKOLATA'ları ve tüm BİSKÜVİ çeşitleri TSE belgelidir.
 Davutpaşa Cad. No: 20 TOPKAPI İSTANBUL Tel: (1) 567 68 00 (20 Hat) Telex: 22985 ugst tr. Fax: (1) 577 76 28

SİZİN İÇİN ÖNEMLİ OLAN

Siz, çalışacağınız bankanın çağdaş ve dinamik bir banka olmasını, beklediğiniz tüm hizmetleri en iyi şekilde vermesini istiyorsunuz.

Bankanıza her yönden güvenmek, müşteri-banka ilişkilerinin ötesinde dostça bir yaklaşım görmek istiyorsunuz.

Mevduatınıza en yüksek faizi almak, dilediğinizde en uygun koşullarla kredi temin etmek istiyorsunuz.

Başarılarla dolu 68 yılın deneyimiyle ve her yıl %100'leri kat kat aşan gelişme hızıyla Tütünbank, tam sizin çalışacağınız bankadır.

Tütünbank, sizin neler beklediğinizi bilen, bu yüzden Türkiye'de en hızlı büyüyen bankadır...

BİZİM İÇİN ÇOK ÖNEMLİDİR

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No TK / 86